

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Miran Rožanec

**Izobraževanje slovenskih častnikov – povezovanje javnega
in vojaškega izobraževalnega sistema**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2011

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Miran Rožanec

Mentor:izr. prof. dr. Vladimir Prebilič

**Izobraževanje slovenskih častnikov – povezovanje javnega
in vojaškega izobraževalnega sistema**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2011

Zahvala

*Iskreno se zahvaljujem mentorju,
izr. prof. dr. Vladimirju Prebiliču,
za strokovno pomoč in nasvete
pri pisanji magistrskega dela.*

*Moja posebna zahvala je namenjena moji družini,
ki me je vseskozi podpirala in bodrila –
še posebej takrat, ko mi je zmanjkovalo motiva in energije.*

Izobraževanje slovenskih častnikov – povezovanje javnega in vojaškega izobraževalnega sistema

Povzetek

Sistem izobraževanja in usposabljanja častnikov je za delovanje in razvoj Slovenske vojske vitalnega pomena. Znanje je namreč poleg sistemskih rešitev in materialnih podlag podlaga za delovanje sistema nacionalne varnosti Republike Slovenije. Krize in grožnje varnosti ob vse močnejših globalizacijskih procesih postajajo vse bolj kompleksne. Reševanje kriz tako ni več obvladljivo samo z angažiranjem le nekaterih subjektov ali držav, temveč zahteva vse močnejše povezovanje in enotno delovanje tako vojaške kot tudi civilne sfere. V nalogi predstavljam sistem vojaškega izobraževanja in usposabljanja častnikov v Slovenski vojski, ki je povezan z javnim izobraževalnim sistemom. Najprej se zadržim pri nastanku in zgodovinskem razvoju sistema v povezavi z doktrinarnimi in normativnimi akti, ki so pomembno vplivali nanj. V nadaljevanju naloge prikažem stopnjo razvitosti sistema danes in ga primerjam s prakso izobraževanja častnikov v evropskih državah članicah NATA. Pri preučevanju in primerjavi sistema izobraževanja se osredotočam na povezanost javnega in vojaškega izobraževalnega sistema. Rezultati analize pa so uporabljeni v osrednjem delu naloge pri predstavitvi možnih rešitev nadaljnjega razvoja sistema izobraževanja slovenskih častnikov.

Ključne besede: vojaško izobraževanje in usposabljanje, častnik, osnovno vojaško izobraževanje.

Education of Slovenian officers – connection of public and military educational systems

Abstract

The system of education and training of officers is of vital importance to the operation and the development of the Slovenian Armed Forces. Knowledge is, besides the system solutions and material bases, the basis for the functioning of the system of the national security of the Republic of Slovenia. Crises and threats to security are becoming more complex with increasing globalization processes. Tackling crises is no longer tenable only by engaging only certain entities or countries, but requires the intensification of the integration and unity of action in both military and civil spheres. In this thesis I introduce the system of military education and training officers in the Slovenian Armed Forces, which is connected with the public educational system. First, I stop at the emergence and historical development of the system in conjunction with the doctrinal and normative acts, which have significantly influenced the development of the system. Next, I show the level of development of the system today, compared to the practice of education of officers in the European NATO members. When examining and comparing the education system, I focus on the integration of public and military educational systems. The results of analysis are used in the central part of the work in the presentation of possible solutions to the further development of the education system of Slovenian officers.

Key words: education and training, officer, basic military education.

KAZALO

KAZALO TABEL IN SLIK	8
1 UVOD	10
2 METODOLOŠKO – HIPOTETIČNI OKVIR	12
2.1 Predmet in cilj preučevanja	12
2.2 Hipoteze	12
2.3 Metodološki pristop	13
2.4 Struktura naloge	14
2.5 Opredelitev temeljnih pojmov	15
3 RAZVOJ SISTEMA IZOBRAŽEVANJA ČASTNIKOV SV	20
3.1 Obdobje Teritorialne obrambe (1991–1994)	20
3.1.1 VIU v JLA za potrebe TO	21
3.1.2 Vojaško izobraževanje in usposabljanje v Teritorialni obrambi	22
3.1.3 Obramboslovje kot osnova izobraževanja častnikov	24
3.2 Obdobje do prehoda na poklicno vojsko (1995–2001)	25
3.3 Prehod na poklicno vojsko (2002–)	27
4 VPLIV SPREMENB NACIONALNE POLITIKE NA SISTEM VIU	32
4.1 Dokumenti po osamosvojitveni vojni (1991–1994)	32
4.2 Izhodišča za oblikovanje VIU v SV (1995–2001)	33
4.3 Prehod na poklicno vojsko (2002–)	35
4.3.1 Koncept vojaškega izobraževanja in usposabljanja	35
4.3.2 Resolucija o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja	36
4.3.3 Zakon o obrambi – osnova za prehod na poklicno vojsko	36
4.3.4 Vojaška doktrina – prvi pravi doktrinarni akt	37
4.3.5 Razvojni dokumenti (SOPR)	38
4.4 Usklajenost razvoja in doktrinarnih dokumentov	39
5 VOJAŠKO IZOBRAŽEVANJE IN USPOSABLJANJE ČASTNIKOV	43
5.1 Značilnosti okolja, v katerem delujejo sodobne vojaške strukture	44
5.1.1 Ekonomski dejavnik	46
5.1.2 Demografski dejavnik	46
5.1.3 Tehnološko okolje	48
5.1.4 Sociokulturni dejavnik	50
5.2 Osnovni modeli VIU častnikov	50
5.2.1 Zgodovinski razvoj	51
5.2.2 Evropski modeli danes	53
5.2.3 Povezanost sistemov	55
5.3 Osnovno vojaško izobraževanje in usposabljanje častnikov	56
5.3.1 Izobraževanje častnikov	57
5.3.2 Socializacija častnika	59
5.4 Spreminjanje modelov osnovnega izobraževanja častnikov	60
6 SISTEM IZOBRAŽEVANJA ČASTNIKOV V SV	62
6.1 Zakonska in doktrinarna izhodišča	62
6.2 Koncept vojaškega izobraževanja in usposabljanja	64
6.2.1 Upoštevanje doktrinarnih načel	64

6.2.2 Načelo razvojne usmerjenosti sistema	66
6.2.3 Javno primerljiva in preverljiva izobrazba	67
6.2.4 Oblikovanje norm in vrednot ter vzgoja	68
6.2.5 Usposobljenost in zahtevana stopnja izobrazbe za izvajalce	69
6.3 Osnovno izobraževanje in usposabljanje častnikov v SV	70
7 OSNOVNO IZOBRAŽEVANJE ČASTNIKOV V DRŽAVAH	74
ČLANICAH	
7.1 Bolonjski sistem izobraževanja	76
7.2 Izobraževanje na lastnih vojaških akademijah	78
7.3 Struktura izvajalcev	81
7.4 Povezanost z nevojaškim sistemom izobraževanja	82
7.5 Izobraževanje v tujini.....	83
7.6 »Vojaški ERASMUS«	84
8 MOŽNE SMERI RAZVOJA SISTEMA VOJAŠKEGA	88
IZOBRAŽEVANJA V PRIHODNOSTI	
8.1 Podlage za nadaljnji razvoj vojaškega izobraževanja v RS.....	88
8.2 Možnosti za nadaljnji razvoj vojaškega izobraževanja	90
8.2.1 Vojaški moduli v okviru javnih izobraževalnih ustanov	91
8.2.2 Lastna izobraževalna institucija	92
8.2.3 Nadgraditev obstoječega sistema.....	94
9 VERIFIKACIJA HIPOTEZ IN SKLEP	96
10 LITERATURA.....	99
PRILOGE	111

KAZALO TABEL IN SLIK

TABELA 5. 1:	Spreminjanje moške populacije od 17. do 29. leta v obdobju od 1986–2025	47
TABELA 5. 2:	Demografska slika Slovenije v prihodnosti.....	48
TABELA 6. 1:	Faze osnovnega izobraževanja na šoli za častnike SV.....	72
TABELA 7. 1:	Uveljavitev bolonjskega študija v državah EU.....	77
TABELA 7. 2:	Primerjalna tabela osnovnega izobraževanja častnikov.....	80
TABELA 7. 3:	Umestitev držav v konvergentno/divergentni model izobraževanja častnikov.....	82
TABELA 7. 4:	Izmenjava kadetov med državami	84
TABELA 7. 5:	Tečaji v okviru evropske iniciative o izmenjavi mladih častnikov..	85
TABELA 7. 6:	Struktura izvajalcev pri izvedbi tečajev.....	86
TABELA 7. 7:	Povezovanje institutov z ESDC.....	87

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

CDR	Center za doktrino in razvoj
ECTS	European Credit Transfer and Accumulation System
ERASMUS	European Region Action Scheme for the Mobility of University Students
EU	Evropska unija
FDV	Fakulteta za družbene vede
FL	Fakulteta za logistiko
FM	Fakulteta za management
JLA	Jugoslovanska ljudska armada
MOM	Mednarodne operacije in misije
MOOTW	Military Operations Other Than War
MORS	Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije
NATO	North Atlantic Treaty Organization
OKO	Operacije kriznega odzivanja
OVSJU	Osnovno vojaško izobraževanje in usposabljanje
PDRIU	Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje
PROVOJ	Poklicna vojska dopolnjena s pogodbeno rezervo
PŠTO	Pokrajinski štab za Teritorialno obrambo
RŠTO	Republiški štab za Teritorialno obrambo
PzM	Partnerstvo za mir
SDPRO	Splošni dolgoročni program razvoja in opremljanja
SV	Slovenska vojska
TO RS	Teritorialna obramba Republike Slovenije
VED	Vojaška evidenčna dolžnost
VIU	Vojaško izobraževanje in usposabljanje

1 UVOD

Zagotavljanje nacionalne varnosti Republike Slovenije je eden od ključnih in vitalnih interesov ne samo Republike Slovenije kot države, ki je po osamosvojitvi leta 1991 in vstopu v EU ter NATO prvič v zgodovini vzpostavila celovit sistem zagotavljanja nacionalne varnosti, temveč tudi njenih državljanov. Zavedanje pomena varnosti je v veliki meri povezano z grožnjami varnosti, ki se pojavljajo tako v slovenskem kot tudi v globalnem – svetovnem okolju. Slovenija lahko s svojim delovanjem aktivno prispeva k zagotavljanju varnosti ne samo znotraj države, temveč tudi (predvsem kot članica povezav) v globalnem okolju.

Sistem zagotavljanja nacionalne varnosti Republike Slovenije lahko uspešno deluje in izpolni naloge le ob ustrezni usposobljenosti vseh njegovih ustvarjalcev. Krize in grožnje varnosti postajajo kompleksnejše, ker z vse močnejšimi globalizacijskimi procesi postaja svet vse bolj soodvisen. Reševanje kriz tako ni več obvladljivo samo z angažiranjem le nekaterih subjektov ali držav, temveč zahteva vse močnejše povezovanje in enotno delovanje posameznih subjektov.

Slovenija je z vstopom v NATO intenzivirala sodelovanje v operacijah kriznega odzivanja, prav tako pa si je odprla poti za pridobivanje novih znanj in izkušenj za obvladovanje kriz. Pridobljena znanja in izkušnje uspešno vgrajuje v sistem delovanja, prav tako pa sodeluje pri izmenjavi izkušenj v okviru zveze NATO in v okviru EU. Pri tem igra pomembno vlogo Slovenska vojska, ki s svojim delovanjem v mednarodnih operacijah in misijah (MOM) pomembno vpliva na širše varnostno okolje, hkrati pa s svojim sodelovanjem v različnih strukturah in telesih NATO in EU soustvarja politiko in vsebino delovanja. S tem pa kot učeča organizacija igra vse pomembnejšo vlogo znotraj nacionalno-varnostnega sistema. Znanje, ki ga Slovenska vojska ima, je neprecenljivo za zagotavljanje nacionalne varnosti Republike Slovenije.

V procesu prilagajanja sistema na nove grožnje in nove naloge, ki izhajajo iz spremenjenega varnostnega okolja, ima izobraževanje kadrov posebno vlogo. Z njim dosežemo pravilno razumevanje ne samo problemov in izzivov, temveč tudi enotno

in k skupnim ciljem usmerjeno delovanje. Z ustreznim izobraževanjem zagotovimo pravočasen prenos novih izkušenj v delovanje in razvoj posameznih podsistemov in razvoj in odzivnost sistema nacionalne varnosti na nove grožnje varnosti. Zaradi ključne vloge častnikov v vojaški organizaciji ima njihova izobraženost največji vpliv na razvoj organizacije.

Slovenska vojska je razvila lasten sistem vojaškega izobraževanja in usposabljanja, ki je povezan z javnim izobraževalnim sistemom. Sistem je šel skozi veliko sprememb, ki imajo zgodovinske pa tudi doktrinarne podlage. Uporabnost znanj, s katerimi razpolagajo častniki, je tako zaradi aktualnosti, prepletenosti in kompleksnosti velika. Zaradi ključne spremenljivke varnosti v prihodnosti – to je NEGOTOVOST – sta povezljivost znanj in razumevanje načel delovanja ključna za zagotavljanje nacionalne varnosti Republike Slovenije.

V Republiki Sloveniji se več institucij ukvarja z izobraževanjem in z raziskovanjem področij, ki so vitalnega pomena za SV. Te institucije (fakultete in raziskovalni inštituti) izvajajo programe (pa tudi raziskave), s katerimi SV pridobiva potrebne osnove za svoje delovanje (znanja, rezultati raziskav). Javne izobraževalne institucije pomembno vplivajo na kompetentnost častnikov, saj morajo častniki pred vstopom v vojaško organizacijo v njihovem okviru pridobiti ustrezno stopnjo izobrazbe.

Ne nazadnje pa je Slovenska vojska od ustanovitve pa do danes storila velik napredek na področju izobraževanja pa tudi razvoja in oblikovanja temeljnih vojaških strok. Predvsem pa je storila velik napredek pri razumevanju pomena znanj in izobrazbe na nadaljnji razvoj vojaške organizacije.

Z reformami znotraj EU (Lizbonska pogodba) in dosedanjih izkušenj pri uveljavljanju akcijskega načrta izmenjave študentov v EU (ERASMUS) prihaja do povezovanja in izmenjave študentov tudi v okviru vojaškega študija. Prav tako pa se tudi zaradi gospodarske recesije in iskanja učinkovitih in racionalnih rešitev ponovno odpirajo širše strokovne in tudi družbene razprave o nadaljnjem razvoju vojaškega šolstva. Ker posledice spreminjanja izobraževalnega sistema pustijo globoko sled v razvoju organizacije, je nujno preiščeno – na osnovi analiz utemeljeno – spreminjanje obstoječega sistema.

2 METODOLOŠKO – HIPOTETIČNI OKVIR

2.1 Predmet in cilj preučevanja

Predmet preučevanja je sistem vojaškega izobraževanja častnikov v Republiki Sloveniji s stališča njegovega povezovanja z javnim izobraževanjem.

Cilj preučevanja je oceniti primerljivost izobraževanja častnikov za potrebe SV z izobraževanjem častnikov v evropskih državah in na osnovi rezultatov oblikovati možne smeri razvoja sistema izobraževanja častnikov za potrebe SV v prihodnosti. Pri preučevanju bom izhajal iz doktrinarnih in zgodovinskih podlag, ki so vplivale na razvoj sistema vojaškega izobraževanja častnikov in njegovo povezanost z javnim izobraževanjem.

2.2 Hipoteze

Izhodiščna hipoteza

Slovenska vojska je na osnovi znanj in izkušenj oblikovala evropskim vojskam primerljiv sistem izobraževanja častnikov, ki je povezan z javnim izobraževalnim sistemom in v celoti podpira nadaljnji razvoj SV in njeno sposobnost zagotavljanja nacionalne varnosti RS.

Izvedene hipoteze:

1. Na razvoj sistema vojaškega izobraževanja častnikov so vplivale zgodovinske in doktrinarne determinante obrambne politike RS.
2. Model izobraževanja častnikov je primerljiv s sistemi v evropskih državah.
3. Možnosti pri povezovanju javnega in vojaškega izobraževalnega sistema so ustrezno izkoriščene.

2.3 Metodološki pristop

Obstoječi sistem izobraževanja se je v preteklosti spreminjal, zato bom z zgodovinsko analizo primarnih in sekundarnih virov raziskal spremembe, ki so se dogodile v razvoju sistema izobraževanja častnikov v obdobju od osamosvojitve pa do danes. Z zgodovinsko-razvojno analizo bom preučeval povezave med spremembami v sistemu izobraževanja in na doktrinarnem področju. Hkrati pa bom raziskal, kakšen vpliv je na oblikovanje sistema izobraževanja častnikov imel sistem, ki je bil vzpostavljen pred osamosvojitvijo. Pri analizi bom uporabil tako primarne kot sekundarne vire in s tem oblikoval objektivnejše zaključke, ki ne bodo temeljili samo na različnih tolmačenjih zgodovinskih dejstev. Z analizo in interpretacijo primarnih virov, doktrinarnih in zakonskih podlag, na katerih temelji sistem izobraževanja častnikov, bom analiziral povezanost sistemskih podlag s spremembami sistema izobraževanja.

Z opisno metodo bom raziskal obstoječi sistem vojaškega izobraževanja. Raziskal bom tudi skladnost dejanske organiziranosti glede na systemske, zakonske in doktrinarne podlage. Posebno mesto v raziskavi bom namenil povezavi med javnim in vojaškim sistemom izobraževanja. Pri tem bom zajel sistem kot celoto, rezultate pa bom uporabil za analizo primerljivosti sistema izobraževanja s sistemi izobraževanja v državah Evropske unije, ki so tudi članice NATA.

S primerjalno analizo izobraževalnih sistemov v državah EU bom iskal podobnosti (razlike) v pristopih. Zaradi verodostojnejše primerljivosti se bom omejil na tiste države, ki so tako kot Slovenija članice NATA. Ker se zavedam omejitev pri razumevanju družbenih okolij teh držav, se bom omejil samo na tiste ključne značilnosti sistema, ki jih lahko primerjam s sistemom izobraževanja častnikov v Sloveniji. Pri tem bom uporabil analizo in interpretacijo primarnih in sekundarnih virov.

S primerjalnim raziskovanjem bom iskal podobnosti in razlike med izobraževanjem v drugih državah in v Sloveniji. Na osnovi analize prednosti in slabosti bom oblikoval modele nadaljnjega razvoja sistema izobraževanja, ki bi lahko služili kot podlaga za nadaljnji razvoj izobraževanja častnikov v RS.

2.4 Struktura naloge

V uvodnem delu naloge bom opredelil osnovne pojme, ki so podlaga za pravilno razumevanje obravnavanega problema. Predvsem se bom osredotočil na sistem vojaškega izobraževanja. Razjasnil bom terminologijo, ki bo osnova za pisanje magistrske naloge. Poudarek bo predvsem na izobraževanju, kjer bom določil tako terminologijo vojaškega kot tudi javnega izobraževanja.

V nadaljevanju bom raziskal zgodovinske okoliščine, ki so vplivale na razvoj vojaškega izobraževanja v obdobju od osamosvojitve do danes. Pozornost bom posvečal predvsem spremembam, pogojenim z izkušnjami iz sistema izobraževanja v bivši skupni državi (SFRJ), kot tudi spremembam, ki so povezane z vključevanjem Republike Slovenije v evro-atlantske povezave. Prav tako bom poiskal odgovore, kako so doktrinarni dokumenti na varnostnem in obrambnem področju vplivali na razvoj sistema izobraževanja. Moje vodilo pri obravnavi problema bo predvsem iskanje odgovora o vplivih pa tudi ustreznosti rešitev izobraževanja častnikov za potrebe SV. V tem poglavju bom predvsem raziskal vplive, ki so privedli k trenutno oblikovanemu sistemu vojaškega izobraževanja. Predvsem se bom ukvarjal z zgodovinskim in doktrinarnim vidikom. Zelo je zanimivo, da RS ni oblikovala klasične vojaške akademije po vzoru bivše JLA ali po vzoru drugih evropskih držav.

V tretjem delu bom raziskal delovanje sistema izobraževanja častnikov. Le ta mi bo kot pomoč služil pri raziskovanju sistema osnovnega izobraževanja častnikov v RS.

V četrtem delu bom raziskal sistem osnovnega izobraževanja častnikov v RS in njegovo povezanost z javnim sistemom izobraževanja. Raziskal bom trenutno uveljavljene rešitve in ocenil njihovo ustreznost s stališča SV.

Izobraževalni sistem SV je vedno bolj povezan z javnim sistemom izobraževanja. Njegov razvoj je povezan z izkušnjami, pridobljenimi pri graditvi SV kot tudi s prenosom tujih znanj in rešitev pri izobraževanju kadrov.

V nadaljevanju želim pomembno mesto posvetiti primerjalni analizi sistemov izobraževanja častnikov v državah EU. V tem poglavju bom raziskal, kako osnovno

izobražujejo častnike v evropskih državah. V raziskavi bom poskušal oblikovati modele, skupne značilnosti in razlike pri izobraževanju častnikov. Pri raziskavi bom upošteval okolje bolonjskega sistema izobraževanja, ki usmerja akterje v funkcionalno in praktično izobraževanje, zagotavlja mednarodno povezljivost med univerzami in podpira njihovo tesnejše sodelovanje.

Rezultati analize mi bodo na eni strani služili kot primerjava z rešitvami v RS, na drugi strani pa za iskanje nadaljnjih poti izobraževanja častnikov za potrebe SV. Prav tako bom v raziskavo vključil ugotovitve o možnostih, ki jih prinaša izmenjava evropskih študentov v okviru projekta »ERASMUS«.

Težišče moje naloge bo usmerjeno na zadnji del, kjer bom predstavil možne poti nadaljnega razvoja vojaškega izobraževanja s stališča uporabnosti za SV. Zahteve po znanjih, ki so posledica vedno hitrejšega napredka področja bojevanja (oborožitveni sistemi, tehnologija za podporo poveljevanja) na eni strani, na drugi pa vedno večja kompleksnost področja varnosti, postavljajo – ne samo pred SV, temveč slovensko družbo kot celoto – nove izzive. Ključno vlogo pri tem ima transnacionalnost kompleksnega ogrožanja varnosti. Pri tem pa je pomembno dejstvo, da se zaradi kompleksnosti varnostnega okolja vedno bolj briše meja med nalogami civilnih in vojaških struktur.

Uveljavitev Bolonjskega sistema študija je s stališča potreb znotraj nacionalno-varnostnega sistema prinesla predvsem večjo prilagodljivost posameznih fakultet potrebam uporabnika. Prav tako je prinesla večjo konkurenco med ponudniki različnih programov in večjo odprtost in povezovanje med ponudniki (tudi z angažiranjem zunanjih predavateljev).

2.5 Opredelitev temeljnih pojmov

2.5.1 Izobraževalni sistem

Proces izobraževanja poteka znotraj izobraževalnega sistema, v katerem posamezni subjekti ciljno in načrtno oblikujejo nova znanja in kadre za potrebe procesov, ki potekajo v družbi.

Pod pojmom izobraževalni sistem razumemo organizirano in strukturirano in ciljno izobraževalno dejavnost, ki poteka v okviru različnih programov in institucij ter tvori zaključeno celoto. »Če je za obdobje nacionalne države značilno čuvanje in celo skrivanje posebnosti sistema kot odraz suverenosti, pa je za obdobje globalizacije vedno bolj prisoten proces preseganja nacionalnih meja in internacionalizacija, torej povezave med posameznimi sistemi« (Zgaga 2009, 6).

»Izobraževanje, ki se izvaja znotraj sistema je sistematičen, organiziran, načrten proces pridobivanja znanja, razvijanja sposobnosti in usposabljanja za racionalno rabo znanja, spretnosti in navad« (Kramar 1996, 14). Pod pojmom razumemo zaporedje aktivnosti, katerih cilj je sprejetje in razvijanje znanj, veščin, vrednot in sposobnosti razumevanja in povezovanja znanj ter daje podlago za širše razumevanje problema in njegovo reševanje (Buckley 2004, 6).

Pomembno vlogo pri delovanju (oblikovanju) sistema ima izobraževalna politika. Z njo razumemo usmerjanje dejavnosti izobraževanja s ciljem uresničevanja določenega cilja. Izobraževalna politika se oblikuje predvsem na nivoju države, hkrati pa je vedno bolj odvisna od sooblikovanja in povezav v nadnacionalnem okviru.

»Izobraževalno politiko in namene odgovornosti, ki izhajajo iz nje, pa moramo obravnavati in razumeti predvsem v kontekstu pluralizma različnih virov moči in interesov sistemskih struktur, strateških možnosti in prioritet, ki zadevajo procese in kriterije odgovornosti; zbiranja in uporabe podatkov o delovanju in storitvah; trenutne politike odgovornosti, obstoječe prakse izobraževanja, vodenja ter nadzora na področju vzgoje in izobraževanja«. (Macpherson in drugi v Brejc 2008, 17).

2.5.2 Vojaško izobraževanje in usposabljanje

Vojaško izobraževanje in usposabljanje moramo razumeti kot povezan in načrten proces pridobivanja in razvijanja znanja, sposobnosti in vrednot za opravljanje vojaškega poklica. Usposabljanje in izobraževanje potekata ciljno in se medsebojno dopolnjujeta (nadgrajujeta) in ju ne moremo medsebojno ločevati. »Je proces

pridobivanja in razvijanja posebnih in funkcionalnih vojaških znanj, sposobnosti, veščin in navad za izvajanje nalog za potrebe vojaške obrambe in drugih nalog vojske« (Furlan 2006, 35).

»Je sistematičen, organiziran, načrten in ciljno usmerjen proces pridobivanja in razvijanja znanja, veščin in sposobnosti ter moralnih vrednot za izvajanje nalog za potrebe vojaške obrambe« (Koncept sistema vojaškega izobraževanja in usposabljanja v Slovenski vojski 2003, dodatek 4.1).

Usposabljanje, ki je neločljiv del vojaškega izobraževanja in usposabljanja, je planiran in sistematičen proces, s ciljem spremeniti ali razviti znanje, veščine ali sposobnosti s pridobivanjem izkušenj v učnem procesu. Njegov namen je posamezniku dati sposobnosti za opravljanje nalog (Buckley 2004, 5).

Vojaško usposabljanje ni samo učenje spretnosti ravnanja z orožjem ali taktike. »Je način posredovanja realističnih izkušenj s celotnega področja vojskovanja, tako da je vojak usposobljen delovati v skupini in posamično ter sprejemati odločitve v najtežjih razmerah bojevanja« (Vrhunc 1995, 9).

Vojaško izobraževanje in usposabljanje ima ključno vlogo pri pripravi posameznikov in enot za delovanje tako v vojaških operacijah kot tudi pri izvajanju drugih, z zakonom določenih nalog Slovenske vojske. Okolje, v katerem vojska deluje, postaja vedno zahtevnejše. Zahtevno tako zaradi nalog kot tudi okolja, ki od vojaške organizacije zahteva hitro odzivnost in sposobnost prilagajanja novi situaciji. Ko govorimo o VIU ne smemo govoriti samo o vojaškem poklicu, temveč moramo upoštevati tudi pogodbene pripadnike rezervne sestave, saj brez celovitega in uravnoteženega razvoja obeh struktur pripadnikov SV, ne moremo govoriti o poklicni vojski, **dopolnjeni** s pogodbeno rezervo (Zakon o obrambi – UPB1, Uradni list RS, št. 103/2004).

Sistem vojaškega izobraževanja in usposabljanja temelji na doktrinarnih (Vojaška doktrina) in sistemskih dokumentih¹. Sistem je bil nadgrajen v okviru prehoda SV na

---

¹ Koncept vojaškega izobraževanja v SV

poklicno organiziranost. Posamezni elementi sistema so se spreminjali in dopolnjevali v skladu z izkušnjami in potrebami SV.

Izhajajoč iz zakonskih določb ZoSDZOb² je v ReDPROSV³ opredeljeno, da sistem vojaškega izobraževanja in usposabljanja obsega temeljno, osnovno in dopolnilno vojaško izobraževanje in usposabljanje. VIU zagotavlja sistematično in načrtno pripravo za začetne dolžnosti v vojaškem poklicu, stalno nadgradnjo vojaško strokovne usposobljenosti, usposabljanje za opravljanje tipičnih dolžnosti v okviru posameznega vojaškega poklica ter usposabljanje vojaških enot za učinkovito izvajanje nalog. Težišče je na praktičnem usposabljanju posameznika in osnovnih taktičnih enot (ReDPROSV 2004, 16).

Temeljna delitev VIU v SV določa, da je le to sestavljeno iz vojaškega izobraževanja in usposabljanja posameznika in usposabljanja skupine, enote in poveljstva (Koncept vojaškega izobraževanja in usposabljanja v SV 2003, dodatek 4.2). Na eni strani imamo institucijo, ki se ukvarja z usposabljanjem posameznika (PDRIU), na drugi strani pa enote, ki se ukvarjajo z usposabljanjem in pripravo – zagotavljanjem pripravljenosti enot. Posamezne sestavine VIU so med seboj povezane, se nadgrajujejo in tvorijo celoto. Vrste usposabljanja so razvidne iz sheme (Priloga).

2.5.3 Civilno izobraževanje

Izraz civilno izobraževanje ni povsem strokovno ustrezen, vendar ga bom v nalogi uporabil za razumevanje izobraževanja, ki ne poteka v okviru vojaških izobraževalnih ustanov (torej ni namenjeno pridobivanju vojaških znanj).

Civilno izobraževanje je namenjeno pridobivanju javno priznane izobrazbe in poteka v okviru javnega izobraževalnega sistema. Za razliko od vojaškega izobraževanja je usmerjeno v izvajanje programov, ki so osnova za pridobitev poklicnih kvalifikacij in znanj za delo izven vojaške organizacije. Izvaja se v okviru fakultet. Ko govorimo o osnovnem izobraževanju častnikov, govorimo o visokošolskem izobraževanju na 1. stopnji (v bolonjskem sistemu izobraževanja).

---

² Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o obrambi, Uradni list RS, št. 47/2002.

³ Resolucija o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske; 2004.

V RS izobraževanje temelji na zakonodaji. Izobraževanje na 1. stopnji (bolonjski študij) izvajajo fakultete, ki v okviru univerze izvajajo tudi znanstveno- raziskovalno dejavnost (Zakon o visokem šolstvu, 4. člen).

Študijski programi za pridobitev izobrazbe se razvrščajo v tri stopnje (Zakon o visokem šolstvu, 33. člen):

a) prva stopnja

- visokošolski strokovni študijski programi,
- univerzitetni študijski programi,

b) druga stopnja

- magistrski študijski programi,
- enoviti magistrski študijski programi,

c) tretja stopnja

- doktorski študijski programi.

Po uveljavitvi bolonjskega sistema predvsem s ciljem zagotavljanja primerljivosti programov, je uveljavljen sistem kreditnih točk po ECTS (European Credit Transfer and Accumulation System).

Visokošolski strokovni študijski programi in univerzitetni študijski programi obsegajo od 180 do 240 kreditnih točk in trajajo od tri do štiri leta, magistrski študijski programi obsegajo od 60 do 120 kreditnih točk (trajajo eno do dve leti), študijski programi za izpopolnjevanje pa obsegajo od 10 do 60 kreditnih točk. Prav tako je pomembno, da se študij 1. in 2. stopnje lahko izvaja tudi po delih (Zakon o visokem šolstvu, 36. člen).

3 RAZVOJ SISTEMA IZOBRAŽEVANJA ČASTNIKOV SV

Sistem usposabljanja v SV, tako kot vsak sistem, izhaja iz možnosti (omejitev) in podpira doseganje ciljev, zato bom pri preučevanju vpliva zgodovinskih determinant na razvoj in oblikovanje vojaškega izobraževanja in usposabljanja iskal predvsem tiste ključne elemente, ki so bistveno vplivali na nadaljnji razvoj sistema in imajo močan vpliv tudi na našo sedanost (bodočnost). Časovno bom problematiko umestil v naslednja obdobja:

- čas osamosvojitvene vojne in obdobja Teritorialne obrambe (1991–1994),
- nastanek in razvoj Slovenske vojske (1995–2001),
- prehod na poklicno vojsko (2002 do danes).

Pri raziskavi se bom osredotočil na povezanost s kadri in sistemom izobraževanja ter usposabljanja v obrambnih strukturah pred osamosvojitvijo (JLA in TO RS).

3.1 Obdobje Teritorialne obrambe (1991–1994)

Slovenska Teritorialna obramba ni razvila lastnega izobraževalnega sistema, temveč je bila v celoti odvisna od JLA. Kadri, ki so popolnjevali strukturo TO (tako zaposleni kot rezerva) so pridobili vojaška znanja v JLA (večinoma v okviru služenja vojaškega roka). Njihova vojaška znanja so bila v veliki meri povezana z znanji, pridobljenimi v njihovem poklicnem izobraževanju (javni izobraževalni sistem). Tako so na usposabljanje za specifične dolžnosti (inženirstvo, JRKBO) napotili kandidate za častnike z ustrežno izobrazbo (gradbena smer, kemija ...). Torej lahko že v tem obdobju govorimo o povezanosti sistemov izobraževanja, čeprav ta povezanost ni imela formalnega in systemskega okvira.

Drugo pomembno dejstvo, ki je bistveno vplivalo na nadaljnji razvoj TO, pa je bila vloga starešin JLA. Najprej bi želel izpostaviti dejstvo, da je bil delež starešin slovenske narodnosti v JLA pred osamosvojitveno vojno zelo majhen in ni presegal 2,8 % (Mikulič 2005, 27). Prav tako je pomemben vpliv, ki ga je JLA uveljavljala z zaposlovanjem aktivnih starešin JLA v vodstvu TO. Na začetku leta 1990 je bilo v TO

zaposlenih 45 aktivnih pripadnikov JLA; večinoma na poveljniških in pomembnih štabnih mestih (Mikulič 2005, 32).

3.1.1 VIU v JLA za potrebe TO

JLA je razvila sistem VIU, ki je zagotavljal šolanje poklicnih (aktivnih) častnikov in podčastnikov ter šolanje kadrov za popolnjevanje rezervne strukture (tudi TO).

Srednje vojaške šole usmerjenega izobraževanja so bile namenjene pripravi kadrov za izobraževanje na vojaških akademijah (ena – in edina vojaška šola v Sloveniji je bila Splošna srednja vojaška šola Franc Rozman - Stane v Ljubljani). Na srednjih vojaških šolah rodov in služb so se šolali podčastniki za poveljevanje na nivoju oddelek in vod.

Šolanje poklicnih častnikov je potekalo na vojaških akademijah (tri do štiri letni programi), ki so kot visokošolske in znanstvene ustanove šolale kadre za poveljevanje enotam do nivoja čete.

V okviru poveljniško-štabnih akademij (KŠA) zvrsti so se častniki šolali za poveljevanje na nivoju bataljona in brigade ter se hkrati pripravljali na šolanje na Šoli ljudske obrambe (Škola narodne armije) kot najvišji vojaški šoli. Tu so se šolali za poveljevanje divizijam in korpusom.

Za pripravo na najvišje dolžnosti v JLA pa je bila organizirana polletna Šola splošne ljudske obrambe, ki so jo končali samo trije slovenski generali, Kolšek, Zorc in Vidmar (Kranjc 2003).

Šolanje kadrov za popolnjevanje rezervne sestave je potekalo na služenju vojaškega roka. Za častnike v šolah za rezervne oficirje (ŠRO), za podčastnike pa na tečajih za desetarje. Gojenci ŠRO so bili ob koncu šolanja usposobljeni za poveljnika oddelka in voda (Kranjc 2003). Na šolanju so pridobili splošna vojaška in strokovno-specialistična znanja ter zahtevano fizično pripravljenost. Še marca 1991 bi moralo

biti po načrtu napotitve Zveznega sekretariata za ljudsko obrambo, napoteni v šolo za rezervne oficirje 159 Slovencev (Kranjc 2007, 24).

Z Zakonom o vojnim školama i naučnoistraživačkim ustanovama JNA (SVL števil. 8/1978 in SVL števil. 12/1978), ki je stopil v veljavo 1978, so vojaške šole postale primerljive podobnim civilnim ustanovam v SFRJ in so poleg vojaškega čina dodeljevale tudi stopnjo izobrazbe (Kovačev 2010, 10).

Usposabljanje rezervnih častnikov je potekalo tudi v okviru tečajev za četne vojne poveljnike in tečajev za bataljonske vojne poveljnike, ki jih je organizirala in izvajala JLA tudi za starešine iz strukture TO.

Za ostale poveljniške dolžnosti se rezervni častniki niso posebej šolali, razen da so se usposabljali po rednih (letnih) učnih programih in na skupnih vajah. Dobro usposobljeni rezervni častniki so bili tudi poveljniki brigad TO, pokrajinskih štabov in tudi na drugih odgovornih dolžnostih v RŠTO. Kranjc poudarja, da je bila slovenska TO tudi po ocenah inšpekcije ZSLO v samem jugoslovanskem vrhu bojne usposobljenosti in kvalitete, pri čemer ne gre pozabiti, da so ta proces usposabljanja vodili prav aktivni častniki (JLA), tisti z najvišjimi vojaškimi šolami (Kranjc 2003).

3.1.2 Vojaško izobraževanje in usposabljanje v Teritorialni obrambi

Za obdobje pred osamosvojitveno vojno je značilno, da TO ni imela oblikovanega lastnega sistema izobraževanja. V celoti se je naslanjala na JLA, saj je razpolagala z enako ali vsaj podobno opremo in oborožitvijo, prav tako je bil starešinski kader vzgojen na načelih delovanja JLA.

Teritorialna obramba je v svoje vrste sprejemala kader, ki je dobil osnovna vojaška znanja (vojaki, podčastniki in častniki) v JLA. Tako pri častniški kot tudi podčastniški strukturi ne moremo govoriti o kadru, ki bi znanje pridobil v vojaškem izobraževalnem procesu, temveč lahko govorimo predvsem o usposabljanju. V večini primerov so častniki v okviru služenja vojaškega roka opravili šolanje na šoli za rezervne častnike (ŠRO) različnih rodov in služb in pridobili prakso za poveljevanje enotam do nivoja

voda. Podčastniški kader se je oblikoval iz strukture vojakov (desetnikov), ki so po končanem služenju vojaškega roka in razporeditvi v enote TO (ob predhodnem usposabljanju) pridobili čin vodnika.

Že v času pred osamosvojitveno vojno je TO začela usposabljati enote za zavarovanje samostojnosti. Ker je šlo za enote, ki so bile popolnjene z rezervno sestavo, so bila ta usposabljanja krajša in namenjena predvsem usposabljanju posameznika (strelsko usposabljanje in uvajanje nove oborožitve) in usposabljanju (urjenju) enot do nivoja čete (jurišni odred). Težišče usposabljanja enot je bilo na izvajanju partizanskega in kombiniranega boja. V Direktivi načelnika Narodne zaščite RS za demonstracijsko, delno ali popolno uporabo MSNZ (7. september 1990, podpisnik Anton Krkovič) je podana ocena, da so enote NZ v povprečju dobro usposobljene za partizanski in kombinirani način b/d (Mikulič 2005, 47).

Z izvajanjem štabnih vaj, katerih rezultati so se preverili tudi v praksi, pa je TO že kazala sposobnost tudi manevrskega delovanja. Na štabni vaji Kobra, ki so jo v prvem delu izvedli RŠTO, PŠTO in 30. razvojna skupina, v drugem delu pa PŠTO in OŠTO, so štabi dokazali primerno pripravljenost in usposobljenost za bojno načrtovanje.

Sistem usposabljanja v TO se je v času po osamosvojitveni vojni razvijal v smeri usposabljanja rezervne sestave. Vzporedno so na osnovi izkušenj, pridobljenih pri usposabljanju nabornikov v učnih centrih (UC) na Igu in Pekrah, v novoustanovljenih Učnih centrih in bataljonih (po letu 1992), že uveljavili programirano in načrtno usposabljanje tako posameznika kot enote.

Po letu 1992 pa se je začel oblikovati sistem VIU, da bi podprl preoblikovanje TO v naborniško vojsko s profesionalnim jedrom⁴ (Kladnik 2007a, 274).

Oblikovanje sistema usposabljanja, s katerim bi TO lahko podprla vse funkcije izvajanja oboroženega boja in obrambe države, se je pospešeno nadaljevalo po končani osamosvojitveni vojni. TO je šele po vojaški zmagi začela graditi novo

---

⁴ Kladnik v prispevku Oblikovanje oboroženih sil in osamosvojitvena vojna 1991 ta prehod veže na sprejetje Splošnega načrta organizacije, opremljanja in oboroževanja ter usposabljanja TO.

vojsko. Pri graditvi sistema izobraževanja in usposabljanja so pomembno vlogo odigrali častniki in podčastniki, ki so iz JLA prestopili v vrste TO in so na osnovi izkušenj iz JLA usmerjali graditev sistema VIU. Tako je bil med drugimi polkovnik Milan Gorjanc od spomladi 1992 do 1993 pomočnik in načelnik učnega oddelka RŠTO, nasledil ga je brigadir Alojz Jehart, ki prav tako izhaja iz JLA.

Posebej pomembna za razvoj VIU pa je odločitev o ustanovitvi Šole za podčastnike (ustanovljena konec 1991, z usposabljanjem prvih podčastnikov je pričela v začetku 1992) in Šole za častnike, ki je v začetku leta 1993 začela izobraževati in usposablјati prve častnike. V programih obeh šol so se izobraževali slušatelji, ki so se po uspešnem zaključku zaposlili v TO. Prvi program ŠPČ je obsegal usposabljanje bodočih poveljnikov pehotnih oddelkov; šolanje je potekalo 4 mesece. Na šolanje so se lahko vključili kandidati, ki so že imeli končano štiriletno srednjo šolo (10 let Centra vojaških šol 2001). Poudarek je bil na pehotnih vsebinah in poveljevanju pehotnemu oddelku.

Šola za častnike je prve slušatelje sprejela na usposabljanje februarja 1993. Šolanje so zaključili decembra 1993. Obe šoli sta bili oblikovani po vzoru šolanja rezervnih častnikov in podčastnikov v JLA, šolali pa sta kadre za poklicno sestavo TO. Za potrebe popolnjenja rezervne sestave s častniki (poveljniki vodov) se je 13. decembra 1993 začela usposablјati (v okviru služenja vojaškega roka) prva generacija Šole za častnike vojnih enot. Šolanje je trajalo 4 mesece, za dva meseca pa so slušatelji odšli na stažiranje v enote TO.

Že leta 1993 je Izobraževalni center MO (do 1. januarja 1999 je deloval v okviru MO) v svoji sestavi imel ŠČ, ŠPČ in Poveljniško – štabno šolo, ki je bila ustanovljena 1. februarja 1993. Šola je izvajala seminarje za poveljniške dolžnosti v TO (poveljniki čet in bataljonov).

3.1.3 Obramboslovje kot osnova izobraževanja častnikov

V sistemu izobraževanja za potrebe TO je potrebno omeniti tudi šolanje v okviru Fakultete za sociologijo, politične vede in novinarstvo, smer obramboslovje. Smer je

že leta 1975 poleg diplome (diplomirani obramboslovec) ustvarjala osnovo za šolanje častnikov (Jelušič 2008, 178)⁵. Tako so diplomanti po zaključku študija odšli na stažiranje in bili tako kot stažisti ŠRO povišani v čin podporočnika.

Prav tako je pomembno, da se je v okviru fakultete izšolal zelo strokoven kader, ki je prenašal znanja tudi na bodoče častnike. Ta kader je bil že zelo zgodaj vključen v oblikovanje TO (Čakš 2003, 46)⁶, hkrati pa je že po letu 1994 vključen v izobraževanje zlasti višjih častnikov (tečaji za poveljnike bataljonov, brigad). Tako je bil dr. Darko Lubi že leta 1995 vključen v izobraževanje poveljnikov bataljonov v okviru Poveljniško – štabne šole.

Za obdobje po osamosvojitveni vojni je značilno, da je bil sistem izobraževanja (ne samo častnikov), zelo podoben sistemu izobraževanja in usposabljanja častnikov rezervne sestave, kot ga je razvila JLA. Prav tako je pomembno, da je že prihajalo do prvih povezav z javnim izobraževalnim sistemom, saj je pri samostojnem oblikovanju vojaške organizacije vse pomembnejše kazal primanjkljaj znanj, zlasti glede delovanja in razvoja vojske kot celote.

3.2 Obdobje do prehoda na poklicno vojsko (1995–2001)

Za obdobje razvoja po preimenovanju TO v SV leta 1995 do spremembe zakonodaje leta 2002, s katero se je začel proces spreminjanja SV v poklicno vojsko, je značilno, da se je v sistem VIU prenašalo vedno več izkušenj iz vojska, v katerih so se šolali slovenski častniki in podčastniki (ZDA, Nemčija, Velika Britanija), hkrati pa se v sistem vedno bolj prenašajo lastne izkušnje delovanja v misijah.

Razvoj TO in odločitev o vključevanju RS v evro-atlantske povezave (aprila 1994) pred sistem VIU postavil nove izzive. Vojska je poleg zagotavljanja obrambe lastne države začela priprave na skupno delovanje v zavezništvu. Struktura SV, ki je temeljila na manjšem poklicnem delu in večinski rezervi, je že takrat zahtevala celovit

---

⁵ Od vseh diplomantov je leta 2003 kar 122 (31 %) zaposlenih v SV.

⁶ Jelušičeva v članku govori, da so na obramboslovju že leta 1992 prvič predlagali vojaški strokovni študij.

in načrten pristop k izobraževanju in usposabljanju. Vedno bolj so bili prisotni vplivi in znanja zahodnih vojsk, (kot posledica izobraževanja slovenskih častnikov in podčastnikov v tujini) ne samo na organiziranje in delovanje SV, temveč tudi na njihovo usposabljanje.

Pomembno vlogo pri razvoju VIU so imele prve mirovne misije, katerih so se udeleževali pripadniki SV, saj je bila SV po osamosvojitveni vojni prvič soočena z delovanjem v realnem okolju, z realno nalogo. Leta 1997 je Slovenska vojska sodelovala v operacijah kriznega odzivanja v Albaniji, Bosni in Hercegovini in na Cipru (Juvan 2005, 182).

Leta 1995 se je začel načrten proces preoblikovanja SV v majhno, a sodobno in učinkovito opremljeno in oboroženo, visoko strokovno vojsko, ki bo sposobna samostojno delovati ter sodelovati v mednarodnih varnostnih povezavah.

Poseben poudarek je bil posvečen prenovi usposabljanja nabornikov, ki je bil na osnovi analiz dotedanjega usposabljanja leta 1996 dopolnjen (enovito usposabljanje T-95). Usposabljanje se ni več izvajalo dvofazno (v 1. fazi v okviru UC in v 2. fazi v okviru bojnih enot), temveč so se vse aktivnosti izvajale v eni enoti. S tem se je izkušnje dotedanjega usposabljanja v rodovskih enotah (kot so oklepni bataljoni) preneslo na celotno SV.

Na področju VIU so nove zahteve prinesle tudi spremembo – nadgraditev sistema IU posameznika. Tako je po preimenovanju Izobraževalnega centra MORS v Center vojaških šol (1995) le ta leta 1999 prešel v strukturo SV, s čimer je Slovenska vojska dobila neposredno odgovornost za vojaško izobraževanje in usposabljanje kot celoto.

Prav tako pa je za razvoj sistema VIU izrednega pomena povezovanje vojaškega sistema VIU z javnim. Tako so v okviru izvedbe nadaljevalnega vojaško-strokovnega izobraževanja in usposabljanja na PŠŠ že od leta 1995 sodelovali univerzitetni predavatelji. To sodelovanje se je poglobilo z oblikovanjem specialističnega študija obramboslovja (Rot 2007, 19). Sodelovanje se je kasneje razširilo tudi na Univerzo v Mariboru.

V času pred prehodom na poklicno vojsko se je povečal obseg šolanja kadrov v tujini, SV pa je poleg povečanja sodelovanja v mirovnih misijah začela izvajati skupne vaje z zavezniki. Konec leta 1998 smo v Sloveniji pripravili za tisto leto največjo vajo NATA in PzM »Cooperative Adventure Exchange – CAE 98«, na kateri je sodelovalo 23 držav in preko 6000 posameznikov, s čemer je RS pokazala dobro pripravljenost na Host nation support – HNS (Podbregar v Kadnik 2007, 45). Na ta način je že pred vstopom v zavezništvo začel potekati proces prenosa izkušenj in znanj članic NATA in PzM v Slovensko vojsko.

Z Zakonom o obrambi (1994) je bila postavljena zahteva, ki je pomembno vplivala na nadaljnji razvoj izobraževanja častnikov. Častniki so morali imeti dokončano najmanj 6. stopnjo splošne izobrazbe (torej višjo ali visoko izobrazbo). Ta zahteva je pomenila kvaliteten preskok pri graditvi častniškega zbora (88. člen ZOb, 1994). Prav tako pa je v zakonu dopuščena možnost (v 64. členu, ki govori o vojaških šolah), da se šola za častnike lahko organizira kot visokošolsko izobraževanje v skladu z zakonom. Do uveljavitve zakonske možnosti ni nikoli prišlo.

3.3 Prehod na poklicno vojsko (2002–)

Zakonska podlaga za izvedbo prehoda iz naborniške na poklicno vojsko je bila postavljena z Dopolnili in spremembami Zakona o obrambi leta 2002 (Uradni list RS, št. 47/02 in 67/02). Projektno je bil prehod usmerjen v okviru projekta »PROVOJ«; zaradi spremenjene strukture se je spremenil tudi sistem izobraževanja in usposabljanja. V projektu PROVOJ (prvi zagonski elaborat je bil sprejet 2003) je zapisano, da bomo s prehodom na poklicno vojsko postopno uveljavili tudi posamezne spremembe v sistemu izobraževanja in usposabljanja. Gre za koncept celovitega sistema izobraževanja in usposabljanja, ki temelji na enotnem podsistemu izobraževanja in usposabljanja posameznikov ter podsistemu usposabljanja enot in poveljstev (Provoj 2003).

Za celovitost delovanja sistema je pomemben predvsem Koncept sistema vojaškega izobraževanja in usposabljanja v Slovenski vojski (GŠSV, 811-01-6/03-4), ki ga je leta 2003 sprejel NGŠ. Izhajajoč iz koncepta je vojaško izobraževanje in

usposabljanje sestavljeno iz vojaškega izobraževanja in usposabljanja posameznika in usposabljanja skupine, enote in poveljstva. Nosilec VIU posameznika je Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje (PDRIU), ki nastane leta 2004 po združitvi Centra vojaških šol in delovne skupine za doktrino in razvoj. Enote niso tako več odgovorne za usposabljanje posameznika, temveč se težiščno ukvarjajo z usposabljanjem in zagotavljanjem pripravljenosti enot. Koncept je vzpostavil temeljno delitev VIU v SV in s tem izhodišče za oblikovanje sistema ter nadaljnje oblikovanje in razvoj strukture, ki je odgovorna za izvajanje in razvoj VIU.

Vzporedno z uveljavljanjem novih struktur je potekalo povezovanje VIU z javnim sistemom. Napredek je bil dosežen že po letu 2003, ko je zaradi potreb prišlo do povezovanja na naslednjih področjih:

- šolanje pilotov je bilo leta 2003 umeščeno v študij na Fakulteti za strojništvo,
- v okviru študija politologije na FDV – smer obramboslovje – se je leta 2005 začel izvajati program z vojaškim modulom,
- program poveljniško štabnega šolanja druge stopnje za častnike se je povezal s študijem (druga bolonjska stopnja),
- v študij vojaške logistike na Višji šoli za promet je umeščen program poveljniško štabnega šolanja druge stopnje za podčastnike.

Poglavje bom zaključil s povzetkom pomena zgodovinskih determinant razvoja na prihodnost.

Dojemanje pomena lastnega izobraževanja za potrebe SV in pomanjkanje strokovnjakov na področju VIU se je z razvojem SV spreminjalo. V začetnem obdobju je po ustanovitvi lastne vojske čutili predvsem vpliv kadrov, ki so bili šolani v JLA kot kadri za popolnjevanje rezervne sestave. Odločevalci niso imeli ne znanja ne izkušenj za izgraditev sistema VIU, ki bi lahko podpiral cilje organizacije. Z zahtevnostjo nalog (formiranje UC in bataljonov) se je postopno spreminjal tudi odnos do znanja in izobrazbe. S povečevanjem strukture in delovanjem tudi v mednarodnem okolju je VIU pridobivalo na pomenu. Vseskozi pa je bilo čutili pomanjkanje ustrezno usposobljenih, izkušenih in izobraženih kadrov, ki bi dali posameznim elementom sistema VIU potrebno kvaliteto. Delno se je to pomanjkanje reševalo s šolanjem kadrov v tujini, kar pa je prinašalo veliko vplivov iz vojska, ki v

celoti niso ustrezali oz. bili medsebojno usklajeni. O problematiki govori dejstvo, da imamo v Sloveniji samo enega doktorja vojaških znanosti (dr. Žabkar), ki še deluje v procesu izobraževanja častnikov.

Sistemske rešitve na področju usposabljanja in izobraževanja posameznikov (častniki, podčastniki, vojaki) so bile postopne. TO je uveljavila sistem usposabljanja naborniške vojske, ki je bil primerljiv usposabljanju častnikov, podčastnikov in vojakov za popolnjevanje rezervne sestave v okviru oboroženih sil SFRJ. Tako je pri izobraževanju podčastnikov in častnikov kot izhodišče uporabila sistem usposabljanja za popolnjevanje rezervne sestave. Do uveljavitve ključnih sprememb je prišlo šele s profesionalizacijo SV, ko se je tudi zaradi vpliva znanj, pridobljenih na misijah in šolanjih v tujini (ZDA, VB, Nemčija), sistem VIU nadgrajevalo s ciljem celovitega in kariernega VIU.

Prenos znanj preko tuje literature (OS SFRJ) na VIU je bil pomemben, a zelo nedosleden. Literatura, s katero je razpolagala TO, je izvirala predvsem iz časov skupne države (SFRJ). Tudi zaradi nižje jezikovne izobraženosti kadrov (angleščina, nemščina), ki so odločilno vplivali na razvoj VIU, je ta literatura pomenila temelj pri razvoju lastnega sistema VIU. S šolanjem kadrov v tujini, ki se je intenziviralo zlasti po letu 1995, je postopno prihajalo do uveljavljanja novih znanj, zlasti iz okolja ZDA, VB in Nemčije. Z vključitvijo Slovenije v NATO, se je ta vpliv še povečal. Od prvotno prevladujočih »rdečih knjig⁷« se je v VIU vedno bolj uporabljalo literaturo v angleškem in nemškem jeziku. Še zlasti je bila zaradi šolanja kadrov v ZDA (pomemben tudi dostop preko interneta) aktualna ameriška strokovna literatura. S prehodom na poklicno vojsko se je sistemsko prekinilo z uporabo literature, ki jo je uporabljala JLA. Eden od razlogov je bila njena zastarelost in neaktualnost, še zlasti pa je bil prisoten odklonilen odnos do vsega, kar je izhajalo iz jugoslovanske vojske.

Pomembna je vloga ključnih akterjev na oblikovanje sistema VIU. Kadri, ki so v obdobju TO oblikovali sistem VIU, so svoja vojaška znanja pridobili v sistemu izobraževanja in usposabljanja v okviru JLA. Tako se je preko njihovega vedenja rešitve JLA in TO prenašalo v VIU v SV. Vpliv teh vedenj se je zmanjševal s šolanjem

---

⁷ Vojaško strokovna literatura JLA je bila pretežno natisnjena v platnicah rdeče barve.

kadrov v tujini (ZDA, VB, Nemčija). V prvem obdobju (1991–1994) so se uveljavljale rešitve, ki so predvsem podpirale graditev rezervne sestave. Najpomembnejšo vlogo pri razvoju sistema so imeli kadri, ki so kot zmagovalci (vodstveni vojaški in politični kadri, ki so izhajali iz MSNZ in TO) zasedli najpomembnejše funkcije in so odločilno vplivali na razvoj VIU. Vpliv kadrov, ki so bili šolani v JLA, je bil prav tako pomemben, saj so s svojimi vedenji in razumevanjem pomena VIU pomembno prispevali h graditvi sistema (pk. Gorjanc, brig. Jehart, brig. Žunkovič). V obdobju graditve SV (po letu 1994) pa je bil vedno večji poudarek na poklicni sestavi. VIU je v tem obdobju pridobilo na kvaliteti, hkrati pa je s povezavo z javnimi izobraževalnimi institucijami in izobraževanjem v tujini zgodovinski vpliv JLA začel slabeti. V tem obdobju se je okrepilo zavedanje SV o pomembnosti znanj za nadaljnji razvoj organizacije. Na pomembne položaje so že začeli prihajati mlajši, v tujini šolani kadri, ki so se zavedali pomena znanja. Še zlasti to velja za častnike, pa tudi za podčastniško strukturo. Za celotno SV je nov, zahteven izziv, postavilo delovanje enot v okviru mednarodnih operacij.

V obdobju prehoda na poklicno vojsko je bila posebej izpostavljena zahteva po ustrezni vojaški izobraženosti in usposobljenosti, ki je eden od temeljev profesionalne vojske. Zgodovinski vplivi VIU v okviru skupne države in OS SFRJ so bili vedno šibkejši, vedno večji je postal vpliv aktualnega dogajanja v okviru zavezništva. Vodstveni kadri, ki še vedno izhajajo iz sistema usposabljanja v JLA in TO, so bili vključeni tudi na izobraževanja v tujini. Tudi izhajajoč iz lastnega zavedanja potrebnosti vojaških znanj (magistrski in doktorski študij na najvišjih in najbolj priznanih vojaških šolah v tujini), uveljavljajo pomen vojaške stroke in VIU pri graditvi poklicne SV, ki je dopolnjena z rezervno sestavo (dober primer je NGŠ generalmajor Šteiner, ki je uspešno končal izredni študij na obramboslovju in se uspešno šolal v ZDA (National Defence University) in magistriral na Industrial Collega of Armed Forces.

Obramboslovna stroka je močno vplivala na razvoj sistema VIU. Obramboslovci so bili vseskozi vključeni v oblikovanje sistema. Pomemben je tudi vpliv, ki ga FDV (katedra za obramboslovje) kot akademska ustanova z najdaljšim stažem na področju obramboslovnih znanosti v RS uveljavlja preko akademske izobraženih kadrov. Štirje ministri za obrambo (Janša, Kacin, dr. Grizold, dr. Jelušič) izhajajo iz

vrst obramboslovcev. Pomembno vlogo imajo tudi obramboslovci, ki so usmerjali delovanje sistema VIU in delujejo v strukturi, ki sprejema odločitve na področju varnosti.

Da bi lažje razumeli oblikovanje sistema VIU častnikov in njegovo povezovanje z javnim sistemom izobraževanja, je potrebno pregledati doktrinarne in zakonske podlage.

4 VPLIV SPREMENB NACIONALNE POLITIKE NA SISTEM VIU

Doktrinarne in zakonske podlage so sledile (in usmerjale) spremembam varnostnih politik. Pri preučevanju bom glavni poudarek posvetil doktrinarnim dokumentom, ki so vplivali na spremembe v SV, s poudarkom na VIU častnikov.

4.1 Dokumenti po osamosvojitveni vojni (1991–1994)

Za obdobje po osamosvojitvi je značilno, da razvoj TO (in s tem VIU) temelji na zakonskih podlagah s področja obrambe, leta 1991 je bil sprejet Zakon o obrambi in zaščiti (Uradni list RS, št. 15/1991). Prav tako je značilno, da v tem času razen izjem niso bili sprejeti operativno-usmerjevalni in razvojni dokumenti.

Temeljni dokument, ki je postavil izhodišče, je Zakon o obrambi in zaščiti (Zakon o obrambi in zaščiti, Uradni list RS, št. 15/91), ki je v 5. členu predpisal dolžnost usposabljanja za naloge obrambe in zaščite ter dopolnilno usposabljanje za vojaško strokovne naloge. Odgovornost za usposabljanje nalaga občini (27. člen), predsedstvo republike pa ureja srednjeročne in letne načrte usposabljanja ter usklajuje obrambne priprave z JLA (33. člen).

V 50. členu (v okviru organiziranosti) že določa osnovo za organiziranje izobraževalnih centrov kot zavodov. Vojaško strokovno usposabljanje rezervnih vojaških starešin se izvaja po programih, ki jih določa republiška organizacija rezervnih vojaških starešin (128. člen). Organizatorji so občine in republika (če gre za naloge republiškega značaja). Zanimivo je, da področje izobraževanja in usposabljanja kot celota ni določeno v zakonu.

Že leta 1992 je bil sprejet splošni načrt organizacije, opremljanja in oboroževanja ter usposabljanja v TO. Z Odredbo o dopolnitvah in spremembah odredbe o ustanovitvi štabov in zavodov TO v RS je ustvarjena podlaga za ustanovitev 7 učnih centrov in šole za podčastnike TO RS, ki je bila organizacijsko vezana na upravo za razvoj TO

MORS (Uradni list RS št. 18/92). Z odredbo (Uradni list RS, št. 39/92) pa so ustanovljene bojne enote pri pokrajinskih štabih, 30. razvojna skupina pa se je spremenila v specialno brigado.

Resolucija o izhodiščih nacionalne varnosti RS (Uradni list RS, št. 71/93) je tudi na področju izobraževanja in usposabljanja postavila izhodišča, ki so pomembno vplivala na razvoj sistema VIU. Izpostavil bi predvsem naslednje poudarke:

- vzgoja in izobraževanje mladih na področju varnosti naj poteka v okviru rednih vzgojno-izobraževalnih programov in ne posebnih predmetov,
- strokovnjaki na področju obrambe se usposabljujejo za delo v okviru dopolnilnega usposabljanja po končanem splošnem izobraževanju ustrezne smeri,
- usposabljanje za starešinske dolžnosti v stalni sestavi SV se izvaja po opravljenem splošnem izobraževanju v vojaških šolah ter z različnimi oblikami dopolnilnega vojaško strokovnega usposabljanja; usposabljanje za rezervne dolžnosti se opravlja med služenjem vojaškega roka in z nadaljnjim usposabljanjem na vojaških dolžnostih v vojni sestavi.

Za obdobje po osamosvojitveni vojni je značilno, da zakonodaja, kot tudi ostali sistemski akti, niso posvečali posebne pozornosti vojaškemu izobraževanju in usposabljanju. Sistemska izhodišča so temeljila na izhodiščih sistema, ki je bil oblikovan v času skupne države. Zavedanje pomembnosti VIU častnikov se je začelo šele v obdobju po letu 1995.

4.2 Izhodišča za oblikovanje VIU v SV (1995–2001)

Sprejem Zakona o obrambi (1994) je postavil formalen okvir za oblikovanje Slovenske vojske in njen nadaljnji razvoj. V 64. členu so določene vrste vojaških šol, ki jih organizira ministrstvo (šola za podčastnike, šola za častnike, šola za častnike vojnih enot, šola za poveljniško-štabno usposabljanje), hkrati pa dopusti možnost organiziranja Šole za častnike kot visokošolskega izobraževanja v skladu z zakonom (Uradni list RS, št. 82/94).

S stališča sistema VIU pa je prinesel naslednje:

- vojaško obrambo izvaja Slovenska vojska, ki ima eno od temeljnih nalog usposabljanje za oboroženi boj,
- razvoj SV postavi v okvir SDPRO, ki ga sprejme državni zbor,
- kot pogoj za povišanje v čin postavlja uspešno končane vojaške vaje ali drugo vojaško usposabljanje,
- zakonsko določi osnove vojaškega šolstva,
- postavi osnovo za štipendiranje za delo v vojski,
- uveljavi možnost za usposobitev za civilni poklic za pripadnike stalne sestave po končani vojaški karieri.

Izhodišče za prehod na poklicno vojsko je postavljeno z Resolucijo o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije (ReSNV RS), ki je bila sprejeta leta 2001. Postavila je izobraževalni temelj sistema nacionalne varnosti, ki zajema izobraževalne, vzgojne, vrednotne in druge elemente, s katerimi se zagotavlja pripravljenost in usposobljenost ljudi, organov, organizacij in služb za zagotavljanje lastne in skupne varnosti (Uradni list RS, št. 56/2001).

Na osnovi omenjene resolucije je vlada sprejela Obrambno strategijo RS (20. 12. 2001). Določene so usmeritve za izvajanje obrambe RS in njeno sodelovanje pri zagotavljanju miru in varnosti v mednarodni skupnosti (poudarek na delovanju znotraj zavezništva). Pri uveljavljanju sprememb na obrambnem področju je bila posebna teža dana oblikovanju in uveljavljanju dopolnjenega celovitega sistema izobraževanja in usposabljanja na obrambnem področju (Obrambna strategija RS, str. 20).

Sledilo je sprejetje Splošnega dolgoročnega programa razvoja in opremljanja Slovenske vojske (Uradni list RS, št. 97/2001), ki je postavil izhodišče, da se mora izobraževanje in usposabljanje prilagoditi spremembam v strukturi Slovenske vojske (prehod na poklicno vojsko).

4.3 Prehod na poklicno vojsko (2002–)

Spremembe, ki so se dogajale pod vplivom NATA in s ciljem izpolnitve naših zavez do zavezništva (zlasti sposobnosti za skupno delovanje v operacijah in ciljnih sil, t. i. Force goals), so zahtevale tudi načrtno delovanje na področju VIU. Strateški dokumenti so delno zapolnili doktrinarno praznino. Tako so bili sprejeti politični in tudi vojaški doktrinarni dokumenti, ki so imeli svoje podlage ne samo v zakonodaji (novela Zakona o obrambi je bila sprejeta leta 2004), temveč prvič tudi v Vojaški doktrini (sprejeta 2006).

S ciljem načrtnega, na kvalitetnih ocenah temelječega nadaljnega razvoja obrambnega resorja, je marca 2003 sprejet Strateški pregled obrambe 2002/2003 z vizijo razvoja do leta 2015 (MORS, šifra 802-00-15/2003-19). S strateškim pregledom obrambe je oblikovana najširša vizija gradnje obrambnega sistema in obrambnih sil v prihodnjem dolgoročnem obdobju. Področje VIU ni celovito obdelano, je pa postavljen okvir za oblikovanje in razvijanje zmogljivosti za razvoj, izobraževanje, usposabljanje in urjenje v Centru za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje. »Znotraj CDRIU bodo organizirane šole in druge ustanove za izvajanje vseh vrst vojaškega izobraževanja in usposabljanja, od temeljnega do generalštabnega in specialističnega, za vojake, podčastnike, častnike ter za vojaške uslužbenke in civilne osebe, zaposlene v SV. Poleg tega bodo v sestavi CDRIU tudi Center za osnovno usposabljanje, Center za bojno usposabljanje in Športna enota Slovenske vojske. Usposabljanje rodov in specialnosti se bo praviloma izvajalo v učnih enotah rodov, ki bodo praviloma na lokaciji rodovskih enot SV« (Strateški pregled obrambe, str. 38).

4.3.1 Koncept vojaškega izobraževanja in usposabljanja

Na osnovi pridobljenih izkušenj in na osnovi preučevanja delovanja tujih sistemov usposabljanja je koncept oblikoval in določil način izobraževanja in usposabljanja v SV. Namen koncepta je bil predvsem naslednji:

- načrtna dopolnitev, izgradnja in nadaljnji razvoj celovitega in enotnega sistema VIU,

- oblikovanje izhodišč za zagotovitev pogojev za kakovostno in učinkovito organizacijo ter izvedbo programov VIU v SV,
- oblikovanje osnove za višjo stopnjo usposobljenosti.

Koncept VIU se (je) postopno uveljavlja, sistem v celoti ni vzpostavljen. Vsebina koncepta je v veliki meri zapisana v Vojaški doktrini, ki je bila sprejeta leta 2006, torej kasneje. Koncept je postavil okvir za nadaljnji razvoj sistema VIU. V osnovno usposabljanje in izobraževanje častnikov pa ni prinesel bistvenih sprememb, saj kljub prehodu na poklicno vojsko, na tem področju ni prišlo do sistemskih sprememb. Še naprej je ohranjen sistem osnovnega izobraževanja častnikov v okviru Šole za častnike (po končanem študiju – v okviru javnega izobraževalnega sistema).

4.3.2 Resolucija o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja

S sprejemom Resolucije o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske leta 2004 (ReDPRO SV) so bili postavljeni dolgoročni temelji razvoja sistema. Resolucija postavi temelj sistema popolnjevanja Slovenske vojske na poklicnih pripadnikih in pogodbeni rezervi, hkrati pa zagotavlja možnost prostovoljnega vojaškega usposabljanja (služenje vojaškega roka) kot dodatne možnosti za popolnjevanje stalne in rezervne sestave vojske. Za delovanje in razvoj sistema VIU so pomembni predvsem zapisani razvojni cilji na področju VIU. Še posebej pa je določena vloga Šole za častnike. »Šola za častnike bo nosilec osnovnega vojaškega strokovnega izobraževanja in usposabljanja častnikov. Pristojna bo za koordinacijo in izvajanje dopolnilnega usposabljanja za začetne poveljniške dolžnosti do ravni čete. Šola bo usklajevala izvajanje temeljnega specialističnega usposabljanja« (Uradni list RS, št. 89/2004, tč. 363).

4.3.3 Zakon o obrambi – osnova za prehod na poklicno vojsko

S sprejetjem Zakona o obrambi (Uradni list RS, št. 103/2004) je postavljen zakonski okvir za graditev poklicne vojske, dopolnjene s pogodbeno rezervo. Zakon v 64. členu določa vojaško izobraževanje in usposabljanje. Zanimivo je, da je v zakonu še

vedno določena delitev VIU za poklicno in rezervno sestavo in da šolo za podčastnike in častnike vojnih enot kandidati opravijo med služenjem vojaškega roka. Še posebej je zanimiva določba o šoli za častnike vojnih enot (kot taka naj bi še vedno obstajala).

Kvaliteten napredek je dosežen s 5. točko 64. člena, kjer je zapisano, da se šola za podčastnike lahko organizira kot višješolsko izobraževanje, šola za častnike kot visoko strokovno oziroma univerzitetno izobraževanje in poveljniško štabno usposabljanje kot podiplomski študij v skladu s splošnimi predpisi. Pri izvajanju izobraževanja podčastnikov in častnikov, v skladu s splošnimi predpisi in v skladu s programom, lahko sodelujejo tudi šole iz prvega odstavka tega člena (šola za podčastnike, šola za častnike, poveljniško-štabna šola). Z zakonsko določbo je dana možnost za ustanovitev izobraževalnih ustanov, ki so umeščene v sistem javnega šolstva.

4.3.4 Vojaška doktrina – prvi pravi doktrinarni akt

Z Vojaško doktrino, ki ima podlagi v Resoluciji o strategiji nacionalne varnosti RS kot tudi Obrambni strategiji RS, je postavljen doktrinarni temelj za graditev sistema VIU. Na eni strani imamo VIU posameznika, na drugi pa usposabljanje poveljstev in enot.

Okolje, v katerem poteka VIU, je tako okolje SV kot tudi tujina. Pomembno je izhodišče, da sta javni in vojaški sistem programsko povezana tako, da je možno vzporedno z vojaškim obiskovati tudi javne izobraževalne programe. **Sistem VIU je nadgradnja javnega izobraževalnega sistema.**

Slovenska vojska razvija sodobno organiziran, celovit in enovit sistem vojaškega izobraževanja in usposabljanja, ki je ob kvalitetnem vodenju sposoben izvesti naloge na področju vojaškega izobraževanja in usposabljanja in je primerljiv s sistemi vojska v zavezništvu ter povezljiv z javnim izobraževalnim sistemom. Sistem vojaškega izobraževanja in usposabljanja Slovenske vojske ni samozadosten, temveč je dopolnjen s programi javnega šolstva in tujih izobraževalnih ustanov. V primerih, ko sta izobraževanje ali usposabljanje doma neracionalni ali za to ni možnosti, se

posamezniki napotijo v tuje vojaške izobraževalne ustanove (Vojaška doktrina 2006, 35).

Določba, ki temelji na zakonskih in doktrinarnih aktih, je postavljena tako široko, da podpira oblikovanje zelo različnih modelov izobraževanja častnikov.

4.3.5 Razvojni dokumenti (SOPR)

S srednjeročnimi dokumenti (Srednjeročni obrambni program) za obdobje 2005–2010 (MORS, šifra 802-00-1/2004-89) in 2007–2012 (MORS, številka 803-2/2006-58) je postavljen srednjeročni okvir za nadaljnji razvoj SV. Težišče delovanja VIU je namenjeno podpori pri realizaciji ciljev sil. Navedel bom samo najpomembnejše:

- oblikovanje premestljivih sil v obsegu do 40 % sestave kopenske komponente brez enot obvezne rezerve;
- vzpostavitev dveh srednjih bataljonskih skupin, bataljona nuklearne, radiološke, kemične in biološke obrambe (CBRN) in inženirskega bataljona, ki bodo opremljeni in usposobljeni za delovanje zunaj ozemlja RS;
- zagotovitev zmogljivosti za izvedbo premeščanja sil z mirnodobne lokacije na območje operacij.

Sposobnost sistema VIU podpreti graditev ciljev sil bo dosežena z realizacijo naslednjih usmeritev (dosego ciljev), ki so povezane z graditvijo sistema VIU:

- vzpostavitev celovitega sistema izobraževanja in usposabljanja v MO, ki bo podprl zagotavljanje človeških virov za delovanje v mednarodnih organizacijah in projektih ter bo zagotavljal razpoložljive sile za popolnitev enot in poveljstev ter sodelovanje v mednarodnih operacijah;
- vzpostavitev celovitega sistema upravljanja človeških virov, s katerim bo zagotovljeno doseganje uravnotežene kadrovske strukture celotnega obrambnega sistema;

- nadgraditev sistema izobraževanja in usposabljanja za vse zaposlene v MO kot podpora celostnemu razvoju kadrov.

Prednosti, ki jih je potrebno ohraniti in razvijati pri nadaljnjem razvoju sistema VIU, so naslednje:

- povezave z javnim izobraževalnim sistemom,
- oblikovanje in vzpostavljanje (razvijajoči) elementov sistema, ki podpirajo doseganje ciljev organizacije,
- ohranjanje dobrih rešitev in njihovo nadgrajevanje znotraj sistema ob upoštevanju omejitev (kadri, znanje, pogoji).

Pri preseganju dotedanje ureditve in povezovanju z javnim izobraževalnim sistemom pa prehod ni potekal v skladu z načrti. Kljub pripravljenosti fakultet po prilagajanju programov študija (uvredba vojaškega modula na FDV leta 2005) potrebam vojske, le ta ni pokazala interesa, pojavljala se je celo odpor po tesnejšem sodelovanju. Na osnovi preučevanega gradiva lahko ugotovim, da so doktrinarni in zakonski akti pomembno vplivali na razvoj sistema VIU.

4.4 Usklajenost razvoja in doktrinarnih dokumentov

Doktrinarni dokumenti so pomanjkljivo usmerjali področje VIU. V prvem obdobju so dokumenti (usmerjevalni in politični dokumenti), ki so bili oblikovani s ciljem razvoja in oblikovanja TO (SV), postopoma postavili samo nekatere elemente sistema VIU in niso celovito zajeli procesa VIU. Dokumenti so v glavnem postavljali zakonski okvir za že uveljavljene rešitve. Jasno se je kazalo, tudi zaradi neobstoja političnih usmerjevalnih dokumentov, prehitvevanje in oblikovanje rešitev, ki niso imele podlage v političnih usmeritvah.

Korak k oblikovanju sistema VIU, ki temelji na zakonskih in doktrinarnih izhodiščih, je dosežen s sprejetjem Zakona o obrambi 1994. V zakonu so postavljeni nekateri mejniki, ki so vplivali na nadaljnji razvoj VIU. V tem obdobju se je pokazala, tudi zaradi vključevanja v zvezo NATO, potreba po kvalitetnejšem in bolj vsebinskem usmerjanju VIU s strani politike. Rezultat se je pokazal v Resoluciji o strategiji nacionalne varnosti.

Velik napredek je bil dosežen v obdobju priprav na prehod na poklicno vojsko. Tako je na osnovi Resolucije o strategiji nacionalne varnosti RS (2001) postavljena osnova za prehod na poklicno vojsko. Dokumenti, ki so sledili, so še dodatno opredelili okvir za razvoj sistema. Ključno vlogo pa je prinesel Koncept vojaškega izobraževanja in usposabljanja (2003), ki se je po sprejetju novele Zakona o obrambi doktrinarno uveljavil tudi v Vojaški doktrini (2006).

Medsebojna neusklajenost usmerjevalnih in zakonskih dokumentov. Najvišji dokument, ki določa delovanje vojaške organizacije je Zakon o obrambi. Če pogledamo samo usklajenost – povezanost nalog SV, lahko ugotovimo, da prva zakonsko določena naloga, da SV izvaja vojaško izobraževanje in usposabljanje za oborožen boj (ZOb 2004), ni postavljena kot naloga v Resoluciji o strategiji nacionalne varnosti RS (2001) ne v Obrambni strategiji RS (2001). Prav tako pa ni zajeta v Resoluciji o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja SV (2004).

Prilagajanje sistema VIU je bilo počasno in nedosledno. Razvoj VIU ni v celoti sledil zakonsko in doktrinarno postavljenim zahtevam. Še zlasti je bilo stanje pereče v obdobju prehoda na poklicno vojsko. To kaže na eni strani na nepripravljenost sistema na spremembe, na drugi strani pa nejasne, nepopolne in neusklajene usmerjevalne dokumente. Tako je v Zakonu o obrambi še vedno določeno, da šolo za podčastnike in častnike vojnih enot kandidati opravijo med služenjem vojaškega roka. Še posebej je zanimiva določba o obstoju šole za častnike vojnih enot.

Prav tako je zanimivo, da kljub zakonski možnosti organiziranja Šole za častnike kot visokošolske oblike izobraževanja in kljub nekaterim poskusom – leta 1999 je poskus takratnega NGŠ generalpodpolkovnika Podbregarja po uveljavljanju vojaških vsebin v študijski proces delno podprla le Univerza v Mariboru (Podbregar v Kladnik, 44), leta 2007 pa je bil celo izdelan Ustanovni elaborat za formiranje izobraževalne institucije v SV (PDRIU, 603-28/2007-3) – ne pride do realizacije. Prvi predlogi za oblikovanje vojaškega študija so bili oblikovani na obramboslovju že leta 1992. Danes osnovni program izobraževanja častnikov ni niti akreditiran.

Oblikovanje rešitev na področju VIU je brez ustreznih političnih usmeritev.

Kako pomanjkljivo je bilo usmerjanje sistema VIU, kaže že dejstvo, da prvi dokumenti sploh niso celovito zajeli področja VIU. Premik je dosežen z Zakonom o obrambi 1994, tudi z zahtevo o izobraženosti častnikov.

Ob prehodu na poklicno vojsko se je pojavila praznina, ki je pokazala na politično nepripravljenost in hitenje pri sprejemanju odločitev (tudi zaradi intenziviranja procesov vključevanja v NATO). Tako so kljub neizdelanim doktrinarnim dokumentom (kot je Vojaška doktrina) sprejeti strokovni strateški dokumenti, ki so še vedno podlaga za delovanje sistema VIU (Koncept sistema VIU v SV). Prvi načrten poskus oblikovanja Doktrine vojaškega izobraževanja in usposabljanja se začne šele v letu 2010.

V zadnjem obdobju se je tudi zaradi vedno večjega razhajanja o vlogi SV (SV kot sila za obrambo države ali sila za delovanje v okviru MOM) intenziviralo procese s ciljem oblikovanja in sprejemanja političnih in strateških dokumentov na področju vojaške obrambe in tudi VIU. Tako je za obdobje 2011/12 načrtovano sprejetje Doktrine vojaškega izobraževanja in usposabljanja, s katero bi zapolnili praznino in postavili ustrezen temelj za graditev sistema.

Nastanek in razvoj SV je zgodovinsko na eni strani povezan z JLA, na drugi pa s TO. Znotraj enotnih oboroženih sil SFRJ je v Sloveniji pred osamosvojitvijo prihajalo do sodelovanja in konfliktov, ki so v veliki meri vplivali tudi na oblikovanje lastnega sistema VIU. Posebej je potrebno poudariti, da je bila kljub veliki stopnji samostojnosti slovenske TO za nadaljnji razvoj VIU v samostojni Sloveniji ključna povezanost in odvisnost od JLA prav na področju izobraževanja in usposabljanja. S prehodom na poklicno vojsko je prišlo do celovitega oblikovanja VIU, katerega elementi so že postali primerljivi VIU v drugih sodobnih vojskah. Vpliv vojska znotraj zavezništva je postajal vse močnejši, predvsem pa je okolje delovanja SV in zahtevnost operacij vse bolj poudarjala pomen usposobljenosti in vplivala na prenos izkušenj iz drugih držav (vojska). V procesu profesionalizacije smo uspešno (primerljivo sodobnim vojskam) razvili sistem usposabljanja vojakov in podčastnikov, pri častnikih pa smo še vedno ostali pri modelu, ki je temeljil na usposabljanju častnikov za popolnjevanje enot rezervne sestave.

Doktrinarne spremembe so pomembno, a nedosledno vplivale na spreminjanje in oblikovanje sistema vojaškega izobraževanja. Spreminjanje sistema izobraževanja ni dohajalo potreb organizacije, rešitve so bile bolj strukturne kot systemske narave. Vseskozi je bilo čutiti vpliv različnih interesov na eni strani in premajhno zavedanje pomembnosti izobraževanja za nadaljnji razvoj organizacije.

5 VOJAŠKO IZOBRAŽEVANJE IN USPOSABLJANJE ČASTNIKOV

Po pregledu zgodovinskih okoliščin in sistemskih podlag, ki so pomembno vplivale na razvoj in oblikovanje sistema izobraževanja in usposabljanja častnikov, bom v nadaljevanju raziskal sistem izobraževanja in usposabljanja častnikov. Izhajal bom iz ugotovitev in študij, ki temeljijo na eni strani na zgodovinskih dejstvih, na drugi strani pa značilnostih sodobnega okolja bojevanja, kjer imajo častniki nezamenljivo vlogo. So namreč tisti, ki vodijo enote (sistem) in ga tudi izgrajujejo (dopolnjujejo).

»V okviru VIU častnikov poteka proces njihove socializacije, v katerem posameznik spoznava in sprejema sistem pravil, vrednot, navad in kulture organizacije, v katero vstopa« (Caforio 2006, 255). Proces socializacije poteka dvofazno. Najprej poteka socializacija (primarna) v širšem okolju, ko posameznik sprejema širše, splošne družbene vrednote in postaja del družbe (v okviru vrstnikov, šole ...). V drugi fazi pa se v procesu poklicne socializacije častnik vključuje v ožjo, specializirano poklicno skupino v okviru vojaške profesije. Ta faza običajno poteka v času poklicnega izobraževanja in usposabljanja.

Pomembno vlogo v procesu socializacije ima tudi selekcija kandidatov. S selekcijo se izbira najprimernejše kandidate, ki bodo imeli ne samo intelektualne sposobnosti, temveč se bodo sposobni identificirati s sredino, v katero vstopajo, in sprejeti sistem skupinskih vrednot.

Glavna cilja vojaškega izobraževanja in usposabljanja častnikov sta:

- častnike strokovno izobraziti in usposobiti za profesionalno delo in opravljanje nalog,
- transformacija posameznikov in njihova profesionalna socializacija.

Da bi lažje raziskal področje osnovnega izobraževanja častnikov, bom v nadaljevanju raziskal okolje, v katerem ti častniki ne samo delujejo, temveč se tudi profesionalno oblikujejo. To poglavje mi bo v pomoč pri analizi izobraževanja častnikov, saj je le-to

v veliki meri povezano ne samo z družbenimi, ekonomskimi in zgodovinskimi razmerami, temveč je usmerjeno v prihodnost. Ta usmerjenost v prihodnost izhaja iz preprostega dejstva, da samo ustrezno spreminjanje oboroženih sil ohranja njihovo zmagovitost v kompleksnejšem varnostnem okolju.

5.1 Značilnosti okolja, v katerem delujejo sodobne vojaške strukture

S koncem hladne vojne je prišlo do velikih politično-varnostnih sprememb, ki so poleg ekonomskih, demografskih in sociokulturnih sprememb pomembno vplivale na razvoj vojaških organizacij. Oborožene sile so dobile nove vloge in naloge, posledično pa se je začela spreminjati njihova struktura. Vse te spremembe imajo svoje zgodovinsko ozadje in so medsebojno povezane, izhajajo pa iz narave zaznanih groženj in ključnih nalog oboroženih sil (Moskos 2005, 314). »Za postmoderno vojaško organizacijo je značilna njena naraščajoča prepustnost med civilnim in vojaškim okoljem, tako v organizacijskem kot v kulturnem smislu« (Moskos 2005, 314).

Z nalogami oboroženih sil je tesno povezano razumevanje vojaške profesije. »Vojaška profesija je skupina tehnično in organizacijsko usposobljenih izvedencev za upravljanje nasilja, ki jih povezuje skupno izobraževanje, skupna (korporativna) praksa in profesionalna etika« (Abrahamson 1972, 12). Vojaška profesija odraža glavni namen in vlogo profesionalca v vojaški organizaciji. Če je za obdobje do 2. svetovne vojne značilna vloga častnika kot bojevnika – poveljnika, za obdobje hladne vojne značilna vloga managerja in tehnika, je za postmoderno obdobje značilna vloga diplomata (Moskos 2000).

Te spremembe, še posebej pa trendi, ki kažejo na vlogo vojaških organizacij pri zagotavljanju varnosti, nakazujejo pot, pa tudi cilje, ki jim je potrebno slediti z VIU častnikov. Zaradi kompleksnosti varnostnih groženj in spremenjene vloge vojakov v širšem družbenem okolju je zelo težko napovedovati nadaljnje korake, je pa potrebno upoštevati nekatere značilnosti, o katerih govori Kotnik (Kotnik 2002):

- Vojaške strukture bodo v bodoče prvenstveno delovale v spreminjajočem, dinamičnem, nepredvidljivem okolju na mirovnih in stabilizacijskih operacijah, v katerih sodeluje veliko udeležencev (vojaških in civilnih) in ni jasne ločnice med bojnim okoljem in zaledjem.
- S koncem hladne vojne je verjetnost globalnega spopada – vojne visoke intenzivnosti – minimalna; za naslednje dolgoročno obdobje bodo značilni spopadi nizke intenzivnosti.
- Spreminjal se bo način popolnjevanja od splošne vojaške obveznosti proti odpravi vojaške obveznosti in popolnjevanju samo s poklicnimi pripadniki.
- Zaradi manjše združljivosti vrednot v postindustrijskem okolju s tradicionalističnimi vrednotami vojaške organizacije bo prihajalo do problemov pri zagotavljanju poklicnih vojakov (kvaliteta in kvantiteta).
- Reševanje sporov bo najprej potekalo na političnem nivoju, brez uporabe oborožene sile. »Pritiski v smeri nenasilnega reševanja znotrajdržavnih in meddržavnih konfliktov vse bolj omejujejo uporabnost oborožene sile kot instrumenta nacionalne politike« (Burk v Kotnik 2002, 9).
- V obdobju tranzicije bo struktura oboroženih sil bolj spremenljiva. Ta spremenljivost bo opredeljena na nadsionalnem nivoju.
- »Zagotavljanje varnosti v mednarodnem okolju bo prineslo veliko težav, ki bodo izhajale iz številčnosti, soodvisnosti in prepletenosti pristojnosti in struktur mednarodnih političnovarnostnih organizacij ter razlik oziroma neskladnosti v strukturi in interesih članstva« (Kotnik 2002, 38).

Naloga (vloga vojaške organizacije v sistemu zagotavljanja varnosti) in geopolitično okolje pomembno določata delovanje in preoblikovanje obrambnih sil. Sam bom v nadaljevanju poskušal opredeliti vpliv tistih dejavnikov, ki pomembno določajo vojaško izobraževanje in usposabljanje častnikov.

5.1.1 Ekonomski dejavnik

V okviru globalizacije in krepitve večnacionalnih korporacij slabi vloga nacionalne države. Prav tako ekonomska logika teži k ekonomični izrabi omejenih virov. Posledično se zmanjšuje struktura oboroženih sil, ki spreminja način popolnjevanja (od čisto naborniške k čisti poklicni strukturi).

Te spremembe odpirajo pomembno vprašanje o usposobljenosti (izobraženosti) vojakov in njihovem plačilu, kar pa pomembno vpliva na konkurenčnost in sposobnost vojaške strukture, ne samo pri izpolnjevanju svojih nalog, temveč tudi ob sočasnem prestrukturiranju in prilagajanju novim razmeram. Pomembno se spreminja razmerje med vojaško in ekonomsko močjo v korist slednje. »Ekonomska konkurenčnost je lahko v sodobnem mednarodnem sistemu, v katerem vojaške in diplomatske boje vse bolj nadomešča tekmovalnost med trgovinskimi bloki, veliko pomembnejša od vojaške moči« (Kegley, Wittkopf v Kotnik 2002, 59). Da je izobraževanje častnikov drago, priča podatek, da mora MORS za štiri leta študija na ameriški vojaški akademiji West Point za posameznika plačati 284.000 \$ (Plemenitaš Fuks v Obreht 2009, 27).

Pomembna je tudi težnja zmanjševanja sredstev za vojaško obrambo, ki je še zlasti prisotna v času gospodarske krize. Z zmanjševanjem sredstev se ne posega samo na področje opremljanja in operativnega delovanja, temveč tudi na področje VIU. »Še posebej pa je opazen trend prerazporeditve finančnih sredstev z razvojnih programov oborožitvenih sistemov na področje kadrov« (Segal v Kotnik, 2002: 76).

5.1.2 Demografski dejavnik

Ko govorimo o demografskih spremembah, moramo izpostaviti dva trenda:

- zmanjševanje števila prebivalstva, ki je potencialno zanimiv za oborožene sile,
- slabšanje kakovosti (psihofizično stanje) strukture, ki vstopa v vojsko.

Vstopna starost za kandidate za častnike je okoli 20 let, zato je pomembna ugotovitev, da velikost te populacije v večini evropskih držav pada, kar je posledica zmanjševanja rodnosti v razvitih industrijskih državah. Kotnik se sklicuje na Longa, ki trdi, da naj bi se zahodnoevropske države soočile s 15–35 % padcem moške populacije med 17. in 29. letom starosti, v srednji in vzhodni Evropi pa naj bi bila sprememba od -10 do +5 % (Long v Kotnik 2002, 92).

Podlaga za to trditev je v projektni analizi, ki jo je opravil Long leta 1988 in v kateri je raziskal spremembe v velikosti moške populacije v obdobju 1986–2025. Sam bom navedel le podatke za države članice EU, ki so tudi članice NATA.

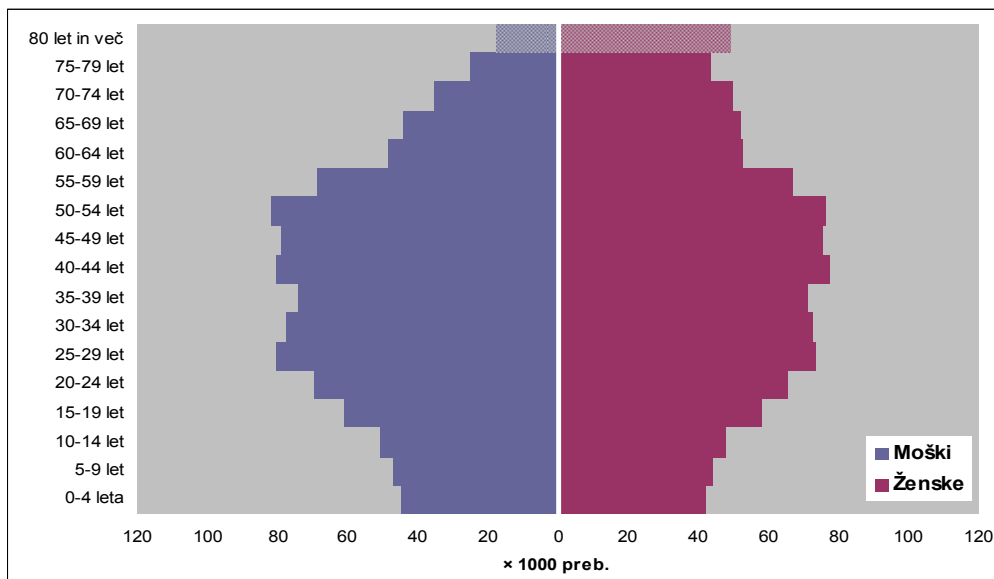
TABELA 5.1: Spreminjanje moške populacije od 17. do 29. leta v obdobju 1986–2025.

DRŽAVA	SPREMEMBA V %
Belgija	- 30,85
Bolgarija	- 7,55
Danska	- 28,20
Francija	- 22,01
Grčija	- 21,07
Italija	-27,72
Luxemburg	- 32,09
Madžarska	- 3,45
Nemčija	- 33,00
Nizozemska	- 30,87
Poljska	- 2,45
Portugalska	- 16,55
Romunija	+ 2,14
Slovenija	- 25,80
Španija	- 18,02
VB	- 28,71

Vir: Long v Kotnik 2002, 92

Izhajajoč iz družbenih sprememb in načina popolnjevanja ter prehoda iz množičnega (naborniškega) modela v poklicni se zmanjšuje interes za zaposlitev v vojski. »Le-ta je povezan s postmoderno vrednostno usmerjenostjo, ki se kaže v vse bolj distanciranem odnosu mladih do vojaških zadev in vojske« (Malešič in drugi 2006, 140).

TABELA 5.2: Demografska slika Slovenije v prihodnosti

Vir: Oblak Flander 2008

Spreminja se tudi struktura spolov. Delež žensk je povezan tako s procesom profesionalizacije evropskih vojska kot tudi vlogo vojska v sodobnih spopadih, ko (in kjer) ni klasičnih vojaških spopadov, temveč govorimo o vojaških operacijah drugačnih od vojne (MOOTW) ali mirovnih operacijah. V tem okolju je zlasti pomembna prilagodljivost in uveljavljanje humanitarne strategije (Moscovici in Nuciari 2006).

5.1.3 Tehnološko okolje

Kljub zmanjševanju izdatkov za oboroževanje in razvoj je zaradi ekonomske logike dosežen velik napredek pri razvoju novih tehnologij. Poudarek je na za uporabnika prijazni tehnologiji, ki pa zahteva kompleksne sisteme za povezovanje (koordinacija,

logistika, poveljevanje, kontrola, doktrine). Zahtevno tehnološko okolje zahteva odlično usposobljene kadre, hkrati pa omogoča zmanjševanje človeških izgub.

Za tehnološko okolje je značilno njeno prestrukturiranje, transformacija, diverzifikacija in konverzija (Hočevar 2002). Zelo pomembno je dejstvo, da je povezava med vojskami (raziskave) in civilnim okoljem vse močnejša. Uporabnost samo v vojaškem okolju ni več zadosten razlog za razvoj, išče se rešitve s t. i. dvouporabnimi izdelki in materiali. Prav teko je pomembno dejstvo, da se vojaška raziskovalna sfera ukvarja s problemi, ki civilov ne zanimajo in na ta način z raziskavami dopolnjujejo civilno okolje.

Nove tehnologije so zlasti uporabne v oboroženih spopadih, manj pa so učinkovite v okolju operacij drugačnih od vojne ali v okolju spopadov nizke intenzitete (Manigart 2006). »Zaradi novih tehnologij in njihove učinkovitosti se spreminja tudi model vodenja, ki iz klasične piramidne – strogo hierarhične strukture – vedno bolj prehaja v enonivojski, na timih temelječ model odločanja« (Manigart 2006, 325).

Nove tehnologije na eni strani prinašajo višjo stopnjo avtomatizacije in zahtevajo podporo od zunaj (outsourcing) ter zmanjšujejo potrebo po vojakih, na drugi strani zahtevajo višjo stopnjo izobraženosti, posledično daljši čas in višje stroške. Zaradi ekonomske logike (učinkovitost) pa države težijo k čim hitrejši pripravi posameznika za nalogo. Kljub zmanjševanju sredstev za razvoj pa se primanjkljaj nadomešča z okrepljenim sodelovanjem vojaške in civilne raziskovalne dejavnosti (Hočevar 2002).

Tehnološki razvoj (tudi iskanje cenejših rešitev) pa prinaša (zahteva) nove tehnologije na področju VIU. Tako je vedno več usposabljanja na simulatorjih in v virtualnem okolju, ki omogoča visoko stopnjo približevanja realnim razmeram v okolju delovanja.

5.1.4 Sociokulturni dejavnik

V družbi postajata hedonizem in individualizem glavni vrednoti. Že sami po sebi sta v nasprotju s tradicionalnimi vrednotami, ki jih kot lepilo organizacije in učinkovitosti uveljavlja vojaška organizacija. Prav tako prihaja v družbi do vedno večjih razlik v kulturi, kar je posledica vedno večje odprtosti in globalne povezanosti.

»Postmoderna družba je globalna družba pluralizma, sinkretizma (sožitje različnih načel, praks, filozofij, religij ...) in kulturnega pragmatizma« (McGrew v Kotnik 2002, 107). Takšen model pluralistične družbe je težko združljiv s tradicionalistično družbo, predvsem pa sistemom vrednot v vojaški organizaciji. Pojav delitev povzroča napetosti, hkrati pa sili organizacijo v spremembe. Vrednote vojaške organizacije temeljijo na kolektivizmu, medtem ko vrednote v industrijsko razvitih družbah temeljijo na individualizmu.

Spremenil se je tudi odnos do dela. Glavni motiv ni več domoljubje, temveč želeni delovni pogoji. Mladi nič več ne težijo k stalni (dolgoročni) zaposlitvi in iščejo boljše delo. To (ob sistemskem zmanjševanju vojakov) prinaša potrebo po pripravi vojakov za delo v civilnem okolju (Jelušič, 2002).

Kako pomemben je vpliv okolja, v katerem se oblikuje sistem vojaškega izobraževanja (in vzgoje) častnikov, se kaže v značilnostih vojaške profesije in s tem vojaške organizacije. »Profesionalnost namreč zahteva vzpostavitev posebnega sistema vzgoje in izobraževanja« (Kotnik 2002, 118).

5.2 Osnovni modeli VIU častnikov

S spreminjanjem družbe na eni strani in varnostnih groženj, ki so vse bolj kompleksne, se spreminja tudi vloga častnikov pri zagotavljanju varnosti. Od

klasičnega bojevnika, ki poseduje tradicionalne vrednote kot so pogum, odgovornost, srčnost, pripravljenost žrtvovanja, disciplina in sledenje avtoriteti nadrejenega, se vedno bolj spreminja v managerja, opremljenega z visoko tehnološkim orožjem, sposobnega obvladovanja stroškov in učinkovitosti ter usmerjenega v horizontalno povezovanje, tako na vojaškem kot tudi na civilnem področju (Kummel, 2006).

To spreminjanje pa v zadnjem obdobju poteka v smeri spreminjanja častnikov v vojaške varuhe miru (military peacekeeper). Trend je prisoten v zadnjem obdobju, ko vojska poleg (pogosto tudi predvsem) svojega, temeljnega poslanstva, izvaja operacije, drugačne kot vojna (MOOTW). Temeljna razlika med obema poloma (bojevnikom in mirovnikom) je njuna sposobnost upravljanja z drugačnostjo in hitro spreminjajočim okoljem, ki pogosto ni vojaško in poznano. »Bojevnik« se pri obvladovanju in prilagajanju spremembam počuti manj suvereno in mu neznano okolje prinaša več težav kot pa »mirovniku« (Nuciari 2006, 75).

5.2.1 Zgodovinski razvoj

Z zgodovinskim razvojem in spremembami v družbi se je oblikovalo (spreminjalo) tudi VIU častnikov. Do 14. stoletja je bilo vojaško urjenje ne samo prevladujoče, temveč izključno področje priprave vojaškega voditelja na spopad. Zaradi družbenih in tehnoloških sprememb pride v 16. stoletju do t. i. »vojaške revolucije«, za katero je bistvena povezava vojske in znanosti (Hattendorf 2002, 3). Posledično nastanejo v Italiji prve vojaške akademije. Do 18. stoletja je prevladovalo veščinsko usposabljanje in urjenje, saj je vodenje vojske še vedno pripadalo višjim slojem in ni bilo povezano z vojaško izobrazbo.

V začetku 18. stoletja so ustanovljene vojaške akademije v Rusiji (1723), v Združenem kraljestvu (1741), v Franciji (1751), pruska vojaška akademija pa je bila ustanovljena 1765 (Nuciari 2003, 287).

Države so ubrale različne poti šolanja kadrov, v osnovi pa je bila usposobljenost v odgovornosti posameznikov samih. Kljub dejstvu, da so v 18. stoletju že obstojale

možnosti za vojaško izobraževanje častnikov, izobrazba še vedno ni bila nujen pogoj za vstop v vojaške strukture (Hattendorf navaja Childa). Pojavijo se prve šole (najprej kadetnice, nato vojaške akademije) za aktivne oficirje, kjer so se izobraževali kandidati, ki so vojski služili do upokojitve, in šole za rezervne oficirje (Žabkar 2008, 186).

Za to obdobje je pomemben francoski model, ki je vplival na razvoj izobraževanja v Evropi ter Severni in Južni Ameriki. Model je posledica pristopa Napoleona in Jominija (Hattendorf 2002, 7).

V smeri oblikovanja profesionalnega častnika je v začetku 19. stoletja pomemben premik naredila Prusija. V novoustanovljeni vojaški akademiji so slušatelji poleg vojaških znanj pridobivali tudi splošna znanja. Prusi so prišli tudi do spoznanja, da je potrebno pri izobraževanju častnikov uveljaviti različne nivoje zahtevnosti, v povezavi s karierno potjo (Hattendorf 2002). S tem so postavili model, ki je v veljavi še danes.

Na slovenskem etničnem ozemlju začetki izobraževanja častnikov segajo že v čas avstroogrške monarhije. Častniki so se izobraževali na Terezijanski vojaški akademiji in Tehnični vojaški akademiji (Kastelic 2008, 13). Akademiji sta nastali v drugi polovici 18. stoletja. Kandidati za častnike pa so se lahko šolali tudi v kadetnicah (pehotna kadetnica je bila tudi v Mariboru).

V času po 1. svetovni vojni se je izobraževanje častnikov izvajalo po vzoru srbskega modela, ki se je uveljavil v celotni Kraljevini Jugoslaviji. Tako je šolanje na Vojaški akademiji najprej trajalo dve leti, potem pa tri leta (Kastelic 2008, 14). Jugoslovanska vojska je vzpostavila tudi šole za rezervne oficirje.

V času 2. svetovne vojne, je izhajajoč iz potreb, nastala vojaška šola (1943), ki je izvajala različne tečaje (pehota, artilerija ...). Šola je kasneje usposabljala samo častnike. S svojim delovanjem je prenehala ob osvoboditvi.

5.2.2 Evropski modeli danes

Izobraževanje častnikov je v evropskih državah organizirano kot postopno pridobivanje potrebnih znanj, ki temeljijo na izkušnjah in s katerimi častnika pripravijo za opravljanje zahtevnejših nalog. Število stopenj je različno (3–5). Prva stopnja je osnovno izobraževanje častnika, ki je osnova za njegovo promocijo (pridobi prvi častniški čin). Na drugi stopnji pridobiva znanja za delo v štabu, na tretji pa za delovanje v okviru združenega bojevanja. Četrta stopnja je namenjena izobraževanju častnikov za delovanje na strateški ravni (Zabukovec 2008). Ugledne vojaške izobraževalne ustanove že uveljavljajo petstopenjski model šolanja (Žabkar 2008, 207).

V Evropi danes avtorji govorijo o treh modelih izobraževanja častnikov, ki na eni strani izražajo posebne razmere in zgodovinske okoliščine, v katerih so se razvijali.⁸

Izobraževanje častnikov je postopen, a celovit proces. Izobraževanje je ciljno naravnano in povezano s karierno potjo častnika. Vseskozi se prepletata izobraževanje in usposabljanje, ki sta medsebojno usklajena in se tudi dopolnjujeta.

Razlikovanje modelov temelji na odnosu in povezavi med izobraževanjem in usposabljanjem. Razlike se najbolj izražajo v vlogi štabnih akademij, ki so nastale v preteklosti v Evropi (Foot 2002, 198). Tako lahko govorimo o treh modelih izobraževanja častnikov:

- model »Jena«,
- model »Falklandi«,
- model »Kosovo«.

Model »Jena«

Ime je dobil po bitki pri Jeni 1806 in je najbolj tradicionalen model izobraževanja. Postavljen je bil s ciljem, da vojska nikoli ne bi doživela presenečenja in poraza. Sistem temelji na dobrem načrtovanju, usposobljenosti in pravih strateških odločitvah. Sistem je zelo uspešen v stabilnem strateškem okolju, kjer obstaja

---

⁸ Peter Foot jih je poimenoval po spopadih in okoliščinah, ki zahtevajo specifično vojaško znanje.

politična podpora in visoka profesionalnost častniškega zbora. S sistemom razvijanja najboljših častnikov in njihovim vključevanjem v izobraževalne procese na višjem (predvsem strateškem) nivoju je zagotovljena resnično najvišja kvaliteta izobraževalnega procesa in posledično visoka strokovnost častniškega zbora (Foot 2002, 199). Ta model se je še zlasti uveljavil in razvil po letu 1945, tudi s ciljem odvratanja in zastraševanja nasprotnika.

V tem modelu, ki se je uveljavil zlasti v Veliki Britaniji, Franciji, Nemčiji in Rusiji, imajo ključno vlogo pri izobraževanju častnikov izbrani najboljši notranji kadri. »Akademsko izobraženi izvajalci, ki stalno delujejo v procesu izobraževanja, skoraj nimajo pomembne vloge« (Food 2001, 14). Ta model je značilen za strateško stabilno obdobje.

Model »Falklandi«

Model je značilen za okolje, ki je strateško manj stabilno. Poimenovanje po »Falklandski vojni« (1982), ki je bila presenečenje tako kot dogodek, kot tudi dogajanje znotraj spopada. Še bolj pa je na njegov razvoj vplival »padec berlinskega zidu« (Food 2001, 14). Izhaja iz ugotovitve, da vojaška organizacija ni zaprt sistem, temveč je del okolja in tako odvisna od njenih izobraževalnih, ekonomskih in političnih vsebin. Zato obstaja nujnost po ohranitvi vojaških veščin na nižjem (taktičnem) nivoju. Prav tako pa obstaja tudi nujnost po nadgraditvi vojaških znanj na najvišjih nivojih vojaškega odločanja.

Tako na štabnem nivoju izobraževanja prihaja do prepletanja in povezovanja vojaških in civilnih izobraževalnih institucij in priznavanje podiplomskega izobraževanja na področju vojaških in varnostnih študij (Foot 2002, 200). Glavna pomanjkljivost modela je prevelika selekcija in premajhno število tistih častnikov, ki zaključijo tako izobraževanje.

Običajno poteka izobraževanje častnikov na štabnem nivoju na dveh ravneh. Vojaški proces poteka v okviru vojaške ustanove, vzporedno pa poteka proces izobraževanja na civilni instituciji. Rezultat izobraževanja je javno priznana izobrazba (podiplomski

študij). Ključna pomanjkljivost modela je velika selektivnost, ki potreb po tako izobraženem kadru količinsko ne zadovoljuje (Foot 2001, 15).

Model »Kosovo«

Model odpravlja bistveno pomanjkljivost prejšnjega modela in teži k omogočanju podiplomskega študija vsem častnikom, ki so intelektualno sposobni. Hkrati pa v svojem bistvu prinaša drugačno vsebino. Spremenjeno je namreč okolje, kjer prihaja do uporabe vojaške sile. Le-to je kompleksnejše. Ta kompleksnost je povezana z hitrimi spremembami, ki so politično in družbeno pogojene, nič več ni mogoče govoriti o meji med strateškim in taktičnim okoljem, socialno okolje je izredno zapleteno. Model kot ciljno stanje vidi sposobnost izobraževanja častnikov od poveljnika voda do načelnika generalštaba, ki bodo sposobni obvladovati naraščajočo (strateško in operativno) kompleksnost (Foot 2002, 201)⁹.

Študij poteka v okolju akademsko izobraženega okolja, po preišljenem programu, s katerim izobražujejo in usposablajo visoke častnike za delovanje v vse kompleksnejšem okolju. Programi izpolnjujejo zahteve in so akreditirani s strani univerz. Vsebinsko so močno usmerjeni na politično področje delovanja.

5.2.3 Povezanost sistemov

Znotraj Evropske unije kot tudi znotraj zveze NATO je vedno bolj prisotna potreba po povezovanju in izmenjavi znanja pa tudi slušateljev. Povezave, kot so evropske v sistemu »ERASMUS«,¹⁰ samo potrjujejo kompleksnost okolja, v katerem ne le v času vojne, temveč v procesu izobraževanja in usposabljanja delujejo častniki. Seveda pa so te povezave »bolj tipanje« in kazanje dobre volje in do danes niso prinesle otipljivih rezultatov.

---

⁹ Foot navaja izjavo britanskega Vicemarshala Burridga na moskovskem seminarju o vojaških reformah.

¹⁰ V program ERASMUS (European Region Action Scheme for the Mobility of University Students) se je leta 1987 vključilo 11 evropskih držav, danes je poleg 27 članic EU vključenih še 5 evropskih držav.

Povezave so prisotne in pomembne na nivoju bilateralnega sodelovanja. Tako se častniki izobražujejo v drugih državah, tako pridobljena izobrazba pa je priznana v nacionalnem sistemu. Na tak način države (zlasti manjše) prihranijo veliko stroškov in izkoristijo potencial zaveznikov.

Pomembna in aktualna je tudi povezava izobraževalnih in raziskovalnih vojaških institucij v okviru The International Society of Military Sciences (ISMS), v katero je vključenih 8 institucij iz Evrope in Kanade (The International Society of Military Sciences 2010).

Ker je izobraževanje in usposabljanje častnikov v sodobnih vojskah članicah NATA celovit, stalen in povezan sistem, se bom v nadaljevanju svoje raziskave omejil na osnovno VIU častnikov.

5.3 Osnovno vojaško izobraževanje in usposabljanje častnikov

Pod izrazom osnovno VIU častnikov bom obravnaval tisto izobraževanje in usposabljanje, ki častniku po formalni plati omogoči opravljanje poklica častnika. To opravljanje naloge je povezano s pridobitvijo prvega častniškega čina (promocija), ki odraža njegovo pripravljenost, hkrati pa tudi pooblastilo za odločanje o uporabi orožja.

Kot sem že v prejšnjem poglavju opredelil, se je model VIU častnikov skozi zgodovino spreminjal. Prav tako danes v državah članicah EU in NATA nimamo enotnega modela VIU častnikov. Razlike so na eni strani povezane s tradicijo, razpoložljivimi viri, politiko in vlogo vojaške organizacije pri njenem uresničevanju, na drugi strani pa z okoljem in nalogami častnikov.

Kako pomembno vlogo ima osnovno VIU častnikov za vojaško organizacijo, kaže tudi relativna zaprtost in nepovezanost institucij, ki izobražujejo častnike. Kljub formalnim možnostim države (vojske) nerade pošiljajo svoje pripadnike v tujino. Seveda pa se, še zlasti v okolju držav, ki vidijo vlogo vojaške organizacije pri zagotavljanju nacionalnih interesov v mednarodnem, globalnem okviru (Francija, Velika Britanija ...), pojavlja močan interes po šolanju častnikov drugih vojska v njihovih izobraževalnih institucijah.

Častniki so bili vedno najpomembnejši del vojaške organizacije. Zaradi njihove vloge pri odločanju, njihove profesionalnosti, vojaškega razmišljanja in vojaške etike so zagotavljali zmagovitost vojske. Izobraževanje častnikov poteka v vojaških akademijah, ki so bile do nedavnega (zadnjih 10 let 20. stoletja) strogo ločene od nacionalnega izobraževalnega sistema (Caforio 2006). Proces VIU častnikov je vseskozi težil k doseganju dveh ciljev:

- posameznika (bodočega častnika) »oborožiti« s potrebnimi znanji za uspešno opravljanje poklica,
- resocializirati posameznika v duhu vrednot vojaške organizacije in častniškega zbora.

Z osnovnim izobraževanjem je povezan tudi sistem selekcije kadrov, ki temelji na izbiri najprimernejših posameznikov. Seveda je v veliki meri odvisen od konkurenčnosti (zaželenosti) vojaškega poklica v družbi na eni strani in razpoložljivosti ustreznega kadra na drugi. S selekcijo organizacija išče posameznike, ki najbolj ustrezajo kulturi organizacije kot tudi psihofizičnim zahtevam častniškega šolanja in poklica. Poleg selekcije ima pomembno vlogo pri izobraževanju častnikov čas, ki ga pred, med ali po šolanju prebijejo v vojaškem okolju (v enotah), kjer spoznavajo zakonitosti vojaškega življenja.

5.3.1 Izobraževanje častnikov

Izobraževanje častnikov je tako kot celoten varnostni sistem podvržen spremembam. Z njimi želijo načrtovalci (usmerjevalci) oblikovati program, ki bo kar najboljše podpiral potrebe vojaške organizacije. Izhajajoč iz zgodovinskih dejstev se medsebojno

prepletajo vojaška znanja in ostala znanja, ki so primerljiva z drugimi, civilnimi študiji. Se pa pri študiju častnikov še kako odraža zaprtost (tradicionalnost) vojaškega sistema, ki ima najmočnejši vpliv na delovanje sistema. Ta vpliv se odraža pri oblikovanju programov, uveljavljanju novih doktrinarnih načel kot tudi pri samem poučevanju. Častniki so namreč pomemben nosilec izobraževalnega procesa bodočih častnikov.

Nova vloga častnika – znanstvenika in častnika-diplomata postavlja pred sistem izobraževanja častnikov ključno nalogo (Franke v Kotnik 2002, 286):

- kako povečati analitične sposobnosti pri častnikih, da bodo lahko razumeli vse večjo kompleksnost strateškega okolja,
- izobraževati se bodo morali za obvladovanje širšega spektra delovanj, kot ga ponuja klasično bojišče,
- naučiti se bodo morali delati v spolno, rasno, kulturno, religiozno raznolikem okolju.

Dosega tega cilja je povezana z ustrezno notranjo strukturo in ustrezno notranjo diferenciranostjo izobraževalnega sistema za potrebe vojaške organizacije in premišljeno izbiro vsebin in metod dela pri izobraževanju častnikov. »Na eni strani je potrebno zagotoviti širino posebnih in splošnih znanj, na drugi realističnost usposabljanja z odražanjem spremenljivega, zahtevnega in stresnega bojišča ob dovolj dolgem terenskem usposabljanju. Izobraževanje mora preseči tradicionalne načine in ozko naravnost na bojišče« (Sarkesian v Kotnik 2002, 288).

Osnovno izobraževanje častnikov poteka v okviru dveh osnovnih modelov:

- izobraževanje v okviru vojaških akademij v povezavi s praktičnim usposabljanjem v enotah,
- izobraževanje na fakultetah za civilne poklice, v kombinaciji z dodatnimi vojaškimi predmeti in praktičnim vojaškim usposabljanjem.

Osnovnemu izobraževanju sledi izobraževanje na višjih stopnjah, ki poteka v okviru poveljniških izobraževalnih institucij (akademij) po programih, ki zagotavljajo postopno nadgrajevanje znanj kot pripravo na zahtevnost nalog v kariernem sistemu vojske. Izobraževanje je ciljno usmerjeno in povezano s šolanjem na 2. in 3. stopnji bolonjskega študija.

5.3.2 Socializacija častnika

Profesionalna socializacija častnikov je nujen pogoj za celovito pripravo bodočega vojaškega eksperta in vodje. Namesto socializacije je bolje uporabiti izraz resocializacija, saj bodoči častnik v okviru izobraževanja (odvisno od starosti, trajnosti in intenzivnosti procesa spreminjanja vrednot) sprejema (spreminja) vrednote in hkrati ohranja stare. Vrednostni sistem vojaške organizacije je povezan z vlogo oboroženih sil pri zagotavljanju nacionalne varnosti, prav tako pa je povezan z delovnim okoljem in kulturo organizacije. Zanj je značilno življenje v uniformi, hierarhičnost in poslušnost, disciplina in nadzor (Soeters in drugi 2006, 240).

Proces »oblikovanja« častnika lahko poteka v okviru izobraževanja na vojaških fakultetah, kjer v procesu 24-urnega spreminjanja vrednot pod vplivom starejših kadetov posameznik sprejema novo ideologijo, pravila discipline v organizaciji in oblikuje odnos do nadrejenih. V izobraževalnih sistemih sodobnih vojska srečujemo dva pristopa v spreminjanju vrednostnega sistema. Na eni strani imamo sistem, ki je bolj usmerjen v institucijo (vojsko) in manj poudarja privatno življenje in materialne dobrine. V teh državah (Francija, Španija) poteka vzgoja častnikov v smeri »načina življenja«, ne samo poklica. Na drugi strani (ZDA, Danska) pa je poudarek na poklicu, plačah, možnostih napredovanja. Pomembnejše so potrebe posameznika kot organizacije (Soeters in drugi 2006).

S socializacijo pripravimo častnika, da bo sprejemal kulturo organizacije (vojske), ki se razlikuje od kulture širše družbe, iz katere se bodoči častniki rekrutirajo. Ta drugačnost se odraža v »razklanosti« posameznika med vojaškim življenjem (enota)

in civilnim (javnim okoljem, prijatelji, družino), kot tudi v hierarhičnosti vojaške organizacije, disciplini in težnji k stalnemu napredku (Soeters in drugi 2006).

5.4 Spreminjanje modelov osnovnega izobraževanja častnikov

Ključno vprašanje, ki ga bo potrebno rešiti v prihodnosti, je povezano z nasprotjem, ki izhaja iz vloge častnika v sodobni vojaški organizaciji: na eni strani akademska svoboda in odprtost misli, na drugi strani pa nujnost poklicne socializacije častnikov (Lovell, Priest, Franke v Caforio 2006, 263). Pri iskanju pravega ravnovesja morajo sodelovati ne samo vojaška znanost (podsistem ortodoksnih vojaških ved, podsistem neortodoksnih vojaških ved, podsistem vojaškodružboslovnih ved ...), ampak tudi ostale znanosti. Do pravega odgovora je mogoče priti le ob sodelovanju in soočenju različnih pogledov.

Odnos izobraževalnega sistema posameznih držav, ki ima nalogo izobraževati častnike, do javnega izobraževalnega sistema lahko postavimo v divergentno-konvergentni model (Caforio 2006). Pri tem modelu je ključna podobnost/različnost izobraževanja častnikov z izobraževanjem drugih poklicev. Caforio (prav tam) je model skrčil na tri položaje, v katerih se lahko sistem v posamezni državi nahaja. Kot merilo je izbral šest pomembnih primerljivih vidikov izobraževalnega procesa:

- vstopna selekcija (izbor) študentov,
- prevlada civilnih ali vojaških predavateljev,
- predmetnik (vojaški in civilni predmeti),
- ločenost vojaškega usposabljanja in akademskega študija,
- civilno priznavanje diplome,
- tip socializacije na vojaški akademiji.

Analiza različnih držav kaže na trend povečevanja števila držav, kjer je povezanost (podobnost) med vojaškim in javnim izobraževanjem večja. Prav tako je viden trend zmanjševanja števila držav, kjer je meja med vojaškim in javnim sistemom ostra in ohranja vojaški izobraževalni sistem posebnosti, ki izvirajo iz tradicionalne vloge vojaške organizacije (Caforio 2006, 261).

Kakšni bodo pristopi pri izobraževanju častnikov znotraj EU, kaže naslednja izjava Javierja Solane (visokega predstavnika EU za skupno evropsko varnostno in obrambno politiko): »Polno podpiram iniciativo francoskega predsedovanja za napredek pri izmenjavi častnikov v fazi njihovega temeljnega usposabljanja, v duhu koncepta »ERASMUS«. Boljše razumevanje med državami članicami je ključno za izboljšanje povezanosti in skupno delovanje evropskih vojska« (Council of EU 2008). Seveda bo kljub izraženemu političnemu interesu na nivoju EU zaradi relativne zaprtosti in občutljivosti področja osnovnega izobraževanja častnikov dinamika počasna.

6 SISTEM IZOBRAŽEVANJA ČASTNIKOV V SV

Zaradi pravilnega razumevanja predmeta raziskave bom v poglavju analiziral sistem usposabljanja in izobraževanja častnikov s težiščem na pravnih podlagah in organiziranosti sistema.

Za vsak sistem, torej tudi sistem VIU častnikov, je značilno, da med posameznimi elementi potekajo povezave, ki tvorijo celoto. Prav tako mora biti vsak element umeščen – imeti svojo vlogo v tej celoti. Pomembna je tudi soodvisnost posameznega sistema in njegova družbena umeščenost. Najprej se bom nekoliko več zadržal pri zakonskih in doktrinarnih izhodiščih.

6.1 Zakonska in doktrinarna izhodišča

RS na osnovi sprejetih političnih odločitev nadaljuje z graditvijo SV, ki bo sposobna zagotavljati z zakoni določeno poslanstvo.

V Zakonu o spremembah in dopolnitvah zakona o obrambi (ZoSDZOb, Uradni list RS, št. 47/2002) je VIU častnikov definirano v 64. členu, ki med drugim določa tudi šole, ki jih organizira Ministrstvo za obrambo. Za osnovno izobraževanje častnikov se organizira Šola za častnike. Pomembna pa je naslednja zakonska določba: »Šola za častnike se lahko organizira kot univerzitetno izobraževanje, poveljniško štabno usposabljanje pa kot podiplomski študij v skladu s splošnimi predpisi. Pri izvajanju izobraževanja podčastnikov in častnikov v skladu s splošnimi predpisi in v skladu s programom lahko sodelujejo tudi šole iz prvega odstavka tega člena – Šola za častnike«.

Za razvoj sistema je še vedno pomembno izhodišče, ki ga je postavila Resoluciji o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije, leta 2001. Izobraževanje in usposabljanje zajema izobraževalne, vzgojne, vrednostne in druge elemente, s katerimi se zagotavlja pripravljenost in usposobljenost ljudi, organov, organizacij in služb za zagotavljanje lastne in skupne varnosti (ReSNVRS 2001, 6). V aktualni

Resoluciji o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije (ReSNV-1 2010, 7) pa kot nacionalnovarnostni cilj določa tudi »visoko stopnjo varnosti, ki temelji na ustrezni preventivi, organiziranosti, **usposobljenosti** in pripravljenosti vseh zmogljivosti, potrebnih za učinkovito in pravočasno odkrivanje ter odzivanje na sodobne vire ogrožanja in varnostna tveganja«. Pomembna je tudi določba, da bo »RS zagotavljala ustrezno obrambno pripravljenost, ki vključuje ustrezen obseg in strukturo, opremljenost in **usposobljenost SV** ter nevojaških zmogljivosti. Sposobnost učinkovitega odzivanja RS na vojaške grožnje bo predvsem odvisna od zagotovitve pogojev za primerno in pravočasno preoblikovanje SV z vidika njene organiziranosti, opremljenosti in **usposobljenosti** ob upoštevanju sodobnih trendov razvoja oboroženih sil« (ReSNV – 1 2010, 41).

V Resoluciji o strategiji nacionalne varnosti postavljeni cilji, ocena mednarodnega varnostnega okolja, viri ogrožanja in tveganja ter odzivanje na grožnje in tveganja opredeljujejo okolje, v katerem bo moral ne samo delovati častnik SV, temveč ga tudi sooblikovati in usmerjati (voditi). Vloga častnika izhajajoč iz ReSNV – 1 ne bo omejena samo na naloge znotraj obrambnega sistema, temveč tudi na delovanje v zaščiti in reševanju.

Izhajajoč iz zakonskih določb ZoSDZOb je v ReDPROSV opredeljeno, da sistem vojaškega izobraževanja in usposabljanja obsega temeljno, osnovno in dopolnilno vojaško izobraževanje in usposabljanje. VIU zagotavlja sistematično in načrtno pripravo za začetne dolžnosti v vojaškem poklicu, stalno nadgradnjo vojaško strokovne usposobljenosti, usposabljanje za opravljanje tipičnih dolžnosti v okviru posameznega vojaškega poklica ter usposabljanje vojaških enot za učinkovito izvajanje nalog. Težišče je na praktičnem usposabljanju posameznika in osnovnih taktičnih enot (ReDPROSV 2004, 16).

V strateško razvojnih aktih je posebej zapisano, da mora VIU zagotoviti zahtevan nivo znanja tako za integracijo v zavezništvo kot tudi izvedbo profesionalizacije SV. »Reorganizacija SV, integracija v zavezništvo in profesionalizacija SV, bodo zahtevali velike napore in visoko stopnjo strokovnega znanja. Izzivi, ki jih bo SV morala premagovati, bodo v največji meri povezani z zagotavljanjem ustreznih in številčno zadostnih kadrov za uresničevanje njenih nalog. Izzivi na kadrovskem področju se

bodo izražali tako na ravni in vsebini znanj ter psihofizičnih sposobnosti kandidatov za profesionalne vojake, podčastnike in častnike, kakor tudi pri nenehnem izobraževanju in individualnem ter kolektivnem usposabljanju.« (Strateški pregled obrambe 2002/2003 z vizijo razvoja do leta 2015 2004, 33).

Prav tako je v ReSNV – 1 zapisano, da bo razvoj obrambnega sistema tekkel v smeri še večje povezljivosti v okviru kolektivne obrambe NATA ter skupne obrambne in varnostne politike Evropske unije (ReSNV – 1 2010, 51).

Iz zapsanega lahko ugotovimo, da podlage omogočajo – in tudi jasno usmerjajo – razvoj sistema VIU častnikov, ki je skladen s teoretičnimi izhodišči za izobraževanje častnikov, hkrati pa sledi trendom razvoja sistemov v sodobnih vojskah. Izpostavljam zahtevo po vseživljenjskem izobraževanju, sposobnost delovanja v večnacionalnem okolju in poudarek ne samo na izobraževanju, temveč tudi na vzgoji.

Ker pa se vsak sistem vedno sooča s svojimi lastnimi problemi, bom v nadaljevanju, s ciljem osvetlitve realnega stanja, analiziral trenutno razvitost sistema. Kot osnovo bom uporabil zahteve, kot so zapisane v temeljnem sistemskem dokumentu na področju VIU, to je v konceptu vojaškega izobraževanja in usposabljanja (Koncept sistema vojaškega izobraževanja in usposabljanja v SV 2003).

6.2 Koncept vojaškega izobraževanja in usposabljanja

Sistem izobraževanja in usposabljanja v vojaški organizaciji na eni strani odraža stanje organizacije, na drugi pa pomembno vpliva na njeno krepitev in razvoj. Prav tako je VIU pomemben element strategije organizacije, saj omogoča odpravljanje pomanjkljivosti in ustvarjanje prednosti pred nasprotnikom. Doseženo stopnjo razvoja sistema VIU bom ocenil s stališča zahtev, ki so bile postavljene pred sistem v okviru Koncepta vojaškega izobraževanja in usposabljanja kot edinega doktrinarnega akta na tem področju.

6.2.1 Upoštevanje doktrinarnih načel

Hiter in le delno načrten prehod SV v poklicno vojsko, dopolnjeno s pogodbeno rezervo, prav tako pa novo okolje delovanja SV znotraj zavezništva, je ob nikoli jasni in enotni viziji VIU, pripeljal do stalno spreminjajočega in neenotnega sistema. Uveljavljanje sprejetih standardov in doktrinarnih rešitev se ne odraža v sistemu VIU kot celoti, prav tako pa ne prihaja do rednega usklajevanja programov. Tako se spremembe zelo različno prenašajo v sistem delovanja SV in povzročajo velike razlike v znanju. Ta problem še zlasti vpliva na razvoj (VIU častnikov) vodij, ki morajo izhajajoč iz enotnosti doktrinarnih načel in pravil delovanja, ne samo sprejemati odločitve in voditi enote, temveč tudi graditi – oblikovati sistem kot celoto.

Organizacija, ki obvladuje izobraževanje in usposabljanje, periodično pregleduje ustreznost ciljev in oblik usposabljanja v podporo doseganja ciljev organizacije. Še posebej je to pomembno ob nastanku bistvenih sistemskih – strateških sprememb. Da temu ni tako, kaže dejstvo, da po sprejemu Vojaške doktrine (2006), ni bilo celovite in z vrha vodene razprave in oblikovanja politike VIU, kar bi se sistemsko odražalo v sprejeti Doktrini VIU (napredek se kaže šele v letu 2010 in 2011, ko je prišlo do začetka oblikovanja doktrinarnega dokumenta). Žal je področju graditve celovitega sistema podlag za delovanje še vedno posvečeno premalo pozornosti v smislu podpore pri doseganju ciljev organizacije.

Zaradi nesistemskega pristopa, ki temelji na doseženem stanju iz časa naborniške vojske (pred preходом na poklicno vojsko), prihaja do velikih razlik v znanju (karierni model še vedno ni uveljavljen). Še zlasti se pogosto pojavljajo razhajanja (tudi v strateškem vrhu) o načinu doseganja zastavljenih ciljev VIU in modelih organiziranja VIU častnikov, kar jasno kaže na odsotnost ustreznih dolgoročnih podlag za razvoj sistema VIU (prvi osnutek Doktrine VIU iz leta 2010 je razvojni element opredelil). Zanimiv je podatek, da so imeli častniki v poveljstvu »bojne skupine Sokol« leta 2007, pred odhodom na misijo KFOR na Kosovo v svoji karieri skupno 36 let šolanja v ZDA¹¹ (Obramba, letnik 43). Podatek kaže na veliko razliko med izobraževanjem častnikov v 1. brigadi SV in ostalo strukturo SV, kjer je bila napotitev častnikov na izobraževanje v tujino prej izjema kot pravilo.

---

¹¹ Intervju s pk. Dobranom Božičem v reviji Obramba.

6.2.2 Načelo razvojne usmerjenosti sistema

Sistem je postavljen tako, da omogoča nadaljnjo graditev, kar je izredno pomembno predvsem zaradi trenutnega stanja SV in njenega preoblikovanja. V Konceptu VIU je jasno zapisan cilj, da VIU podpira preoblikovanje SV in realizacijo dolgoročnih razvojnih načrtov. V Konceptu so zapisane naslednje razvojne usmeritve:

- dograditev sistema VIU z ustreznimi elementi in procesi in postopna institucionalizacija sistema vojaškega izobraževanja in usposabljanja, doktrin in razvoja v SV,
- bolj načrtno in bolj sistematično pridobivanje in razvoj kadra in postopno dvigovanje kakovosti vodenja in izvajanja nalog v sistemu VIU,
- vzporedno z razvojem kreditnega študija na visokih strokovnih šolah in fakultetah razvijati programe OVSIU,
- nadaljevati z razvojem programov podiplomskega študija obeh stopenj kot DVSIU, pri čemer bo pomemben del strokovnjakov, ki bo zagotavljal izvedbo vojaških modulov in programov podiplomskega študija, habilitiranih predavateljev in profesorjev, zaposlenih v MORS, SV oziroma v CDRIU.

Če po sedmih letih ocenim doseženo stopnjo razvoja sistema, lahko ugotovim naslednje:

- sistem VIU je bil dopolnjen z elementi in procesi, s čemer je dosežen nov korak pri razvoju sistema. Po oblikovanju PDRIU je dosežen napredek pri povezovanju procesov in zmogljivosti na področju IU. Z oblikovanjem CDR kot nosilca doktrinarnih in razvojnih projektov je postavljen temelj za načrten in na osnovi raziskav in analiz temelječ razvoj VIU ;
- poudarek pri razvoju kadrov za vodenje in izvajanje VIU je bil usmerjen v ciljno habilitacijo izvajalcev VIU. Dosežen je napredek, ki pa ta trenutek še ne zadovoljuje vseh potreb SV. Prav tako zaradi kadrovskega postopka in neustreznega popolnjevanja dolžnosti v PDRIU le-ta postaja kljub popolnjenosti nezmožen izvajati svoje naloge in poslanstvo. Predvsem pa je pomembno, da SV ni razvijala akademsko izobraženih nosilcev temeljnih vojaških ved. Premajhna pozornost je bila posvečena razvoju kadrov, ki bi bili strokovni nosilec razvoja sistema VIU;

- v zadnjem obdobju je s povezavo višjega štabnega izobraževanja na 2. bolonjski stopnji (povezava s Fakulteto za družbene vede, Fakulteto za management, Fakulteto za logistiko, Fakulteto za socialno delo) dosežen velik napredek pri javnem priznavanju izobrazbe častnikov v okviru višjega štabnega izobraževanja in usposabljanja (2. bolonjska stopnja);
- oblikovan je vojaški modul na FDV, ki kaže prve pozitivne rezultate (prvi študenti so zaključili s šolanjem leta 2009), vojaški predavatelji se vključujejo v procese izobraževanja v okviru javnega sistema;
- ključna pomanjkljivost je v neuveljavitvi šolanja častnikov v okviru možnosti, ki jih nudi bolonjski sistem. Program šole za častnike, ki je podlaga za izobraževanje častnikov, ni umeščen v sistem javnega priznavanja, temveč ima kot tak veljavnost (in posledično tudi izobrazba) le znotraj Ministrstva za obrambo (Slovenske vojske), saj ni akreditiran.

6.2.3 Javno primerljiva in preverljiva izobrazba

Javna primerljivost in preverljivost še ni dosežena. Naloga, določena v doktrinarnih dokumentih, še ni realizirana. Postavljeni so temelji v klasifikaciji poklicev, prav tako pa tudi sistemski dokumenti, ki urejajo problematiko. V okviru projekta PROVOJ – PP 13 je izdelan projektni rezultat »Formalno – pravna uveljavitev vojaških poklicev« (GŠ SV, 804-3/2007-34), v katerem so postavljene osnove za uveljavitev vojaških poklicev. Osnovne rešitve, ki jih elaborat navaja, so naslednje (Formalno – pravna uveljavitev vojaških poklicev 2007, 19):

- urediti področje vojaških poklicev na podlagi veljavnih zakonskih določil in jih uveljaviti v Standardni klasifikaciji poklicev RS,
- v zakonskih podlagah in podzakonskih predpisih predlagati nove rešitve, ki bodo zagotovile urejenost področja vojaških poklicev v SV,
- uskladiti organizacijo in formacijo SV z novimi rešitvami,
- izdati potrebne dokumente vodenja in poveljevanja v skladu z novimi rešitvami,
- reformirati sistem VIU tako, da bo v sodelovanju s civilnimi izobraževalnimi institucijami ustvarjal vojaške poklice.

Pri osnovnem izobraževanju častnikov napredek ni dosežen. Še vedno je program Šole za častnike nepovezan s programi ostalih fakultet. Povezava je vzpostavljena s Fakulteto za družbene vede, saj se kandidatom za častnike v okviru šolanja priznajo nekatere že opravljene obveznosti. Na tem mestu lahko omenim tudi povezavo s Fakulteto za strojništvo, kjer pri izvedbi izobraževanja pilotov SV izvaja praktično usposabljanje (letenje).

Dosedanji poskusi so bili bolj usmerjeni v strukturne spremembe in v formiranje lastne izobraževalne institucije, ki bo umeščena v sistem javnega izobraževalnega sistema bolj kot pa v iskanje rešitev povezovanja s fakultetami in verificiranja programov. Premike na tem področju je pričakovati v prihodnje, saj je prišlo do dogovora o oblikovanju in podpisu sporazuma o dolgoročnem sodelovanju med MO in vsemi štirimi univerzami, s katerim bi uredili odnose na področju izobraževanja.

6.2.4 Oblikovanje norm in vrednot ter vzgoja

Vojaški profesionalizem obsega korporativnost (s kodeksom ravnanja in skupinsko zavestjo) in tudi profesionalno kulturo ter znotraj nje profesionalno etiko (Jelušič 1997, 215). Norme in vrednote niso vpeljane v sistem IU kot celoto, temveč le po delih – v okviru posameznih programov. Pristop ni sistemski in celovit, saj dokument, ki bi enotno in podrobno postavil izhodišča, ni izdelan. Dosedanji napori in aktivnosti na tem področju še niso prinesli rezultata.

Obstoječi sistem IU je bil podvržen različnim vplivom tako s strani tistih, ki so se v njem usposabljali, kot tudi tistih, ki so bili nosilci njegovega razvoja. Predvsem pa je pomembno, da zaradi časovno kratkih usposabljanj (do eno leto) in poznega vstopa v procese IU (po končanem srednjem ali visokem izobraževanju, v okviru javnih institucij) vzgojnih ciljev, ki bi podpirali oblikovanje povezane vojaške organizacije, ni mogoče v celoti doseči. Bodoči častniki se pozno srečajo z vojaško organizacijo (lahko šele po zaključku študija). V vojaško strukturo v procesu izobraževanja vstopajo za relativno kratek čas (program šolanja traja eno leto).

Prav tako je pomembno dejstvo, da SV potrebuje majhno število kandidatov za častnike za različne rodove, zato se pomemben del njihovega izobraževanja izvaja v

enotah SV in ne v Šoli za častnike. Posledično kandidati prevzemajo pravila delovanja (obnašanja) v različnih okoljih (vojašnicah). Prav tako pa se med njimi ne stkejo dovolj močne vezi, pomembne za njihovo nadaljnjo vojaško kariero.

Na oblikovanje skupnih vrednot pa negativno vpliva tudi sistem vojaškega šolstva, ki posameznika pripravlja za vstop v SV, ko je posameznik že izgrajena osebnost (vojaki po 18. letu, častniki po končanem študiju). Tu bi izpostavil dobro prakso uvedenega vojaškega modula (FDV), v katerem se študentje srečajo z vojaškim življenjem že po prvem letniku študija.

Pri oblikovanju vrednot, ki so pomembne za vojaka (domoljubje), se premalo izkorišča in išče možnosti povezovanja z javnim šolstvom (le Fakulteta za družbene vede ima oblikovan vojaški modul, v okviru katerega je sistemsko umeščen vojaški praktikum za študente, ki ga opravijo kot temeljno vojaškostrokovno usposabljanje za častnike v Centru za usposabljanje SV v Vipavi).

6.2.5 Usposobljenost in zahtevana stopnja izobrazbe za izvajalce

SV je pri razvoju sistema IU posebno pozornost namenila pripravi izvajalcev usposabljanja. V okviru PDRIU in v povezavi z javnim izobraževalnim sistemom je bila izvedena habilitacija predavateljev, prav tako pa so se izvajalci IU usposabljali na področju andragogike.

Procesi IU, s katerimi bi dosegli enotno in ustrezno znanje, so bili nesistemske izvedeni, saj kader, preden je vključen v izobraževalne procese, ni pripravljen na nove naloge. Še zlasti pa se pri IU čuti pomanjkanje (predvsem pa neenotnost) znanj iz temeljnih vojaških ved. Kakovostni predavatelji vojaških ved so steber, na katerem sloni reforma vsakega vojaškega šolstva (Žabkar 2008, 133). Zaskrbljujoče je dejstvo, da v 20 letih obstoja SV nismo izobrazili in habilitirali nobenega predavatelja s področja temeljnih vojaških ved, prav tako pa v SAZU nikoli ni bilo nobenega akademika iz vojaške strukture (Žabkar 2008, 199).

Obstoječi sistem ima tako pozitivne kot negativne lastnosti, ki bodo pomembno vplivale na njegov nadaljnji razvoj. Naj izpostavim le nekatere:

Prednosti:

- nadgrajeno znanje znotraj SV, kar je posledica prenosa izkušenj iz tujine (šolanja, delo v strukturah NATA) in delovanja v OKO,
- koncentracija raziskovalnega, razvojnega in izobraževalno-učnega segmenta v okviru PDRIU,
- intenzivirano sodelovanje z javnim izobraževalnim sistemom v zadnjem obdobju.

Slabosti:

- prepogosto spreminjanje strukture SV je onemogočilo načrtno graditev znanj ter njihovo ohranjanje in nadgrajevanje ter razvoj kadrov, ki delujejo v procesu IU častnikov,
- SV sprememb ni uveljavljala na osnovi analiz, ki bi realno vrednotile doseženo stanje. Do danes še ni opravila resne analize o primernosti znanj častnikov, kar vedno bolj negativno vpliva na ciljno oblikovanje sistema VIU,
- nepovezanost IU (nedoslednost) in karijerne poti kot bistvenega elementa razvoja častnika,
- neizvedena akreditacija programa ŠČ in nepriznavanje izobrazbe v javnem sistemu izobraževanja,
- nenačrten razvoj in šolanje akademsko izobraženih nosilcev temeljnih vojaških ved.

To izhodišče bo v bodoče vplivalo na izobraževanje častnikov, predvsem pa na oblikovanje sistema VIU, ki bo doseganje tega cilja podpiral. Prednosti je potrebno izkoristiti, slabosti pa nevtralizirati in iskati nove poti.

6.3 Osnovno izobraževanje in usposabljanje častnikov v SV

Podlaga za izvajanje osnovnega izobraževanja in usposabljanja častnikov v SV je Učni program Šole za častnike SV (MORS, 603-31/2008-80). Na osnovi učnega

programa je v PDRIU izdelan učni načrt, po katerem v Šoli za častnike izobražujejo in usposablajo častnike.

Učni program je ciljno naravnan v pridobivanje znanj, ki jih vsak častnik potrebuje za opravljanje začetnih častniških dolžnosti (Učni program: 5). Namenjen je za nadgrajevanje že pridobljenih znanj, ki jih je kandidat za častnika pridobil v okviru izobraževanja na 1. bolonjski stopnji. Za vključitev v program Šole za častnike je namreč eden od pogojev uspešno zaključeno izobraževanje na 1. bolonjski stopnji (ne glede na smer izobraževanja). Program je namenjen tako bodočim poklicnim kot tudi rezervnim častnikom.

Kandidati morajo poleg zahtevane izobrazbe izpolnjevati tudi druge, z zakonom (88. člen ZObr) predpisane zahteve, kot so:

- da je telesno in duševno sposoben za poklicno opravljanje vojaške službe in je odslužil vojaški rok,
- da ima ustrezno izobrazbo (za častnika najmanj visoka strokovna šola);
- da izjavi, da z dnem nastopa vojaške službe ne bo član nobene politične stranke,
- da je varnostno preverjen in da ne obstaja varnostni zadržek v skladu s tem zakonom,
- da ni bil pravnomočno obsojen zaradi kaznivega dejanja, ki se preganja po uradni dolžnosti in da ni bil obsojen na nepogojno zaporno kazen za kakšno drugo kaznivo dejanje v trajanju več kot treh mesecev,
- da praviloma ni starejši od 30 let.

Za vključitev v program morajo kandidati uspešno zaključiti selekcijski program, ki je namenjen v prvi vrsti preverjanju psihofizičnih sposobnosti, delno pa da vpogled v njihove sposobnosti.

Osnovno izobraževanje in usposabljanje častnikov poteka v 3 fazah.

TABELA 6. 1 : Faze osnovnega izobraževanja na šoli za častnike SV

Aktivnost oz. faza VIU	Splošna faza	Specialistična faza	Stožiranje	SKUPAJ
Predmeti splošnega vojaškega predmetnega področja	874	3	0	877
Predmeti vojaško specialističnega usposabljanja	0	664	0	664
Usposabljanje za delo na dolžnosti – stažiranje	0	0	160	160
Zagovor zaključnih nalog, preverjanje in rezervni čas	18	8	24	50
Skupaj ur	892	675	184	1751

Vir: Učni program Šole za častnike SV

Program se lahko izvede v celoti, lahko pa tudi kot dodiplomsko izobraževanje po kreditno modulnem sistemu, pri čemer se deli programa izvajajo v okviru javnega izobraževanja na fakulteti. Torej so kot taki javno priznani samo v primeru, da vsebine programa po sistemu ECTS v javno priznane programe akreditira javna izobraževalna ustanova.

V izvedbo programa se vključujejo tako izvajalci iz struktur SV (enote) kot tudi zunanji izvajalci, visokošolski zavodi. V program se lahko vključijo tudi tuji izobraževalni zavodi (Učni program Šole za častnike, 8).

Usposabljanje traja 12 mesecev, odvija pa se po dnevnih urnikih, ki določajo obremenitev kandidatov. Iz vidika socializacije kandidatov je zanimivo, da kandidati bivajo v šoli od ponedeljka do petka.

Program je povsem praktično naravnani. V prvi, splošni fazi, pridobijo predvsem znanja in izkušnje pri vodenju pehotnega oddelka in delno voda. Poudarek je na taktiki, oborožitvi in vodenju.

V drugi, specialistični fazi, se kandidati usposobijo za poveljevanje vodu in za začetne častniške dolžnosti rodu oz. službe. Usposabljanje poteka v okviru enot SV pod mentorstvom poveljnikov vodov.

V tretji fazi, stažiranju, se kandidat pripravi za opravljanje dolžnosti (VED), hkrati pa se v enotah preveri in dopolni predhodno pridobljena znanja.

Celoten program daje glavni poudarek na praktični, veščinski in funkcionalni usposobljenosti. Tako se minimalno 50 % usposabljanja izvede kot praktična oblika dela. Vse praktične postopke se uri.

Organizacija izvedbe poleg veščinske naravnosti prinaša tudi veliko dnevno obremenitev kandidatov. Če upoštevamo delovne dneve v okviru 11 mesecev usposabljanja (en mesec je namenjen dopustu kandidatov), je njihova povprečna dnevna obremenitev 8 ur.

Izhajajoč iz analize Učnega programa lahko zaključim, da je izobraževanje častnikov usmerjeno v njihovo praktično, veščinsko usposobljenost za poveljevanje vodu. Prav tako ne morem potrditi povezanosti programa s predhodnim temeljnim vojaško strokovnim usposabljanjem, izobraževanjem v okviru vojaških modulov in z naslednjimi stopnjami izobraževanja častnikov (štabno šolanje, višje štabno in generalštabno šolanje častnikov). Program kot celota je namenjen predvsem pripravi na konkretne naloge in ne daje ustrezne podlage v vojaških znanjih za nadgrajevanje častnikovih znanj.

Program je izredno obsežen, obveznosti so izredno velike, kar kaže predvsem na ambicijo sestavljavcev programa po kvantiteti, ki ne prinaša kvalitete. Program ni izdelan po modelu kreditnih točk, tako da neposredna primerjava z javnim izobraževanjem ni mogoča. Prav tako ni ocenjeno, kakšne so individualne obveznosti kandidata. Moj zaključek je, da pristop izobraževanja še vedno sloni na modelu usposabljanja častnikov rezervne sestave in kot tak ne daje javno priznane izobrazbe. To pa je še posebej problematično, saj poklic častnika spada med t. i. temeljne poklice (skupaj s pravniki, duhovniki in zdravniki), nima pa podlage za pridobitev poklica akreditiranega programa v okviru sistema izobraževanja.

7 OSNOVNO IZOBRAŽEVANJE ČASTNIKOV V DRŽAVAH ČLANICAH

Vse članice se zavedajo pomena izobraževanja častnikov kot temelja za uspešnost organizacije. Vojaške šole, v katerih poteka proces izobraževanja, so bile v preteklem obdobju umeščene v sistem javnega visokega šolstva. Države članice NATA so poleg nacionalnih izobraževalnih institucij oblikovale tudi skupne zmogljivosti (kot je Nato Defence Colege). Do danes pa niso uspeli oblikovati skupnega okvirja za osnovno izobraževanje častnikov. To področje ostaja še vedno vpeto samo v nacionalni okvir.

Umestitev osnovnega izobraževanja častnikov v državah članicah je na eni strani povezano z zgodovinskimi izkušnjami (tradicijo), v veliki meri pa je povezano z velikostjo vojske in njeno organiziranostjo. Seveda pa pomembno vlogo igra tudi politika in njen pogled na uporabo oborožene sile za doseg političnih ciljev. Vpliv posebnih zgodovinskih in kulturnih faktorjev se je pokazal kot izredno pomemben pri preučevanju spreminjanja modernih vojska.

Kompleksnost okolja, v katerem deluje častnik, zahteva spremembe tudi na področju izobraževanja ključnih akterjev, to je častnikov. Tako se v evropskem okolju sistem izobraževanja vedno bolj premika od »Jena« modela« proti modelu »Falklandi« in modelu »Kosovo«. V državah zahodne Evrope je viden premik proti modelu »Kosovo«, pri državah centralne Evrope pa so premiki stran od modela »Jena« (Foot 2002). Še zlasti je močan vpliv močnih držav v NATU (ZDA, Kanada, Nemčija, Francija, Velika Britanija), ki skozi izobraževanje častnikov držav srednje in vzhodne Evrope pomembno preoblikujejo nacionalne izobraževalne sisteme (Food 2002).

Izhajajoč iz teoretičnih podlag, bom v nadaljevanju raziskal izobraževalne sisteme častnikov. Seveda se bom pri tem omejil in raziskal le omejeno število elementov. Izhajal bom iz ugotovljenih skupnih značilnosti. Različni avtorji poudarjajo vedno močnejše procese, ki so usmerjeni v poenotenje (Soeters, Recht v Nuciari 2003,

289). Prav tako pa so v sodobnih raziskavah ugotovljeni trendi spreminjanja predmetnih vsebin iz znanstveno-tehnično v sociopolitično in organizacijsko orientiran program izobraževanja častnikov (Nuciari 2003, 289).

Proces izobraževanja pa poleg pridobivanja novih znanj, potrebnih za uspešno opravljanje nalog, predvsem zaradi specifičnosti okolja, v katerem deluje vojaška organizacija, zahteva tudi profesionalno socializacijo bodočega častnika. Ta vzgojna naravnost iz modela »kadet« vse bolj prehaja v model »študent«. Na eni strani so častniki v delovnem okolju vse bolj povezani s civilnim okoljem, na drugi pa so vpeti v vrednotni sistem vojaške organizacije in profesije (Nuciari 2003, 290). Če kje, so vojaške akademije evropskih držav uspešne prav na področju profesionalne socializacije (Molker v Caforio 2006, 263).

Ključni poudarki bodo naslednji:

- osnovno izobraževanje častnikov je po stopnjah pridobljene izobrazbe primerljivo z drugimi študenti,
- predavatelji prihajajo tako iz vrst civilov kot vojakov,
- izobraževanje častnikov poteka tudi v popolnoma civilnem okolju,
- postavljen je sistem nadgrajevanja izobrazbe v civilnem okolju,
- razvit lasten izobraževalni sistem (vojaška akademija),
- izobraževanje častnikov se izvaja v javnih izobraževalnih institucijah,
- obstajajo možnosti izobraževanja v tujini,
- prisotnost vzgoje za vojaški poklic,
- prepletanje usposabljanja in izobraževanja (veščina/izobrazba/vzgoja).

Analiza izobraževanja bo le kratek in površinski pogled o pristopu posameznih držav pri osnovnem izobraževanju častnikov. Namen analize je poiskati razlike in podobnosti ter oblikovati možnosti glede nadaljnjega razvoja izobraževanja častnikov SV.

7. 1 Bolonjski sistem izobraževanja

Z bolonjskim sistemom so bili v državah članicah EU sproženi procesi poenotenja in povezovanja izobraževalnih sistemov posameznih držav. Bolonjski sistem izobraževanja usmerja v funkcionalno in praktično izobraževanje. Hkrati zagotavlja mednarodno povezljivost med univerzami in podpira tesnejše sodelovanje.¹²

Tako je uvajanje primerljivih in kompatibilnih študijskih struktur in programov eden izmed najpomembnejših ciljev za mednarodno sodelovanje in skupni evropski visokošolski prostor (EHEA), ki naj bi po dogovorih v bolonjskem procesu pričel delovati leta 2010 (Zgaga 2010).

Osrednji cilj Bolonjske deklaracije je oblikovanje odprtega skupnega visokošolskega prostora, ki bo evropskim študentom in zaposlenim v visokem šolstvu omogočal prosto gibanje znotraj tega prostora, primerljivost znanj in kompetenc ter zaposljivost (Bolonjska deklaracija 1999).

Bolonjski sistem osnovnega vojaškega izobraževanja je uveljavljen v vseh evropskih državah članicah NATA. Razlike se pojavljajo v dolžini trajanja 1. in 2. stopnje. Večinoma so države sprejele model 3+2, nekatere pa tudi 4+1. Odločitev temelji na dveh izhodiščih – želji po vključitvi mlajših častnikov v vojaško strukturo in na modelu nadaljnega izobraževanja častnikov.

V evropskih državah, članicah NATA, je v zadnjih letih proces uveljavljanja bolonjskega sistema kreditnih točk in priznavanja vojaških znanj (ECTS) zelo

---

¹² Na zasedanju Evropskega sveta marca 2000 v Lizboni so udeleženci spoznali, da se Evropska unija sooča z izjemnimi spremembami, ki jih narekujejo globalizacija in na znanju zasnovano gospodarstvo, in si zastavili strateški cilj za 2010, da EU do leta 2010 postane najbolj konkurenčno in dinamično, na znanju zasnovano gospodarstvo na svetu, sposobno trajnostne gospodarske rasti z več in boljšimi delovnimi mesti ter večjo socialno kohezijo (Lizbonska strategija: uvod).

dinamičen. Temu med drugim sledijo tudi v francoskih vojaških šolah. Dinamika uveljavljanja bolonjskega študija je razvidna iz razpredelnice:

TABELA 7. 1 : Uveljavitev bolonjskega študija v državah EU

	Pristop k »bolonjskemu modelu« v državi članici	Uveljavitev bolonjskega študija na vojaških šolah na 1. stopnji	Trajanje študija
Belgija	DA	DA	3
Bolgarija	DA	DA	4
Češka	DA	DA	3
Danska	DA	NE	4
Estonija	DA	DA	5
Francija	DA	DA	3
Grčija	DA	DA	4
Italija	DA	DA	3
Latvija	DA	DA	4
Litva	DA	DA	5
Luxemburg	DA	DA – študij v Franciji in Belgiji	Nima razvitega lastnega sistema
Madžarska	DA	DA	3
Nemčija	DA	DA	3 + (trimestri)
Nizozemska	DA	DA	4
Poljska	DA	DA	3
Portugalska	DA	DA	3
Romunija	DA	DA	3
Slovaška	DA	DA	3
Slovenija	DA	NE	3 (4)+1
Španija	DA	DA	3
VB	DA	NE	4

Edina država, ki ni akreditirala programa svoje vojaške šole, je Slovenija. Prav tako vojaška izobrazba ni javno priznana na Danskem. Vse ostale države so pospešeno uskladile programe z zahtevami bolonjskega študija. S tem so dosegli konkurenčnost

poklica in posledično vstop kvalitetnejših kadrov v vojaško strukturo. Prav tako pa so izboljšali zaposljivost častnikov po koncu kariere (tudi prešolanje) in razširili možnosti njihovega nadaljnjega izobraževanja v nevojaških šolah (na 2. in 3. stopnji). Proces akreditacije programov se postopno zaključuje v vseh šolah, kjer se izobražujejo častniki.

7.2 Izobraževanje na lastnih vojaških akademijah

Vse članice (razen Slovenije) imajo izhajajoč iz tradicije oblikovane vojaške akademije, ki so nosilke izobraževanja častnikov za potrebe njihovih vojska. Vojaške akademije so vključene v javni izobraževalni sistem. Študentje pridobijo poleg vojaške izobrazbe tudi javno priznano izobrazbo.

Izobraževanje na vojaških akademijah je glede na specifične potrebe povezano tudi z javnimi institucijami; predvsem za specifične poklice, za katere bi bilo neracionalno izobraževati častnike v okviru vojaške akademije.

Izobraževanje na vojaških akademijah ima predvsem naslednje cilje:

- oblikovanje vojaškega voditelja,
- interdisciplinarnost znanj,
- psihofizična pripravljenost in,
- sprejemanje vrednostnega sistema vojaške organizacije.

V času šolanja na vojaških akademijah so študentje ali pripadniki vojaške organizacije ali pa imajo samo status študenta.

Programi so akreditirani in priznani v civilnem okolju (Belgija jih je akreditirala v šolskem letu 2009/2010 (Royal Military Academy), Španija pa v letu 2010/2011. Z javnim priznavanjem želijo zagotoviti javno priznano izobrazbo, kar je še zlasti pomembno ob izhodu častnika iz vojaške organizacije. Tako častnik ob zaključku petletnega šolanja dobi dve diplomi – vojaško in tehnično (Military education model Spain 2010).

Tudi na Slovaškem bo v študijskem letu 2011/2012 mogoč vpis v programe, ki so javno priznani (management vojaških sistemov, elektronika, logistika in inženirija) (Slovak Armed Forces Academy of General Milan Rastislav Štefanik 2010).

Vse države praviloma izobražujejo častnike na 1. stopnji v lastnih izobraževalnih institucijah, medtem ko za višje stopnje pošiljajo častnike tudi v tujino. To velja predvsem za manjše države. Tako Estonci 3. stopnjo (poveljniško-štabno) izobražujejo v povezavi z Baltic Defence college ali pa napotijo častnike v tujino. Prav tako pa izobraževanja potekajo tako znotraj javnih ustanov. V Belgiji izobražujejo tudi častnike Luksemburga in nekaterih afriških držav (Royal Military Academy 2010).

Pristopi držav pri povezovanju izobraževanja in veščinskem usposabljanju so različni. Tako imamo na eni strani nemški pristop, ko mora kandidat za častnika pred študijem uspešno opraviti šolanje v vojski, na drugi strani pa se lahko kandidati vključijo v vojaško akademijo ali v druge, civilne fakultete. V tem primeru vzporedno obiskujejo vojaške predmete in praktična vojaška usposabljanja. V Litvi in Estoniji je eden od pogojev tudi odslužen vojaški rok (Paile 2010, 69).

Prav tako so nekatere države oblikovale posebne programe, s katerimi bodoči častniki po končanem civilnem izobraževanju (specifični poklici, kot je zdravnik, pravnik) pridobijo vojaška znanja (Češka, Francija, Belgija).

Uveljavljeni so tudi pristopi, ko se kandidat lahko vključi v poseben program po zaključenem izobraževanju na civilni instituciji (v to okolje lahko poleg Francije, ki to možnost ima, ni pa uveljavljena kot glavni model, štejemo tudi Slovenijo).

TABELA 7. 2: Primerjalna tabela osnovnega izobraževanja častnikov¹³

	Ločenost akademskega in veščinskega šolanja	Sočasno izobraževanje – akademija in veščina	Izmenjavanje akademskega in veščinskega šolanja	Vzporedni študij
Belgija			X	
Bolgarija				X
Češka		X		
Danska		X ¹⁴		
Estonija				X
Francija			X	
Grčija			X	
Italija			X	
Litva				X
Luxemburg ¹⁵				
Madžarska		X		
Nemčija	X			
Nizozemska			X	
Poljska				X
Portugalska				X
Romunija			X	X
Slovaška			X	
Slovenija	X			
Španija				X
VB		X ¹⁶		

Vir: The European Military Higher Education Stocktaking Report 2010

¹³ V analizi so zajeti le podatki za kopensko vojsko.

¹⁴ Pred vključitvijo so kadeti v vojaški strukturi kot vojaki. Izobrazba ni javno priznana.

¹⁵ Luxemburg nima razvitega lastnega izobraževanja.

¹⁶ V Veliki Britaniji poteka izobraževanje ločeno, hkrati pa del akademskega izobraževanja poteka v okviru akademij.

7.3 Struktura izvajalcev

Izobraževanje častnikov izvajajo tako civilni kot vojaški predavatelji, ki izpolnjujejo zahteve izobraževalnega procesa. Vojaški predavatelji so povezani z vojaškim okoljem. Tako na Portugalskem vojaške predavatelje izbira poveljnik šole (Lisbon Military Academy, Eua Evaluation Report 2007).

Glede na predmete so nosilci vojaških predmetov predvsem vojaki, medtem ko so nosilci splošnih predmetov civili. Kjer se v okviru študija izmenjava večinski del (kot V Nicolae Bălcescu" Land Forces Academy v Romuniji), so vključeni tudi inštruktorji – vojaki (Land Forces Military Academy Romunija 2010).

Še posebej je zanimiv pristop baltskih držav, kjer se zavedajo pomanjkljivosti v izvajalskih kadrih. Prav zato so izrazili potrebo tako do članic NATA kot EU, da zagotovijo inštruktorje (izvajalce). Na tak način bi izboljšali povezljivost vojska baltskih držav znotraj NATA in EU (Baltic Defence College Development Plan 2010-2016 2010).

Vključenost civilnih strokovnjakov (ali v okviru vojaške šole ali v povezavi s študijem na civilnih izobraževalnih institucijah) pomembno zaznamuje tudi tip izobraževanja. govorimo o treh osnovnih tipih izobraževalnih sistemov: konvergentnem, divergentnem in tranzicijskem (Caforio 2006). Poleg kriterijev, kot je sistem selekcije za vstop v izobraževanje, ločenost (povezanost) procesa civilnega in vojaškega izobraževanja, priznanost diplome v družbi, tip socializacije, pomembno vlogo igrata struktura izvajalcev (civili ali učitelji) in prevladujoči predmeti (vojaški ali splošni). Spodnja tabela kaže tipe izobraževalnih sistemov v obravnavanih državah.

TABELA 7. 3: Umestitev držav v konvergentno/divergentni model izobraževanja častnikov

	Konvergentni	Divergentni	Tranzicijski
Države	Italija, Nemčija, Slovenija ¹⁷	Bolgarija, Poljska, Grčija, Velika Britanija, Portugalska, Estonija, Romunija	Francija, Češka, Nizozemska, Belgija, Slovaška, Litva, Španija, Madžarska

Vir: Nuciari 2003

7.4 Povezanost z nevojaškim sistemom izobraževanja

Vse države izkoriščajo znanja in razvitost nevojaškega sistema izobraževanja. To še zlasti velja za tista specifična področja, kjer je ali neekonomično ali celo nemogoče izoblikovati lasten sistem. V določeni meri gre tu za častnike v tehničnih rodovih, še zlasti pa je tak pristop značilen za medicino.

Povezava med sistemi je zelo različna. Npr. v angleškem sistemu vzporedno s študijem bodoči častniki pridobivajo osnovna vojaška znanja in veščine vodenja v okviru posebnih enot – v Veliki Britaniji University Officer Training Corps (UOTC) (University Officer Training Corps 2010), kjer so njihove obveznosti predvsem ob vikendih in poletnem in zimskem času. Drugačen pristop so izbrali na Češkem, kjer so vojaške fakultete odprte tudi civilnim študentom (Military schools; Czech Republic 2010).

Tudi v Litvi je sistem medsebojno povezan, saj poleg izobraževanja na njihovi vojaški akademiji bodoči častniki pridobivajo znanja na njihovih civilnih fakultetah (Lithuania Armed Forces 2010).

¹⁷ Slovenija še vedno ni akreditirala programa Šole za častnike.

Francoski pristop, kjer je njihova tehnična fakulteta (The Ecole Polytechnique) prešla iz vojaškega v javno šolstvo in na kateri so le posamezni študentje bodoči častniki, kaže na spreminjanje pristopa od zaprtega (elitnega) izobraževanja častnikov v vse bolj povezan in odprt sistem (Military academy 2010).

7.5 Izobraževanje v tujini

Zlasti v manjših državah, kjer je izobraževanje lastnih kadrov neekonomično (premajhno število študentov ali nerazvitost posameznih vsebin), uveljavljajo model, kjer je kot sistemska rešitev umeščeno izobraževanje v tujih institucijah. V Estoniji pošiljajo častnike zlasti na Finsko. Tako se je že preko 200 častnikov in podčastnikov izobraževalo na Finskem (Estonian Defence Forces – Military Education 2010). V evropskem prostoru naj bi bilo po podatkih v izmenjavo vključenih 3,6 % študentov v letu 2008/2009 (Paile 2010, 96). Tu so vključene krajše izmenjave študentov, ne pa izvedba celotnega šolanja.

Bogato prakso imajo tudi na francoski vojaški akademiji, kjer pozitivne izkušnje izmenjave z ameriškimi študenti nadgrajujejo z vključevanjem norveških študentov (NU, St-Cyr Students Participate in Exchange 2010). Prav tako francoski študentje del šolanja opravijo v Kanadi.

Možnosti izobraževanja v tujini – na Švedskem – je sistemsko omogočila tudi Latvija, kjer lahko častnik po zaključenem vojaškem izobraževanju v tujini sklene pogodbo o delu. Če njihova izobrazba ni priznana kot višja (visoka), lahko v vojski napredujejo le do čina stotnika (Jurgeláns 2010).

Kako obširna (ali pa omejena) je izmenjava, kažejo naslednji podatki:

TABELA 7. 4: Izmenjava kadetov med državami¹⁸

	Države pošiljateljice	Države gostiteljice	Povprečno število študentov letno
Kopenska vojska	Bolgarija, Romunija, Latvija, Francija, Nemčija, Luxemburg, Estonija	Grčija, Francija, Nemčija, Češka, Belgija, Velika Britanija	15
Mornarica	Estonija, Bolgarija, Nemčija, Francija, Poljska	Grčija, Nemčija, Francija, Latvija, Velika Britanija	6

Vir: The European Military Higher Education Stocktaking Report 2010, 119

Da je izobraževanje častnikov zahtevno (pa tudi drago) kaže luxemburški pristop, kjer šolajo svoje častnike v Belgiji in Franciji (The Luxembourg Army 2010).

7.6 »Vojaški ERASMUS«

Posamezne države izmenjujejo študente in omogočajo študij tudi za bodoče častnike iz drugih držav, zelo neradi pa pošiljajo svoje kadete v tujino. Kako zaprti so sistemi osnovnega izobraževanja častnikov, kažejo tudi problemi pri povezovanju vojaških akademij in izmenjavi študentov v okviru evropskega modela ERASMUS. Do premika je prišlo leta 2010, ko sta bila sprejeta dva sklepa, ki sta vplivala na izvajanje programa izmenjave kadetov:

- poenostavljeni so postopki izmenjave in odpravljene administrativne ovire,

¹⁸ V zgornji tabeli niso vključene države, ki nimajo razvitih lastnih izobraževalnih zmogljivosti in so prisiljene svoje kadre šolati v tujini.

- uveljavljen je pregleden kreditni sistem po vzoru bolonjskega ECTS¹⁹. S tem je formalno vzpostavljen sistem medsebojnega priznavanja študijskih obveznosti (European young officers exchange scheme 2010).

»Vojaški ERASMUS« se predvsem konkretizira v okviru »Evropske iniciative o izmenjavi mladih častnikov«. V letu 2009 je bil že oblikovan (in izveden) prvi mednarodni program (tečaj), ki se ga je udeležilo 39 študentov (kadeti) iz 18 evropskih držav. Pomemben korak pa je bil storjen s strani Španije v letu 2010, ko so v okolju treh španskih vojaških akademij izvedli program, ki je bil vrednoten po sistemu ECTS (3 točke). Tečaj je bil analiziran in predstavlja pomembno izhodišče za oblikovanje programov v prihodnje; ne samo v državah, ki bi take tečaje izvajale, temveč tudi v procesu prenov nacionalnih programov. Pokazalo se je namreč, da je problem povezovanja v največji meri odvisen od povezljivosti (uporabnosti) vsebin v okviru nacionalnega modela izobraževanja častnikov.²⁰

TABELA 7. 5: Tečaji v okviru evropske iniciative o izmenjavi mladih častnikov

	Leto	Število držav	Število udeležencev	Trajanje izobraževanja
Portugalska	2009	18	39	1 teden
Španija	2010	14	86	3 tedne

Vir: La CERCA

Pomembno je, da so izvajalci prišli iz mednarodnega okolja, hkrati pa so bili predavatelji tako vojaki kot tudi civili (Paile 2010), kar kaže spodnja razpredelnica.

¹⁹ European Credit Transfer and Accumulation System

²⁰ Med 86 udeleženi študenti jih je bilo 34 iz Španije, 6 študentov iz Nemčije, Grčije, Italije, Poljske in Portugalske, 4 iz Belgije in Švedske, po dva iz Bolgarije, Slovenije in Nizozemske ter po eden iz Cipra in Madžarske.

TABELA 7. 6: Struktura izvajalcev pri izvedbi tečajev

	Vojaki	Civili	Skupaj
Španci	21	7	28
Tujci	7	5	12
Skupaj	28	12	40

Vir: Paile, S. Common Security and defence policy modules – external evaluation report 2010

V okviru Evropske iniciative za izmenjavo mladih častnikov (MILITARY ERASMUS) so bili oblikovani trije cilji, ki bodo v bodoče osnova za širitev procesa izmenjave bodočih častnikov (Military Erasmus to commence in 2009):

- oblikovana bo skupna podlaga (baza), v okviru katere bo prihajalo do povezav in izmenjav. S podatki bo upravljala Sekretariat Evropske akademije za varnost in obrambo (ESDC);
- izmenjava tako slušateljev kot izvajalcev izobraževanja, ki naj ne bi bila vezana samo na »spoznavanje«, temveč naj bi trajala vsaj 1 semester;
- oblikovanje skupnih modulov kot podlage za izmenjavo.

Povezovanje med državami pa ne poteka samo na področju izobraževanja častnikov, temveč tudi na področju raziskav (na izobraževalnem področju). Pri izmenjavi izkušenj in krepitvi izmenjav pomembno vlogo igrajo ustvarjene povezave v okviru Evropskega varnostnega in obrambnega kolidža (European Security and Defence College). Povezave predvsem podpirajo bilateralno sodelovanje (European Security and Defence College - ESDC).

TABELA 7. 7: Povezovanje institutov z ESDC

	Število institutov, ki so povezani z ESDC	Opomba
Belgija	4	
Bolgarija	2	
Češka	1	
Estonija	1*	Baltic Defence College
Francija	1	
Grčija	2	
Italija	1	
Latvija	1*	Baltic Defence College
Litva	1*	Baltic Defence College
Madžarska	1	
Nemčija	1	
Nizozemska	1	
Poljska	2	
Portugalska	1	
Romunija	1	
Slovaška	1	
Slovenija	1	
Španija	1	
VB	1	

VIR: European Security and Defence College - ESDC

Te povezave kažejo na interes sodelovanja v okviru EU, kar prav tako pomembno prispeva k izkoriščanju in povezovanju strokovnjakov iz različnih držav. Sodelovanje, ki je bilo še do pred kratkim izraz politične volje, postaja vse bolj odraz nuje in potrebe znotraj izobraževalnih in raziskovalnih institucij. Seveda pa proces povezovanja ne bo tako dinamičen kot mogoče kažejo dosedanji rezultati.

8 MOŽNE SMERI RAZVOJA SISTEMA VOJAŠKEGA IZOBRAŽEVANJA V PRIHODNOSTI

Slovenska vojska je v dosedanem razvoju sistema vojaškega izobraževanja dosegla nivo primerljivosti z ostalimi primerljivimi vojskami. Zahteve po znanjih, ki so posledica vedno hitrejšega napredka področja bojevanja (oborožitveni sistemi, tehnologija za podporo poveljevanja) na eni strani, na drugi pa vedno večja kompleksnost področja varnosti, postavljata ne samo pred Slovensko vojsko temveč slovensko družbo kot celoto, nove izzive. Ključno vlogo pri tem pa ima transnacionalnost kompleksnega ogrožanja varnosti (Prezelj 2005, 51). Pri tem pa je pomembno dejstvo, da se zaradi kompleksnosti varnostnega okolja vedno bolj briše meja med nalogami civilnih in vojaških struktur.

8.1 Podlage za nadaljnji razvoj vojaškega izobraževanja v RS

Zakonski in podzakonski ter drugi usmerjevalni akti določajo smeri razvoja vojaškega izobraževanja in usposabljanja kot temelja za zagotovitev ustrezne stopnje varnosti. Ključnega pomena za nadaljnji razvoj vojaškega izobraževanja in usposabljanja je v Obrambni strategiji zapisana posebna razvojna prioriteta – oblikovanje in uveljavljanje dopolnjenega celovitega sistema izobraževanja in usposabljanja kadrov za delo na obrambnem področju (Obrambna strategija). Prav tako pomembna je zahteva, da se s ciljem racionalne izrabe omejenih virov in zmanjšanja izhajajočega tveganja zagotovi čim večja vključenost in soodvisnost vojaške in civilne obrambe znotraj celotne strategije nacionalne varnosti.

Velikost in struktura bodoče SV bo morala zagotoviti izvajanje vseh nalog SV. Slednje velja tudi za naloge povezane z raziskavami, razvojem, vojaškim izobraževalnim sistemom (vključno z usposabljanjem) in delovanjem znotraj zavezništev. SV bo morala imeti sorazmerno veliko število višjega in visokega strokovnega kadra (Strateški pregled obrambe 2004, 35).

Sistem VIU vključuje pridobivanje in razvijanje vojaških znanj, sposobnosti, veščin in navad za izvajanje nalog za potrebe vojaške obrambe in drugih nalog SV. V sistemu VIU v SV poteka VIU posameznikov ter vojaško usposabljanje poveljstev in enot. Končni cilj VIU je zagotoviti usposobljene posameznike, enote in poveljstva kot celote. Sistem VIU je usmerjen k primerljivosti s sistemi vojska v zavezništvu ter povezljivosti z javnim izobraževalnim sistemom. Sistem VIU se dopolnjuje s programi javnega šolstva in programi tujih izobraževalnih ustanov. Sistem VIU podpira vojaška raziskovalno-razvojna dejavnost, njen nosilec je PDRIU (Srednjeročni obrambni program 2006, 51).

Konkretizacija zahtev kot podlage za nadaljnje korake pri razvoju sistema osnovnega VIU častnikov so naslednji razvojni cilji, zapisani v SOPR.

- Po oblikovanju in sprejetju modularnega študija se bo VIU kandidatov za častnike izvajalo v okviru dodiplomskega študija z do 25 kandidati. Do 15 kandidatov za častnike se bo šolalo po sedanjem principu.
- Za potrebe razvoja vojaške znanosti in izvajanje vojaških vsebin v okviru modularnega študija bo PDRIU oblikoval skupino predavateljev in asistentov ter demonstratorjev, ki bo izvajala pouk vojaških predmetov na dodiplomskem oziroma podiplomskem študiju.
- Raziskovalno razvojna dejavnost bo SV zagotavljala podlago za razvoj vojaške stroke in vojaških ved, programov VIU, razvoj vojaško strokovne literature in razvoj na področju izbora oborožitve in opreme. Dejavnosti bodo težiščno usmerjene v podporo doseganja operativnih zmogljivosti sil.
- Z razvojem študija na daljavo bo omogočeno vključevanje pripadnikom SV v razne oblike VIU.
- Z učenjem iz izkušenj bo usmerjan prenos lastnih kot tudi izkušenj NATA v delovanje SV. Predvsem bo pomembna povezava z NATO centrom učenja iz izkušenj (JALLC).

Na osnovi zgoraj navedenih podlag in sprememb v javnoizobraževalnem okolju je Slovenska vojska začela izvajati aktivnosti v smeri povezovanja vojaškega izobraževanja z javnim sistemom, predvsem pa je začela izvajati aktivnosti s ciljem javne verifikacije študija. Tako je že začela izvajati višje štabno šolanje častnikov v

povezavi s fakultetami (FDV, FL, FM). Prav tako pa je začela z izvajanjem aktivnosti v smeri ustanovitve izobraževalne institucije v SV.

Pomembna podlaga je tudi dosežena stopnja razvoja sistema, saj bo potrebno v prihodnje upoštevati (in odpravljati) ugotovljene pomanjkljivosti, hkrati pa spremljati procese v okviru zaveznitva in iskati možnosti za povezovanje v mednarodnem okolju.

8.2 Možnosti za nadaljnji razvoj vojaškega izobraževanja

Izhajajoč iz postavljenih usmeritev ter zakonskih možnosti, pa tudi ob upoštevanju trenutnega stanja in dosedanjih izkušnjah na področju VIU, so se v dosedanjih razpravah razvili različni pogledi na nadaljnje smeri razvoja. Poglede bi lahko strnil v dva pristopa z možnostjo dodatnih podvariant – kombinacij le teh:

1. nadgraditi obstoječi sistem VIU;
2. oblikovati lastno vojaško izobraževalno institucijo (vojaško akademijo).

Pristopi se razlikujejo tudi glede dinamike aktivnosti formiranja in postopnosti v smeri oblikovanja lastne izobraževalne institucije. Tako določeni strokovni krogi razmišljajo o naslonitvi na javne izobraževalne institucije (vojaški moduli) v prvi fazi, v drugi pa o razvitju lastne institucije.

Obstoječi sistem je preizkušen, prav tako pa se je v dosedanem delovanju SV pokazal kot primeren. Njegova prednost je prilagojenost potrebam SV in velika ekonomičnost (kadrovski in drugi viri se ne uporabljajo samo za izobraževanje, temveč tudi za operativno delovanje SV), ključna slabost pa je interen značaj pridobljenih znanj in nikakršna javna veljava pridobljenih diplom. To je še zlasti pomembno v času, ko v procesu profesionalizacije in oblikovanja vojaških poklicev prihaja do velikega gibanja kadrov (prihodi in odhodi). Interes tistih, ki se vključujejo v vojaške strukture, je v času službovanja pridobiti javno priznan certifikat.

Nadgraditev programov in oblik izobraževanja, s ciljem njihove večje uporabnosti tudi za ostale subjekte v nacionalnovarnostnem okolju, bi bila otežena, saj tudi zaradi prilagojenega načina in vsebin izobraževanja kot tak ni zanimiv za ostale subjekte (študij iz dela, pretežno vojaške vsebine).

8.2.1 Vojaški moduli v okviru javnih izobraževalnih ustanov

Vojaško izobraževanje v okviru vojaških modulov bi se oblikovalo predvsem v okviru tistih fakultet, ki ponujajo znanja uporabna v vojaški stroki. Izobraževanje na izbranih fakultetah bi se izvajalo na način, da poleg temeljnih predmetov, katerih nosilec je fakulteta, študentje poslušajo vojaške predmete in pridobivajo vojaška znanja in veščine. Tako bi študentje v okviru modula poslušali vse predmete, ki se trenutno poučujejo na Šoli za častnike. Zelo pomembna je povezava študija z usposabljanjem znotraj vojaške organizacije, saj posameznik vzporedno z izobraževanjem spoznava delovno okolje, istočasno pa poteka njegova socializacija in sprejemanje vojaškega vrednotnega sistema.

Izpostavil bom predvsem naslednje prednosti:

- izobrazba je javno priznana in zato pozitivno vpliva na odločitev za vojaški poklic in omogoča preprost prehod v druga delovna okolja (predvsem po zaključeni vojaški karieri);
- način študija podpira obvladovanje kompleksnosti okolja (kriz), v katerem sodobne vojaške organizacije delujejo;
- modularni študij skrajša čas študija (v strukturi sistema prihaja mlajši kader), saj vzporedno poteka tako vojaško kot civilno izobraževanje;
- nosilec izobraževanja so uveljavljene izobraževalne institucije z ustrezno razvitim raziskovalnim, pedagoškim in organizacijskim potencialom, v proces pa je kot enakovreden in nezamenljiv element vključena vojaška stroka (pa tudi inteligenca);
- bodoči pripadniki SV bi imeli možnost pridobiti izobrazbo (znanja) uporabna in priznana tudi v gospodarstvu (inženirji ...);
- Slovenska vojska bi imela možnost vplivati na programe in bi zagotavljala strokoven kader za izvajanje vojaških vsebin.

Tak sistem bi bil v celoti primerljiv s sistemi v evropskih državah, zlasti tistimi, za katere je značilno izmenjavanje vojaškega in civilnega izobraževanja.

Seveda pa ima predlagani sistem izobraževanja nekatere slabosti, ki pa so predvsem povezane z razvojem vojaške stroke in vojaškega poklica v celoti. Izpostavil bi predvsem slabšo povezavo med vojaško stroko in drugimi vsebinami v okviru programov. To pomanjkljivost bi bilo mogoče rešiti s kvalitetnim (in izhajajoč iz analiz ter evalvacij) programiranjem izobraževanja.

Tak način šolanja prinaša veliko prednosti, je pa v veliki meri povezan z ureditvijo statusa študenta v času šolanja in po končanem šolanju. Po moji oceni prinaša največ možnosti za šolanje kadrov, ne samo za potrebe SV (tudi pogodbeni rezerva), temveč tudi za pripravo kadrov znotraj nacionalnovarnostnega sistema (zaščita in reševanje, civilna obramba, različni organi kriznega upravljanja). Glede na doseženo stopnjo razvoja pa je tudi najlažje uresničljiv.

8.2.2 Lastna izobraževalna institucija

Ustanovitev javne izobraževalne institucije, to je vojaške fakultete, bi odprla možnost povezovanja fakultete z ostalimi domačimi in tujimi fakultetami. Vsebina študija bi bila bistveno bolj prilagojena potrebam vojaške stroke, zagotovljeni bi bili tudi pogoje za doseganje vzgojnih ciljev. Zagotovljeno bi bilo večje poenotenje znanja, pa tudi delež vojaških vsebin (tudi v okviru splošnih predmetov) bi bil (v primerjavi z modularnim študijem) lahko večji. Fakulteta bi bila nosilec tudi študija na 2. in 3. stopnji.

Fakulteta bi se glede na potrebe vojaške organizacije povezovala z ostalimi fakultetami, še zlasti pri izvedbi izobraževanja specifičnega kadra. Izobraževanje častnikov bi lahko potekalo po modelu izmenjavanja vojaških vsebin in akademskega študija ali po modelu vzporednega študija.

V okviru fakultete bi bilo nujno ustanoviti lastno raziskovalno dejavnost. Raziskovalna dejavnost je ključnega pomena za razvoj vojaške znanosti pa tudi razvijanje akademskih kadrov v vojaški znanosti.

Vojaška fakulteta bi častnikom lahko dajala znanja, ki jih potrebujejo častniki SV, hkrati pa bi omogočala razvoj veščin na obrambnem pa tudi varnostnem področju. Fakulteta bi dajala znanja s področja voditeljstva, kar je ključnega pomena za razvoj kadrov v kriznem managementu. Znanja s področja dela z ljudmi in drugih družboslovnih področjih bi bila ustrezna podlaga za opravljanje nalog ne samo v okviru vojaške organizacije, temveč tudi na civilnih področjih.

Fakulteta bi se lahko povezala z drugimi vojaškimi izobraževalnimi ustanovami v tujini, predvsem tistimi, s katerimi smo do sedaj vzpostavili dobre povezave in ki so nam blizu tudi po organiziranosti.

Izpostavil bi naslednje prednosti, ki jih prinaša ustanovitev vojaške fakultete:

- z ustanovitvijo vojaške fakultete bi se okrepil pomen in vloga vojaške znanosti v družbi in v tej povezavi drugačen (pozitiven) odnos do vojaškega poklica in vojske;
- okrepil bi se pomen vojaških znanj znotraj vojaškega, pa tudi nacionalnovarnostnega sistema,
- vzpostavljena bi bila možnost za enakovredno povezovanje z drugimi izobraževalnimi institucijami (doma in v tujini);
- raziskovalna in razvojna dimenzija bi pozitivno pripomogli k nadaljnjemu razvoju SV;
- pospešili bi razvoj lastne vojaške inteligence.

Seveda pa se pri formiranju vojaške fakultete pojavljajo problemi, pa tudi negativnosti:

- v Sloveniji nimamo lastnega akademskega kadra, ki bi lahko poučeval vojaške vsebine, zato bi se morali zlasti v začetnem obdobju povezati s tujimi ustanovami;
- zaradi specifičnega področja obrambe in pomanjkanja ustreznega kadra bi bil začetek delovanja fakultete povezan z iskanjem potrebnih nosilcev programov, kar bi lahko negativno vplivalo na kvaliteto fakultete in s tem posledično nizek ugled le-te v širši (pa tudi strokovni) javnosti;

- zaradi pomanjkanja lastnih kadrov (predvsem s področja vojaških ved) obstaja nevarnost oblikovanja programov, s katerimi ne bi dosegli zelenega napredka pri razvijanju kadrov za delovanje na obrambnem področju;
- dosežena odprtost in dosežena širina znanj slovenskih častnikov bi lahko zaradi izobraževanja (in vzgoje) v vojaškem, zaprtem okolju, postala problem in bi negativno vplivala na kvaliteto vstopne populacije (ki je že tako vedno bolj omejena);
- finančno bi bila ta možnost dražja in bi prav tako vplivala na tiste izobraževalne institucije, ki so danes močno vpete v proces izobraževanja častnikov.

8.2.3 Nadgraditev obstoječega sistema

Izhajajoč iz analize stanja sistema in pristopov v evropskih državah se kot tretja možnost (najbolj preprosta) ponuja nadgraditev trenutno uveljavljenega modela osnovnega izobraževanja častnikov. Spremembe bi morale biti usmerjene predvsem v naslednje cilje:

- v okviru študija bi se morali kandidati že srečevati z vojaškim okoljem, vrednotami in veščinami. Praktična usposabljanja pred, med in po študiju bi morala biti umeščena v sistem (opravljen TVSU za častnike po vzoru pristopa povezovanja študija obramboslovja);
- po končanem študiju na fakulteti bi morali v okviru Šole za častnike pridobiti ustrezna strokovna, predvsem temeljna vojaška znanja. To šolanje ne bi smelo biti usmerjeno samo v prakso, temveč bi moralo dajati ustrezno akademsko podlago za višje stopnje izobraževanja. Izvajalci programa bi morali biti akademsko izobraženi nosilci iz vojaških struktur, ki bi poleg pedagoškega dela izvajali tudi raziskovalno dejavnost;
- po končanem izobraževanju v Šoli za častnike po programu, ki bi bil ustrezno akreditiran v bolonjskem sistemu, bi morala SV organizirati veščinsko usposabljanje kot pripravo na konkretno dolžnost (za poveljnika voda). Ta priprava bi lahko temeljila na trenutnem modelu – programu Šole za častnike;
- osnovno vojaško izobraževanje bi bilo v povezavi z naslednjimi stopnjami tudi ustrezno ovrednoteno (2. bolonjska stopnja skupaj s štabnim izobraževanjem);

- častniki SV bi morali uspešno opraviti obveznosti, primerljive častnikom v evropskih – zavezniških vojskah;
- posamezne častnike, za katere ni možnosti (ali pa je predrago), bi morali šolati v tujini.

9 VERIFIKACIJA HIPOTEZ IN SKLEP

V nalogi sem si zastavil naslednje hipoteze:

1. Na razvoj sistema vojaškega izobraževanja častnikov so vplivale zgodovinske in doktrinarne determinante obrambne politike RS.
2. Model izobraževanja častnikov je primerljiv s sistemi v evropskih državah.
3. Možnosti pri povezovanju javnega in vojaškega izobraževalnega sistema so ustrezno izkoriščene.

Po preučitvi problema lahko kot osnovo za potrditev izhodiščne hipoteze ugotovim naslednje:

1. Razvoj sistema vojaškega izobraževanja častnikov je bil pomembno determiniran z zgodovinskimi izhodišči. Sistem v 20. letih obstoja še vedno ni presegal zahtev, ki so bile postavljene v času naborniške in z rezervo popolnjevane strukture. Doktrinarne podlage so vplivale na spreminjanje sistema. To vplivanje in usmerjanje je bilo nedosledno in pomanjkljivo, kar kaže na nezavedanje pomena izobraženosti častnikov za delovanje obrambnega sistema pa tudi na nezavedanje pomena vojaške inteligence za zagotavljanje nacionalne in mednarodne varnosti.

2. Model izobraževanja častnikov SV je le delno primerljiv s sistemi evropskih držav, ki so članice NATA. Glavna pomanjkljivost je na področju izvajalcev (kvalitete) temeljnih vojaških predmetov in posledično nižja in neprimerljiva vojaška usposobljenost. Pomembna razlika izhaja iz nepriznanosti vojaške izobrazbe v civilnem okolju in izobraževalnem sistemu.

3. Možnosti povezovanja javnega in vojaškega izobraževalnega sistema niso ustrezno izkoriščene. Dejansko gre za ločeno in nepovezano delovanje obeh sistemov, ki ne išče (razen v redkih primerih) skupnih in usklajenih rešitev, temveč se bori za lastne interese in ne izkorišča sistemskih možnosti.

Zato lahko le **delno** potrdim izhodiščno hipotezo:

Slovenska vojska je na osnovi znanj in izkušenj oblikovala sistem izobraževanja častnikov, ki **ni v celoti primerljiv** evropskim vojskam, ki je **delno** povezan z javnim izobraževalnim sistemom in **delno** podpira nadaljnji razvoj SV in njeno sposobnost zagotavljanja nacionalne varnosti RS.

Odzivanje na spremembe v sistemih izobraževanja častnikov v državah članicah NATA sledi naslednjim ciljem:

- dvigniti sposobnost v okviru večnacionalnih struktur (enot, poveljstev),
- izboljšati sposobnost odločanja v okolju, ki je nepredvidljivo in kjer meja med bojno črto in zaledjem ne obstaja,
- častniki morajo imeti visoko tehnološko znanje, hkrati pa morajo biti sposobni delovati v »politično« zahtevnem in občutljivem okolju,
- imeti morajo odlično vojaško znanje predvsem pri vodenju modulno oblikovanih enot,
- biti morajo pripravljene na vseživljenjsko učenje.

Pristopi različnih držav članicah NATA so različni, a vendarle podobni. Izhajajo na eni strani iz zgodovinskih dejstev, na drugi strani pa iz vloge vojske in njene velikosti (tudi finančne moči države). Podobnost pa se kaže predvsem na naslednjih področjih:

- vse države stalno spremljajo razvoj drugih, se učijo iz lastnih in izkušenj drugih in dajejo ključni poudarek znanju;
- vojaško izobraževanje vse manj postaja domena vojaške organizacije, saj je potrebno izkoristiti vse (vedno bolj omejene) vire in doseči odličnost;
- povezanost sistemov izobraževanja se kaže tako v okviru nacionalnega kot tudi mednarodnega okolja;
- vojaški in civilni del vedno manj tekmujeta (kot konkurenčna) temveč se dopolnjujeta in povezujeta;
- vojaško okolje izobraževanja je vedno bolj odprto za druge udeležence, prav tako je izobrazba umeščena v celoten sistem (ne samo nacionalen, temveč tudi mednarodni – EU).

Države članice NATA težijo k razvijanju sistema osnovnega izobraževanja častnikov, kjer ne govorimo o nadgrajevanju javnega sistema z vojaškim ali obratno, temveč gre za sinergijo med javnim in vojaškim sistemom izobraževanja, ki vedno bolj presega nacionalne okvire.

Republika Slovenija bo primorana sprejeti izziv in nadoknaditi zamujeno v preteklosti. Poleg pomanjkljivosti obstajajo tudi prednosti in prav te je potrebno izkoristiti. Tudi znanja imajo – tako pripadniki SV kot tudi akademsko izobraženi kadri na fakultetah – dovolj. Postavlja se samo vprašanje, ali za to zahtevno nalogo obstaja tudi interes!

10 LITERATURA

Abrahamsson, Bengt. 1972. *Military Professionalization and Political Power*. Beverly Hills, London: Sage.

Baltic Defence College Development Plan 2010-2016. Dostopno prek: http://www.bdcol.ee/files/files/documents/BALTDEFCOL_DevPlan_2010_MAY.pdf. (10. 8. 2010).

Barrett, Jim. 2009. *Modern Developments in Defense Education*. Dostopno prek: <http://www.pfpconsortium.org/file/modern-developments-in-defense-education-by-jim-barrett>. (20. 9. 2010).

Bolonjska deklaracija. Dostopno prek: http://www.google.si/search?q=bolonjska+deklaracija&hl=sl&rlz=1T4SKPB_enSI387SI387&ei=qbzKTle7D8W0swbq6lipAQ&start=40&sa=N. (2. 12. 2010).

Bologna Process Stocktaking Report 2009. Dostopno prek: http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/conference/documents/Stocktaking_report_2009_FINAL.pdf. (20. 12. 2010).

Brejc M., Širok K, Jurič Rajh A. 2008. Teoretična izhodišča in okvir ugotavljanja in zagotavljanja kakovosti v vzgoji in izobraževanju v Sloveniji. V *Študija nacionalnih in mednarodnih pristopov h kakovosti v vzgoji in izobraževanju*. Ur. Mateja Brejc (10-34). Ljubljana: Šola za ravnatelje.

Buckley, Roger, Caple, Jim. 2004. *The Theory and Practice of Training*. London: Kogan Page.

Caforio, Giuseppe. 2006. Military Officer Education. V *Handbook of the Sociology of the Military*. Ur. Giuseppe Caforio, 255-278. New York: Springer.

Council of EU. Summary of remarks by Javier SOLANA, EU High Representative for the Common Foreign and Security Policy, at the informal meeting of EU defence ministers. Dostop prek:

http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/en/discours/103164.pdf (27. 1. 2011).

Čakš, Rok. 2003. *Zaposlovanje študentov obramboslovja*. Diplomsko delo. Ljubljana: FDV.

ERASMUS. Dostop prek

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/10/768&format=HTML&aged=0&language=SL&guiLanguage=fr>. (20. 10. 2010).

Estonian Defence Forces - Military Education. Dostop prek:

http://www.mil.ee/index_eng.php/?s=valjaope. (10. 8. 2010).

European Security and Defence College. Dostop prek:

<http://esdc.mil-edu.be/index.php/network>. (10. 11. 2010).

European young officers exchange scheme ("Military Erasmus"). Dostop prek:

http://www.assembly-weu.org/en/documents/Fact%20sheets/11E_Military_ERASMUS_rev.pdf?PHPSESSID=f71375b225fdcd874ebb125c2af14e78. (20. 8. 2010).

Foot, Peter. 2001. European Military Education Today. *Baltic Defence Review no 5 Vol 2001*.

Foot, Peter. 2002. European Military Education Today. V Kennedy, Gregory C. in Keith Neilson: *Military education Past, Present, and Future*. Westport: Praeger Publishers.

Formalno – pravna uveljavitev vojaških poklicev. 2007. GŠ SV, 804-3/2007-34.

Furlan, Branimir. 2006. *Vojaška doktrina*. Ljubljana: Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje, založba Defensor.

Grašič, Mojca. 2008. Osnovno šolanje častnikov. V *Bilten slovenske vojske*. 2008 (10/1), 25 - 40.

Grizold, Anton. 2006. Rekonceptualizacija natovega preoblikovanja:naslednji krog. V *Varnost v postmoderni družbi*, ur. Marjan Malešič, 5 – 12. Ljubljana: FDV.

Grizold, Anton. 2002. Nova evropska varnostna arhitektura. V *Nacionalna in mednarodna varnost*, ur. Marjan Malešič, 14-36. Ljubljana:FDV.

Grizold, Anton. 1999. *Obrambni sistem Republike Slovenije*. Ljubljana: Visoka policijsko-varnostna šola.

Hatendorf, John B. 2002. The Conundrum of military Education in Historic Perspektive. V Kennedy G. C. in Neilson K. *Military education, past, present, and future*. Westport, Connecticut, London: Praeger

Higher education in Estonia. Dostop prek:

[http://archimedes.ee/enic/ File/Higher_Education_in_Estonia_2010.pdf](http://archimedes.ee/enic/File/Higher_Education_in_Estonia_2010.pdf). (20. 12. 2010).

Hočevar, Iztok. 2002. Preoblikovanje vojaške industrije. V *Nacionalna in mednarodna varnost*. Ur. Marjan Malešič 210-226. Ljubljana: FDV.

Huntington, Samuel. 1998. *The soldier and the state: The teory and politics of civil-military relations*. London: The Belknap press of Harvard University press.

Italian military offers internships. Dostop prek:

<http://www.globalpost.com/dispatch/italy/100816/military-internships-italian-youths>. (10.10. 2010).

Jelušič, Ljubica. 2008. Kako lahko obramboslovje prispeva k povečanju profesionalnosti častnikov in častnic Slovenske vojske (razprava). v *Bilten slovenske vojske*. 2008 (10/1), 175- 182.

Jelušič, Ljubica. 2002. Konverzija Vojaštva: Perspektive uporabe po koncu hladne vojne. V *Nacionalna in mednarodna varnost*. Ur. Marjan Malešič (149-169). Ljubljana: FDV.

Jelušič, Ljubica. 1997. Legitimnost sodobnega vojaštva. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Jurgeláns, Valdis. Latvian armed forces: ground forces strategy transformation
Dostop prek:

http://www.army.cz/mo/obrana_a_strategie/2-2003eng/jurgelans.pdf. (10. 8. 2010).

Juvan, Jelena. 2005. Slovanska vojska v mirovnih operacijah. V *Mirovne operacije in vloga Slovenije*. Ur. Ljubica Jelušič (175 – 186). Ljubljana: FDV.

Kastelic, Gregor. 2008. Zgodovinski pregled izobraževanja in usposabljanja častnikov na slovenskem. *Bilten slovenske vojske*. 2008 (10/1), 11 – 24: MORS.

Kladnik, Tomaž. 2007. *Slovenska vojska v službi domovine*. Ljubljana: Defensor.

Kladnik, Tomaž. 2007a. Oblikovanje oboroženih sil in osamosvojitvena vojna 1991. *Studia Historica Slovenica. Letnik 7*, 1 – 2. Časopis za humanistične in družboslovne študije. Zgodovinsko društvo dr. Franca Kovačiča v Mariboru.

Kotnik-Dvojmoč, Igor. 2002. *Preoblikovanje oboroženih sil sodobnih evropskih držav*. Ljubljana: FDV.

Koncept sistema vojaškega izobraževanja in usposabljanja v Slovenski vojski, Ljubljana, Ministrstvo za obrambo, 9. 7. 2003, šifra: 811-01-6/03-4.

Kovačev, Simeon, Zdenko Matijašič, Josip Petrović. 2010. *Nastavno-obrazovni resursi i kapaciteti JNA*. Dostop prek:

http://www.google.com/search?hl=sl&lr=&rls=com.microsoft:sl:IE-SearchBox&rlz=117ADBF&q=related:hrcak.srce.hr/file/26481+Zakon+o+vojnim+%C5%A1kolama&sa=X&ei=-u9vS_GEJZSO_Ab62YDDBg&ved=0CDwQHZAj. (12. 1. 2010).

Krajnc, Viktor. 2007. *Naše korenine. Leto 1991 – čas osamosvajanja, groženj in vojne*. Ljubljana: Defensor.

Kramar, Martin. 1996. *Vojaška didaktika*. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo, Uprava za razvoj.

Kranjc, F. Marijan. Odgovor na tri odzive. *Vojnozgodovinski zbornik* števil. 12/2003 dostop prek: <http://users.volja.net/marijankr/Z08-odzivi.html>. (10. 2. 2010).

Kranjc, F. Marijan. 2005. *Slovenska vojaška inteligenca*. Grosuplje: Grafis Trade.

Kummel, Gerhard. 2006. A Soldier Is a Soldier Is a Soldier!? The Military and Its Soldiers in an Era of Globalization. V *Handbook of the Sociology of the Military*. Ur. Giuseppe Caforio, 417-444. New York: Springer.

La CERCA. The Spanish official academies inaugurate the "military ERASMUS"

Dostop prek:

http://en.lacerca.com/news/espana/spanish_academies_military_erasmus-56087-1.html. (22. 12. 2010).

Land Forces Military Academy Romunia. Dostop prek:

Http://www.armyacademy.ro/english_version.html. (20. 7. 2010).

Lisbon military academy eua evaluation report. 2007. Dostop prek:

<http://www.dges.mctes.pt/NR/rdonlyres/68435AED-89FC-4F6C-B273-6D32F8E05A2B/2827/MilitaryAcademyFinalReport.pdf>. (10. 8. 2010).

Lithuania Armed Forces. Dostop prek: <http://kariuomene.kam.lt/en/personnel.html>. (10. 8. 2010).

Malešič Marjan, Jelušič Ljubica, Veglič Vinko, Garb Maja, Juvan Jelena, Grošelj Klemen. 2006. Stališča slovenske mladine do vojaškega poklica. V *Varnost v postmoderni družbi*. Ur. Marjan Malešič (139-208). Ljubljana: FDV

Manigart, Philippe. 2006. Restructuring of the Armed Forces. V *Handbook of the Sociology of the Military*. Ur. Giuseppe Caforio, 232-344. New York: Springer.

Markovič, Zvezdan. 2007. *Jugoslovanska ljudska armada 1945-1991*. Ljubljana: Defensor.

Mikulič, Albin. 2005. *Uporniki z razlogom*. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo, PDRIU.

Military academy . Dostop prek: <http://en.academic.ru/dic.nsf/enwiki/12312>. (8. 9. 2010).

Military education model Spain. Dostop prek: <http://www.mde.es/en/escuelas/modelo/>. (10. 9. 2010).

Military Erasmus to commence in 2009. Dostop prek: <http://www.europolitics.info/dossiers/defence-security/military-erasmus-to-commence-in-2009-art150665-52.html>. (10. 12. 2010).

Military schools. Czech Republic. Dostop prek: <http://www.vojenskaskola.cz/en/isms/Pages/default.aspx>. (20. 10. 2010).

Moskos, Charles. 2005. The postmodern military. V *Sodobno vojaštvo in družba*, ur. Anton Bebler, 313-322. Ljubljana: FDV.

Moskos, Charles C. Williams, John Allen. & Segal, David R. 2000. *The Postmodern Military: Armed Forces after the Cold War*. Oxford: University Press.

Netherlands Defence Academy. Dostop prek: <http://www.onderzoekinformatie.nl/en/oi/nod/organisatie/ORG1242309>. (20. 6. 2010).

Nuciari, Marina. 2006. Models and Explanations for Military organization: An Updated Reconsideration. V *Handbook of the Sociology of the Military*. Ur. Giuseppe Caforio, 61-86. New York: Springer.

Nuciari, Marina. 2003. Military academies, cadets, and officer training. V *Armed forces and international security – global trends and issues*. Ur. Jean Callaghan, Franc Kernic, 287-291. LIT VERLAG: Munster.

NU, St-Cyr Students Participate in Exchange Program. Dostop prek: http://www.norwich.edu/about/guidon/story_9.html. (10. 8. 2010).

Oblak Flander, Apolonija. 2008. *Demografska slika Slovenije in EU-27*. Dostop prek: <http://osha.europa.eu/fop/slovenia/sl/ppt/SI-OBLAK%20FLANDER.ppt#627,11>, Demografska slika Slovenije v prihodnosti? (20. 1. 2011).

Obramba. Letnik 43. Intervju s polkovnikom Dobranom Božičem. *Revija Obramba*. marec 2011.

Obrambna strategija. 2001. Vlada republike Slovenije, 820-00/2001-1.

Obreht, Aleš. 2009. *West Point in dileme vojaškega šolstva v Sloveniji*. Diplomsko delo: FDV.

Paile, Sylvain. *Military cultures and education: harmonizing or standardizing Europe?* Dostop prek: <http://orbi.ulg.ac.be/bitstream/2268/70557/1/Univers%20Strategic%20%28article%20Paile%29.pdf>. (12. 12. 2010).

Paile, Sylvain. 2010. *Common Security and defence policy modules – external evaluation report*. Dostop prek: <http://www.emilyo.eu/forum/index.php?topic=87.msg134#msg134>. (12. 12. 2010).

Prezelj, Iztok. 2005. *Nacionalni sistem kriznega menedžmenta*. Ljubljana: FDV.

Projekt PROVOJ – poklicna vojska dopolnjena s pogodbeno rezervo
Dostop prek: <http://pmi.epf.uni-mb.si/old/SLO/provoj.htm>. (12. 2. 2010).

Resolucija o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske; 2004. Dostop prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200489&stevilka=4023>. (3. 1. 2010).

Resoluciji o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije (ReSNV-1). 2010. UrL RS, 27/2010 z dne 2. 4. 2010.

Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije. 2001. Dostop prek: http://www.gov.si/sova/media/resolucija_nv.pdf. (2. 1. 2010).

Resolucija o izhodiščih nacionalne varnosti RS (UrL RS 71/93).

RMS Sandhurst. Dostop prek: http://www.army.mod.uk/training_education/training/17057.aspx/. (10. 9. 2010).

Royal Military Academy. Dostop prek: <http://www.rma.ac.be/en/rma%20%20academic%20partnerships.html>. (20. 6. 2010).

Rot, Nataša. 2007. *Vloga poveljniško štabne šole v razvoju kadrov Slovenske vojske*. diplomsko delo. Celje: Fakulteta za logistiko.

Slapar, Janez. 2004. *Priprave Teritorialne obrambe od oktobra 1990 do napada*. V *Vojaška zgodovina* 2/04 (8), 5-14.

Slovak Armed Forces Academy of General Milan Rastislav Štefanik Dostop prek: http://www.aos.sk/index_eng.php?page=vysokoskolske_stud. (10. 9. 2010).

Soeters Joseph L. Winslow Donna J. Weibull Alise. 2006. *Military Culture*. V *Handbook of the Sociology of the Military*. Ur. Giuseppe Caforio, 237-254. New York: Springer.

Srednjeročni obrambni program 2005 – 2010, (2005), MO RS številka: 802-00-1/2004-89, Ljubljana, 22. 6.2005.

Srednjeročni obrambni program 2007 – 2012, (2006), MO RS številka: 803-2/2006-58, Ljubljana, 27.11.2006.

Strateški pregled obrambe 2002/2003 z vizijo razvoja do leta 2015 (2004)
šifra: 802-00-15/2003-19 , Ministrstvo za obrambo, Ljubljana, 12. 3. 2004.

The International Society of Military Sciences. Dostop prek:
<http://www.isofms.org/pagina/home.html>. (20. 7. 2010).

The Luxembourg Army. Dostop prek:
<http://www.mnhm.lu/pageshtml/luxembourgarmy.php#11B>. (10. 9. 2010).

Učni program Šole za častnike SV. MORS, 603-31/2008-80 z dne 17. 7. 2008.

University Officer Training Corps. Dostop prek:
<http://www.army.mod.uk/UOTC/5458.aspx> UOTC. (20. 9. 2010).

Ustanovni elaborat za formiranje izobraževalne institucije v SV. PDRIU, 603-28/2007-3.

Vrhunc, Matjaž. 1995. *Možnosti vojaka v boju*. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo, Uprava za razvoj.

Zabukovec, Stojan. 2008. Razvoj nadaljevalnega vojaškega izobraževanja in usposabljanja častnikov SV in primerjava z nekaterimi tujimi izkušnjami. *Bilten slovenske vojske*. 2008 – 10/št. 1. 135 – 160. Generalštab SV.

Zakon o obrambi in zaščiti, UrL RS 15/91. Dostop prek:
http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r02/predpis_ZAKO532.html. (27. 12. 2010).

Zakon o obrambi (ZObr), (UrL RS, 82/1994). Dostop prek:
http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r02/predpis_ZAKO532.html. (10. 8. 2010).

Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o obrambi. Uradni list RS, št. 47/2002, 29. 5. 2002. Dostop prek: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=36663>. (5. 8. 2010).

Zakon o obrambi (ZObr). Uradni list RS, šte. 103/2004 z dne 23. 9. 2004. Dostop prek: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=36663>. (5. 11. 2010).

Zakon o visokem šolstvu. Neuradno prečiščeno besedilo ZViS-NPB5. (2009). Dostop prek: <http://www.dz-rs.si/index.php?id=101&sm=k&q=zakon+o+visokem&mandate=-1&unid=UPB|233CC0BBD4001F20C125766B002560DC&showdoc=1>. (15. 11. 2010).

Zgaga, Pavel. *Izobraževanje in izobraževalni sistem*. Dostop prek:
<http://www.slovenijajutri.gov.si/fileadmin/urednik/dokumenti/zr.pdf>. (10. 8. 2010).

Zgaga, Pavel. 2009. Edukacija za 'boljši svet': od kozmopolitizma preko internacionalizma do globalizma. Dostop prek:
http://www.pei.si/UserFilesUpload/file/zalozba/ZnanstvenaPorocila/20_09_educacijeZaBoljsiSvet.pdf. (20. 1. 2011).

Žabkar, Anton. 2005. Vojaška znanost, obramboslovje in varnostne študije V *Sodobno vojaštvo in družba*, ur. Anton Bebler, 11-44. Ljubljana: FDV.

Žabkar, Anton. 2008. Ahilovi peti sistema izobraževanja častnikov (razprava). *Bilten slovenske vojske*. 2008 (10/1), 131- 134.

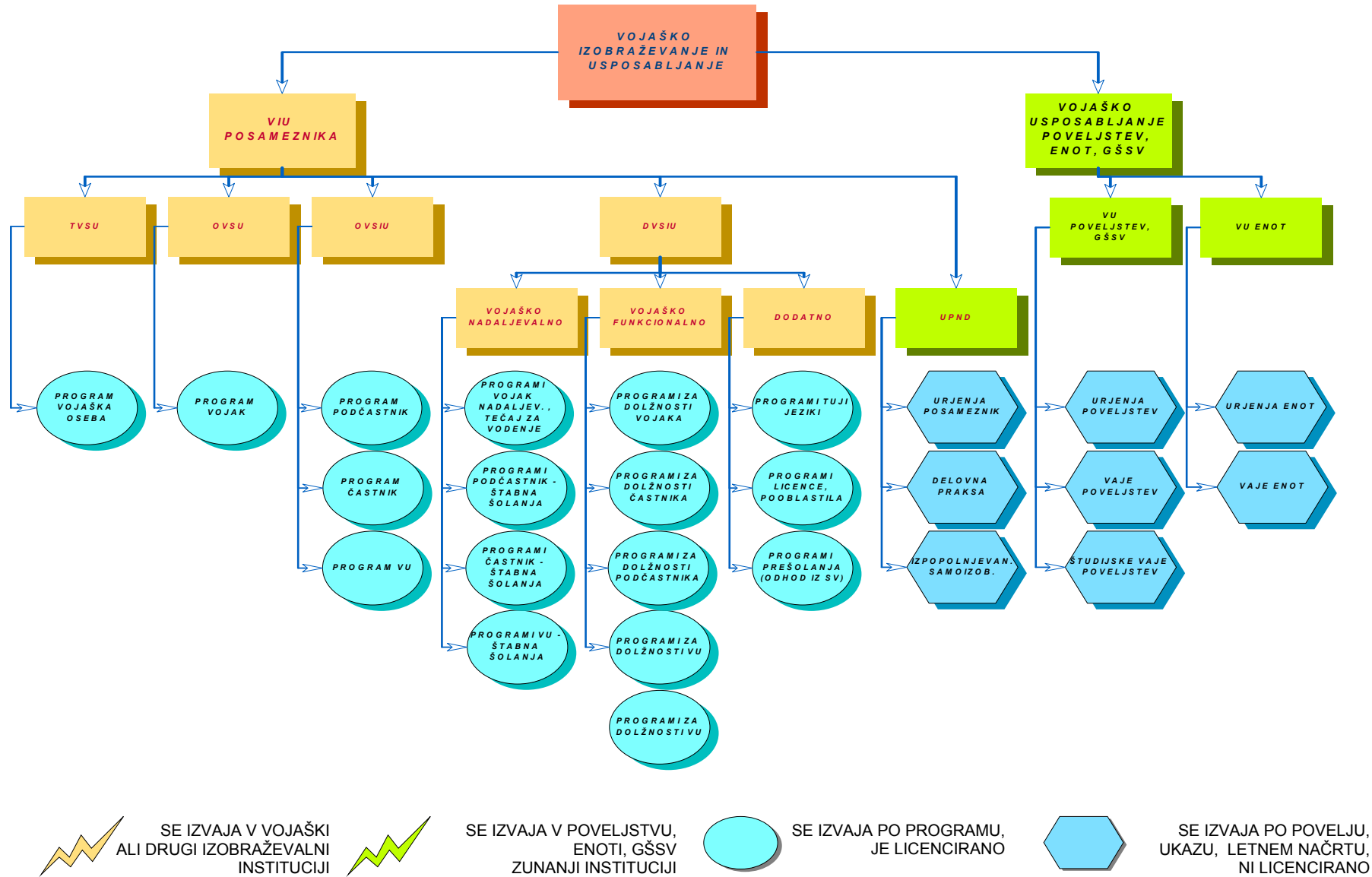
Žabkar, Anton, Svete, Uroš. 2008. Šolanje vojaških profesionalcev med tradicionalnimi izhodišči in (post)modernimi izzivi. *Bilten slovenske vojske*. 2008 (10/1), 183- 208.

10 let Centra vojaških šol (2001). Razstava 5. december 2001 do januar 2002: Center vojaških šol. 2001.

PRILOGE

Priloga: Koncept vojaškega izobraževanja in usposabljanja v SV

Priloga: Koncept vojaškega izobraževanja in usposabljanja v SV

VIR: Koncept vojaškega izobraževanja in usposabljanja v SV